

XVI. BENEDEK PÁPA
SACRAMENTUM CARITATIS
KEZDETŰ SZINÓDUS UTÁNI
APOSTOLI BUZDÍTÁSA
A PÜSPÖKÖKHÖZ ÉS PAPOKHOZ,
A SZERZETESEKHEZ ÉS SZERZETESNŐKHÖZ,
ÉS A VILÁGI KRISZTUSHÍVÓKHÖZ
AZ EUCHARISZTIÁRÓL,
AZ EGYHÁZ ÉLETÉNEK ÉS KÜLDETÉSÉNEK
FORRÁSÁRÓL ÉS CSÚCSPONTJÁRÓL

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés(1)

Az igazság eledele(2)

Az eucharisztikus szertartás kifejlődése(3)

A Püspöki Szinodus és az Eucharisztia Év(4)

A jelen Buzdítás célja(5)

ELSŐ RÉSZ:

AZ EUCHARISZTIA MISZTÉRIUM, MELYET HINNÜNK KELL

Az Egyház eucharisztikus hite(6)

A Szentháromság és az Eucharisztia

A mennyből alászállott kenyér(7)

A Szentháromság ingyenes ajándéka(8)

Az Eucharisztia: Jézus, az igazi áldozati bárány

Az új és örök szövetség a Bárány vérében(9)

Az Eucharisztia alapítása (10)

Az előkép valósággá válik(11)

A Szentlélek és az Eucharisztia

Jézus és a Szentlélek(12)

A Szentlélek és az eucharisztikus ünneplés(13)

Az Eucharisztia és az Egyház

Az Eucharisztia az Egyház oksági elve(14)

Az Eucharisztia és az egyházi közösség(15)

Az Eucharisztia és a szentségek

Az Egyház szentségi természete(16)

I. Az Eucharisztia és a keresztyény beavatás

Az Eucharisztia a keresztyény beavatás teljessége(17)

A beavatás szentségeinek sorrendje(18)

A beavatás és az egyházi közösség, illetve a család(19)

II. Az Eucharisztia és a kiengesztelődés szentsége

Belső összefüggésük(20)

Néhány lelkipásztori utalás(21)

III. Az Eucharisztia és a betegek kenete(22)

IV. Az Eucharisztia és az Ordo szentsége

Krisztusnak, a főnek személyében(23)

Az Eucharisztia és a papi cölibátus(24)

A paphiány és a hivatásgondozás(25)

Hála és reménység(26)

V. Az Eucharisztia és a házasság

Az Eucharisztia jegyesi szentség(27)

Az Eucharisztia és a monogám házasság(28)

Az Eucharisztia és a házasság fölbonthatatlansága(29)

Az Eucharisztia és az eszkatológia

Az Eucharisztia az úton lévő embernek szóló ajándék(30)

Az eszkatologikus lakoma(31)

Imádság az elhunytakért(32)

Az Eucharisztia és Szűz Mária(33)

MÁSODIKRÉSZ:

AZ EUCHARISZTIA MISZTÉRIUM, AMELYET ÜNNEPELNÜNK KELL

A lex orandi és lex credendi(34)

A szépség és a liturgia(35)

Az eucharisztikus ünneplés a „teljes Krisztus” műve

A teljes Krisztus a főben és a testben(36)

Az Eucharisztia és a föltámadott Krisztus(37)

Ars celebrandi(38)

A püspök, „a leiturgosz” (39)

A liturgikus könyvek tiszteletben tartása és a jelek gazdagsága(40)

A művészet az ünneplés szolgálatában(41)

A liturgikus ének(42)

Az eucharisztikus ünneplés részei(43)

A liturgikus cselekmény belső egysége(44)

Az igeliturgia(45)

A homília(46)

Az áldozati adományok oltárhoz vitele(47)

Az eucharisztikus ima(48)

A békecsók(49)

Az áldoztatás és a szentáldozás(50)

Az elbocsátás: „Ite, missa est”(51)

Tevékeny részvétel(52)

Hiteles részvétel(52)

A részvétel és a papi szolgálat(53)

Az eucharisztikus ünneplés és az inkulturáció(54)

A „tevékeny részvétel” személyes feltételei(55)

Nem katolikus keresztények részvétele(56)

Részvétel a tömegtájékoztató eszközök segítségével(57)

A betegek „tevékeny részvétele”(58)

A börtönben lévőkre fordított figyelem(59)

Az elvándorlók és az Eucharishtiában való részvétel(60)

A nagy koncelebrációk(61)

A latin nyelv(62)

Eucharisztikus ünneplések kis csoportokban(63)

A benső részvétellel átélt ünneplés

A misztériumokba beavató (misztagógikus) katekézis(64)

Az Eucharisztia iránti tisztelet(65)

Szentségimádás és eucharisztikus jámborság

Benső kapcsolat az ünneplés és az imádás között(66)

A szentségimádás gyakorlata(67)

Az eucharisztikus áhítat formái(68)

A tabernákulum helye a templomban(69)

HARMADIK RÉSZ:

AZ EUCHARISZTIA MISZTÉRIUM, MELYET ÉLÜNK KELL

A keresztény élet eucharisztikus formája

A lelki istentisztelet – logiké latreía (Róm 12,1)(70)

Az eucharisztikus kultusz mindent átfogó hatékonysága(71)

„Iuxta dominicam viventes”–a vasárnap szerint élni(72)

Megélni a vasárnap parancsolatát(73)

A pihenés és a munka értelme(74)

Pap nélküli vasárnapi összejövetelek(75)

A keresztény lét egyik eucharisztikus formája, az egyházi hovatartozás(76)

Lelkiség és eucharisztikus kultúra(77)
Az Eucharisztia és a kultúrák evangelizálása(78)
Az Eucharisztia és a világi hívők(79)
Az Eucharisztia és a papi lelkiség(80)
Az Eucharisztia és az Istennek szentelt élet(81)
Az Eucharisztia és az erkölcsi átalakulás(82)
Eucharisztikus következetesség(83)

Az Eucharisztia misztérium, melyet hirdetni kell

Az Eucharisztia és a misszió(84)
Az Eucharisztia és a tanúságtétel(85)
Jézus Krisztus, az egyetlen Üdvözítő(86)
Vallásszabadság(87)

Az Eucharisztia misztérium, melyet föl kell ajánlanunk a világnak

Az Eucharisztia a világ életéért megtört kenyér(88)
Az eucharisztikus misztérium szociális tartalma(89)
Az igazság eledele és az ember nyomorúsága(90)
Az Egyház szociális tanítása(91)
A világ megszentelése és a teremtés megmentése(92)
Egy eucharisztikus kompendium szükséges volta(93)

Befejezés(94)

BEVEZETÉS

1. A szeretet szentsége,[1] a lesgzentebb Eucharisztia, az önmagát fölláldozó Jézus Krisztus ajándéka, aki föltárja nekünk Isten minden egyes ember iránti végtelen szeretetét. Ebben a csodálatos Szentségben az a „legnagyobb” szeretet nyilvánul meg, mely miatt „valaki életét adja a barátaiért” (Jn 15,13). Jézus ugyanis „mindvégig szerette őket” (Jn 13,1). Az evangélista e szavakkal a végtelen alázatosság cselekedetét jelzi, melyet Ő vitt végbe: mielőtt a kereszten meghalt értünk, felövezte magát kendővel és megmosta tanítványai lábát. Ugyanígy az eucharisztikus Szentségben Jézus „mindvégig”, tudniillik testének és vérének fölláldozásáig szeret bennünket. Mekkora csodálat töltötte el az apostolok szívét az Úr szavai hallatára és tettei láttán vacsora közben! Mekkora csodálatot kell keltenie a mi szívünkben az eucharisztikus Misztériumnak!

Az igazság eledele

2. Az Oltáriszentségben az Úr úgy találkozik az Isten képére és hasonlatosságára teremtett emberrel (vö. Ter 1,27), hogy útítársnak ajánlja magát. E Szentséggel ugyanis az Úr, az igazságra és szabadságra éhező ember tápláléka lesz. Mivel igazában csak az igazság tesz minket szabaddá (vö. Jn 8,36), Krisztus lesz számunkra az Igazság tápláléka. Amikor Szent Ágoston az emberi természetet vizsgálta, úgy találta, hogy az ember nem külső hatásra, hanem belülről mozdul meg, amikor olyan dolog elé kerül, mely megszólítja és vágyat ébreszt benne.

És amikor fölteszi a kérdést, mi az, ami az embert bensőjéből mozgatja, a szent püspök azt mondja: „Mi mást kíván a lélek jobban, mint az igazságot?”[2] Mert minden ember kitörölhetetlenül magában hordja a végső és teljes igazság utáni vágyat. Ezért fordul Jézus, az Úr, „az út, az igazság és az élet” (Jn 14,6), annak az embernek sóvárgó szívéhez, aki szomjazó zarándoknak érzi magát, a szívhez, mely az élet forrása után vágyódik, a szívhez, mely az igazságért küzd. Jézus Krisztus a megszemélyesült Igazság, aki magához vonzza a világot. „Jézus az emberi szabadság sarkcsillaga, nélküle a szabadság irányt téveszt, mert az igazság ismerete nélkül erejét veszti, elszigetelődik és merő önkénnyé válik. A szabadság Jézussal találja meg újra igazán önmagát.”[3] Az Eucharisztia Szentségében Jézus különleges módon mutatja meg nekünk a szeretet igazságát, ami maga az Isten lényege. Ezen evangéliumi igazság minden embert és az egész embert érinti. Ezért az Egyház, mely az Eucharisztiaiban találja meg életfontosságú központját, szüntelenül azon fáradozik, hogy mindenkinek hirdesse, akár meghallják, akár nem: szeretet az Isten (vö. 2Tim 4,2).[4] És éppen ezért, mert Krisztus az igazság tápláléka lett számunkra, az Egyház az emberhez fordul és meghívja, hogy szabadon fogadja el Isten ajándékát.

Az eucharisztikus szertartás kifejlődése

3. Ha Isten Egyházának 2000 éves történetét nézzük, melyet a Szentlélek bölcs vezetése irányított, nagy hálával csodálhatjuk meg azon szertartások időbeli kibontakozását, melyekben üdvösségünk eseményeiről megemlékezünk, kezdve az első századok sokféleségétől, mely még ma is látható a régi keleti egyházak szertartásaiban, egészen a római szertartás elterjedéséig; a Trienti Zsinat világos rendelkezéseitől és Szent V. Pius misekönyvétől a II. Vatikáni Zsinat által elindított liturgikus megújulásig: az eucharisztikus ünneplés a liturgikus szertartások sokféle gazdagságán belül az egyháztörténet minden korszakában úgy ragyog, mint az Egyház életének és küldetésének forrása és csúcspontja. A püspöki szinódus XI. rendes általános gyűlése, mely a Vatikánban 2005. október 2-ától 23-ig tartott, e történeti folyamatért mélységes hálát adott Istennek, fölismerve benne a Szentlélek vezetését. A szinódusi atyák külön is megállapították és hangsúlyozták azt a jótékony hatást, melyet a II. Vatikáni Zsinat utáni liturgikus megújulás gyakorolt az Egyház életére.[5] A szinódusi atyáknak megvolt a lehetősége, hogy értékeljék e megújulás Zsinat utáni fogadtatását. Rendkívül sok pozitív értékelés hangzott el. Megállapították, hogy a fölmerült nehézségek és bizonyos visszaélések nem tudták elhomályosítani a liturgikus megújulás értékét és helyességét, melyben még mindig vannak teljesen föl nem tárt kincsek. Konkrétan a Zsinat által óhajtott változtatásoknak az egységen belüli értelmezéséről van szó, ami egyébként a szertartások történeti fejlődésére jellemző, anélkül, hogy természetellenes töréseket okoznánk.[6]

A Püspöki Szinódus és az Eucharisztia Éve

4. Emellett hangsúlyoznunk kell a legutóbbi, Eucharisziáról tárgyaló Püspöki Szinódus kapcsolatát mindazzal, ami az utóbbi években az Egyház életében történt. Mindenekelőtt lélekben vissza kell lépünk a 2000. év Nagy Jubileumához, mellyel szeretett Elődöm, Isten Szolgája, II. János Pál pápa bevezette az Egyházat a harmadik keresztény évezredbe. A jubileumi évnek kétségtelenül határozott eucharisztikus jellege volt. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a Püspöki Szinódust megelőzte és bizonyos értelemben előkészítette az Eucharisztia Éve, melyet a nagyon messzire látó II. János Pál pápa az egész Egyház számára meghirdetett. Ezt az évet 2004 októberében a guadalajarai Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszus nyitotta meg, és 2005. október 23-án zárult a XI. Szinódusi gyűlésen és öt boldog szentté avatásával, akik mind kiemelkedtek eucharisztikus lelkiségükkel: Joseph

Bilczewski püspök, Gaetano Catanoso, Zygmunt Gorazdowski, Alberto Hurtado Cruchaga és a kapucinus Nicosiai Felix. II. János Pál pápának a *Mane nobiscum Domine*[7] apostoli levelében közzétett tanításának és az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció[8] értékes indításainak köszönhetően nagyon sok kezdeményezés történt, melyeket az egyházmegyék és a különféle egyházi szervezetek magukévá tettek, hogy fölbresszék és erősítsék a hívőkben az eucharisztikus hitet, növeljék a szentmise iránti gondosságot és szorgalmazzák a szentségimádást, bátorítsák a tevékeny szolidaritást, mely az Eucharisziából kiindulva eléri a rászorulókat. Végül meg kell említenünk tisztelendő elődöm *Ecclesia de Eucharistia*[9] című enciklikájának fontosságát, mellyel biztonságos hivatkozási pontot hagyott ránk az Eucharisziára vonatkozó tanításban és egy utolsó tanúságtételt arról, hogy ez az isteni Szentség milyen központi helyet foglalt el az ő életében.

A jelen Buzdítás célja

5. Ennek a szinódus utáni apostoli Buzdításnak az a célja, hogy összefoglalja a Püspöki Szinódus utolsó Általános Gyűlésén született reflexiók és javaslatok gazdagságát – a *Lineamentától* [Témavázlat] a *Propositionesig* [Javaslatok], figyelembe véve az *Instrumentum laboris* [Megtárgyalandó anyag], a *Relationes ante et post disceptationem* [Beszámoló a vita előtt és után], a Szinódusi Atyák, a megfigyelők és a delegált testvérek hozzászólásait is – azzal a szándékkal, hogy meghatározzunk néhány alapvető irányt, amerre az Egyházban új eucharisztikus indításokat és buzgóságot kell kibontakoztatni. Tudatában annak a hatalmas tan- és fegyelembeli örökségnek, mely a századok folyamán fölhalmozódott e Szentséggel kapcsolatban,[10] a jelen dokumentummal csatlakozva a Szinódusi Atyák kívánságához[11] elsősorban arra szeretnék felszólítani, hogy a keresztény nép mélyítse el az eucharisztikus misztérium, a liturgikus cselekmény és az Eucharisziából mint a szeretet Szentségéből fakadó új lelki szolgálat közötti kapcsolatot. E szempontból szeretném összekapcsolni a jelen buzdítást *Deus caritas est* első enciklikámmal, melyben többször is szóltam az Eucharisztia Szentségéről, hogy hangsúlyozzam a keresztény szeretettel, mind az istenszeretettel, mind a felebaráti szeretettel való kapcsolatát: „A megtestesült Isten mindnyájunkat önmagába von. Ebből érthető, miért lett az Agapé az Eucharisziának is neve: benne Isten Agapéja testileg jön hozzánk, hogy bennünk és általunk tovább hasson.”[12]

ELSŐ RÉSZ

AZ EUCHARISZTIA MISZTÉRIUM, AMELYET HINNÜNK KELL

**„Istennek tetsző cselekedet az,
hogy higgyetek abban, akit Ő küldött” (Jn 6,29)**

Az Egyház eucharisztikus hite

6. „Íme, hitünk szent titka!” E kiáltással, mely közvetlenül a konszekráció szavai után hangzik el, a pap kihirdeti az ünnepelelt misztériumot, és kifejezi csodálatát a kenyérnek az Úr Jézus testévé és a bornak az Ő vérévé történt lényegi átváltozása miatt, mely minden emberi megértést felülmúló valóság. Valóban, az Eucharisztia kiváltképpen „hitünk misztériuma”: „hitünk összefoglalása és lényege”. [13] Az Egyház hite lényege szerint eucharisztikus hit, és

egész különlegesen az Eucharisztia asztaláról táplálkozik. A hit és a szentségek az egyházi élet két egymást kiegészítő összetevője. Az Isten Igéje hirdetése által fölébresztett hit a föltámadott Úrral való, a Szentségekben megvalósuló kegyelmi találkozából táplálkozik és növekszik: „A hit fejeződik ki a szertartásban, és a szertartás erősíti és bátorítja a hitet.”[14] Ezért az Oltáriszentség mindig az Egyház életének középpontja; „az Eucharisziának köszönhetően az Egyház mindig újjászületik!”[15] Minél elevebb Isten népében az eucharisztikus hit, annál mélyebb a részesedése az egyházi életben, meggyőződéses ragaszkodása által ahhoz a küldetéshez, melyet Krisztus tanítványaira bízott. Ennek tanúja magának az Egyháznak a története. Bizonyos formában minden nagy megújulás annak a hitnek új fölfedezéséhez kötődik, hogy az Úr az Eucharisziában jelen van népe között.

A Szentháromság és az Eucharisztia

A mennyből alászállott kenyér

7. Az eucharisztikus hit legfontosabb tartalma magának Istennek a misztériuma, a szentháromságos szeretet. Jézusnak Nikodémussal folytatott beszélgetésében találunk egy idevonatkozó megvilágosító kijelentést: „Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy aki hisz benne, el ne vesszen, hanem örökké éljen. Mert Isten nem azért küldte Fiát a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön általa a világ” (Jn 3,16–17). E szavak megmutatják Isten ajándékának legmélyebb gyökerét. Jézus az Eucharisziában nem „valamit” ad, hanem önmagát adja; a tulajdon testét ajánlja föl és a tulajdon vérént ontja. Így ajándékozta saját létének teljességét, kinyilatkoztatva ennek a szeretetnek ősforrását. Ő az örök Fiú, akit az Atya odaadott értünk. Az evangéliumban azt is halljuk, hogy Jézus, miután az öt kenyér és két hal megszaportásával jóllakatta a sokaságot, azoknak, akik egészen a kafarnaumi zsinagógáig követték őt, mondja: „Az én Atyám adja nektek az igazi kenyeret az égből; Isten kenyere az, aki leszállott az égből és életet ad a világnak” (Jn 6,32–33), és a végén önmagát, a saját testét és vérént azonosítja ezzel a kenyérral: „Én vagyok a mennyből alászállott élő kenyér. Aki e kenyérből eszik, örökké él. A kenyér, amelyet adok, a testem a világ életéért” (Jn 6,51). Jézus így az élet kenyérének nyilatkoztatja ki magát, akit az örök Atya ajándékoz az embereknek.

A Szentháromság ingyenes ajándéka

8. Az Eucharisziában tárul föl a szeretet terve, mely az egész üdvtörténetet vezérli (vö. Ef 1,10; 3,8–11). Az üdvtörténetben a Háromságos Isten, aki önmagában a szeretet (vö. 1Jn 4,7–8), teljesen egyesült a mi emberi állapotunkkal. A kenyérben és a borban, melyeknek színe alatt Krisztus nekünk ajándékozta magát a húsvéti vacsorán (vö. Lk 22,14–20; 1Kor 11,23–26), a teljes isteni élet érkezik hozzánk és közli magát velünk a Szentség alakjában. Isten az Atya, a Fiú és a Szentlélek közötti szeretet tökéletes közössége. Az ember már a teremtésben arra hivatott, hogy bizonyos mértékben osztozzon Isten éltető leheletében (vö. Ter 2,7). De csak a meghalt és föltámadott Krisztusban és a Szentlélek mérték nélküli kiáradásában (vö. Jn 3,34) lettünk részesei Isten legmélyebb valóságának.[16] Jézus Krisztus tehát, „aki az örök Lélek által saját magát adta tiszta áldozatul az Istennek” (Zsid 9,14), az eucharisztikus ajándékkal magát az isteni életet közli velünk. Egy abszolút ingyenes ajándékról van szó, mely kizárólag Isten ígéréteből következik és meghalad minden mértéket. Az Egyház hűséges engedelmséggel fogadja, ünnepli és imádja ezt az ajándékot. A „hit misztériuma” a szentháromságos szeretet misztériuma, és kegyelemként kaptunk meghívást, hogy

részesedjünk belőle. Ezért nekünk is föl kell kiáltanunk Ágostonnal együtt: „Ha látod a szeretetet, a Szentháromságot látod!”[17]

Az Eucharisztia: Jézus, az igazi áldozati bárány

Az új és örök szövetség a Bárány vérében

9. A küldetés, amelyért Jézus közénk jött, a húsvéti misztériumban teljesedett be. A kereszt magasából, ahol mindeneket magához vonz (vö. Jn 12,32), mielőtt „kilehelte lelkét”, mondja: „Beteljesedett” (Jn 19,30). Mindhalálig, mégpedig a kereszthalálig (vö. Fil 2,8) tartó engedelmességének misztériumában köttetett meg az új és örök szövetség. Isten szabadsága és az ember szabadsága az Ő megfeszített testében végleg találkozott egy fölbonthatatlan, örökre érvényes szövetségben. Isten Fia az ember bűnéért is engesztelést nyújtott egyszer s mindenkorra (vö. Zsid 7,27; 1Jn 2,2; 4,10). Miként már volt módom állítani, „kereszthalálában történik meg teljesen Istennek az az önmaga ellen fordulása, melyben önmagát ajándékozza oda, hogy az embert újra fölemelje és megmentse – ez a szeretet legradikálisabb formája”.[18] A húsvéti misztériumban valóban megvalósult a rossztól és a haláltól való szabadításunk. Az Eucharisztia alapításakor maga Jézus beszélt az Ő vére ontásán alapuló „új és örök szövetségről” (vö. Mt 26,28; Mk 14,24; Lk 22,20). Küldetésének e végső célja már nyilvános életének kezdetén nyilvánvaló volt. Amikor ugyanis a Jordán partján Keresztelő János látta a hozzá jövő Jézust, felkiáltott: „Íme, az Isten báránya, íme, aki elveszi a világ bűnét” (Jn 1,29). Jelentőségteljes, hogy ugyanez a kifejezés minden szentmisében előfordul, amikor a pap áldozásra hívja a híveket: „Íme, az Isten báránya, íme, aki elveszi a világ bűneit. Boldogok, akiket meghív lakomájára Jézus, az Isten báránya”. Jézus az igazi húsvéti bárány, aki önként ajánlotta magát áldozatul értünk, és így létrehozta az új és örök szövetséget. Az Eucharisztia tartalmazza azt a radikális újdonságot, melyet minden szentmisében fölkínál nekünk.[19]

Az Eucharisztia alapítása

10. Így elérkeztünk oda, hogy reflektáljunk az Eucharisztia utolsó vacsorán történt alapítására. Ez az alapítás egy szertartásos vacsora keretében történt, mely az Izrael népét megalapító esemény, az egyiptomi szolgaságból való szabadulás emlékezte volt. Ez a szertartásos vacsora, mely a bárányok föláldozásához kötődött (vö. Kiv 12,1–28.43–51), a múltra emlékezett, ugyanakkor prófétai megemlékezés volt, azaz egy eljövendő szabadulás hirdetése. Ugyanis a nép megtapasztalta, hogy az a szabadulás nem volt végleges, mert történetét túlságosan meghatározta a szolgaság és a bűn. A régi szabadulás emlékezte így kitárult egy mélyebb, radikális, egyetemes és végső üdvösség keresése és várása felé. Ebben az összefüggésben hozta Jézus ajándékának újdonságát. A hálaimában, a Berakahban nemcsak az elmúlt történelem nagy eseményeiért ad hálát az Atyának, hanem a saját „felmagasztalásáért” is. Megalapítva az Eucharisztia Szentségét, Jézus elővételezi és egybefoglalja a kereszt áldozatát és a föltámadás győzelmét. Ugyanakkor úgy mutatkozik meg, mint az igazi föláldozott bárány, akit az Atya a maga tervében a világ teremtésétől fogva előre látott, miként Szent Péter első levelében olvassuk (vö. 1,18–20). Ebbe az összefüggésbe helyezve a maga ajándékát, Jézus kinyilvánítja halálának és föltámadásának üdvözítő jelentését, a misztériumot, mely a történelmet és az egész kozmoszt megújító valósággá válik. Az Eucharisztia alapítása megmutatja ugyanis, hogy az önmagában erőszakos és abszurd halál

hogyan változott át Jézusban a szeretet végső aktusává és az emberiségnek a rossztól való végleges szabadításává.

Az előkép valósággá válik

11. Így Jézus a maga radikális újdonságát beleilleszti az ősi zsidó áldozati lakoma keretébe. Azt a lakomát nekünk, keresztényeknek többé nem kell megismételniünk, mert joggal mondják az atyák, hogy az előkép valósággá válik: az, ami az eljövendő dolgokat hirdette, most átadta a helyét magának az igazságnak. A régi szertartás beteljesedett, és végleg felülmúlta azt Isten megtestesült Fia szeretetének ajándéka. Az igazság tápláléka, az értünk föláldozott Krisztus dat figuris terminum[20] („véget vet az előképeknek”). A paranccsal, „ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” (Lk 12,29; 1Kor 11,25), azt kéri tőlünk, hogy válaszoljunk az Ő ajándékára és szentségileg jelenítsük meg. E szavakkal azonban az Úr azt a várakozását fejezi ki, hogy Egyháza, mely az Ő áldozatából született, fogadja el ezt az ajándékot és a Szentlélek vezetésével alakítsa ki a Szentség liturgikus formáját. Az Ő tökéletes ajándékának emlékezete ugyanis nem az utolsó vacsora egyszerű megisméltése, hanem az Eucharisztia, azaz a keresztény kultusz radikális újdonsága. Jézus így ránk hagyta a feladatot, hogy lépünk be az Ő „órájába”: „Az Eucharisztia egyesít bennünket Jézus önátadásának aktusával. Mi nemcsak statikusan fogadjuk be a megtestesült Logoszt, hanem részeseivé válunk önátadása dinamikájának.”[21] Ő „magába von bennünket”.[22] A kenyér és a bor lényegi átváltozása testévé és vérévé a teremtésben egy olyan radikális változás elvét teszi le, ami a „maghasadáshoz” hasonlít, hogy egy ma jól ismert képet használjunk, ami a lét legmélyén megy végbe. Olyan változás ez, ami arra van rendelve, hogy elindítsa a valóság átalakulásának folyamatát, melynek végső állomása az egész világ átalakulása lesz egészen addig az állapotig, amikor Isten lesz minden mindenben.

A Szentlélek és az Eucharisztia

Jézus és a Szentlélek

12. Maga az Úr szavával s a kenyérrel és a borral átadta nekünk az új kultusz lényeges elemeit. Az Ő jegyese, az Egyház arra hivatott, hogy napról napra ünnepelje az eucharisztikus lakomát az Ő emlékezetére. Ezáltal beleírja az emberi történelembe jegyesének megváltó áldozatát és szentségileg jelenvaló teszi minden kultúrában. Ezt a nagy misztériumot liturgikus formákban ünnepeljük, melyeket az Egyház a Szentlélek vezetésével az időben és a térben bontakoztat ki.[23] Ezzel kapcsolatban tudatosítanunk kell a Szentlélek döntő szerepét a liturgikus forma kifejlesztésében és az isteni misztériumok elmélyítésében. A Vigasztaló a hívőknek adott első ajándék,[24] aki már a teremtésben működik (vö. Ter 1,2), teljességgel jelen van a megtestesült Ige egész valójában: Jézus Krisztus ugyanis fogantatott Szűz Máriától a Szentlélek tevékenysége által (vö. Mt 1,18; Lk 1,35); nyilvános működésének kezdetén a Jordán partján látta, hogy leszáll rá galamb képében (vö. Mt 3,16 és párh.); ugyanebben a Lélekben cselekszik, beszél és ujjong (vö. Lk 10,21); és benne ajánlja föl önmagát (vö. Zsid 9,14). A „búcsúbeszédben”, melyet János hagyott ránk, Jézus világosan kapcsolatba hozza saját életének a húsvéti misztériumban történő odaajándékozását a Szentlélek övének történő ajándékozásával (vö. Jn 15,7). Föltámadva, testében hordozva a szenvedés jegyeit, ki tudja árasztani a Lelket (vö. Jn 20,22) és övéit saját küldetésének részesévé teszi (vö. Jn 20,21). A Szentlélek az, aki megtanítja a tanítványokat mindenre, és emlékezteti őket mindarra, amit Krisztus mondott (vö. Jn 14,26), mert az Ő dolga mint az

igazság Lelkéé (vö. Jn 15,26), hogy bevezesse a tanítványokat a teljes igazságba (vö. Jn 16,13). Az Apostolok Cselekedeteinek elbeszélésében a Lélek Pünkösöd napján leszáll a Máriával együtt imádkozó apostolokra (vö. 2,1–4), és lelkesíti őket a küldetésre, hogy minden népnek hirdessék az evangéliumot. Éppen ezért maga Krisztus a Szentlélek tevékenységének erejében marad jelenlévő és tevékeny Egyházában az élő központból, az Eucharisziából kiindulva.

A Szentlélek és az eucharisztikus ünneplés

13. Ezen a horizonton értjük meg a Szentlélek döntő szerepét az eucharisztikus ünneplésben, s különösen az átlényegüléssel kapcsolatban. Ennek tudata az egyházatyáknál nagyon jól bizonyítható. Jeruzsálemi Szent Cirill katekiziseiben mondja, hogy „segítségül hívjuk az irgalmas Istent, hogy küldje el Szentlelkét az előttünk lévő följánlott adományokra, hogy Ő változtassa át a kenyeret Krisztus testévé és a bort Krisztus vérévé. Amit a Szentlélek megérint, megszenteltetik és teljesen átlényegül.”[25] Aranyszájú Szent János is kiemeli, hogy a pap segítségül hívja a Szentlelket, amikor bemutatja az áldozatot:[26] a szolga mint Illés – mondja ő – hívja a Szentlelket, hogy „amikor a kegyelem leszáll az áldozatra, általa mindenki lelke lánggra lobbanjon”. [27] Ezért nagyon fontos a hívők lelki élete számára, hogy tudatosabbá váljék bennük az átváltoztatás gazdagsága: Krisztusnak az utolsó vacsorán kimondott szavaival együtt ugyanis az anaforában az epiklézis is benne van, a kérés az Atyához, hogy küldje el a Szentlélek ajándékát, hogy a kenyér és a bor Jézus Krisztus testévé és vérévé váljon, s hogy „az egész közösség egyre inkább Krisztus testévé legyen”. [28] A Szentlélek, akit a miséző az oltárra helyezett kenyér és bor ajándékára lehív, ugyanaz, mint aki a hívőket „egy testté” egyesíti, és az Atya előtt kedves lelki áldozattá teszi őket. [29]

Az Eucharisztia és az Egyház

Az Eucharisztia az Egyház oksági elve

14. Az eucharisztikus Szentség által Jézus a híveket beviszi a maga „órájába”; ily módon megmutatja nekünk a kapcsolatot, amit akart közte és közöttünk, az Ő személye és az Egyház között. Ugyanis maga Krisztus a keresztdozatban a jegyeseként és a testeként hozta létre az Egyházat. Az egyházatyák hosszasan elmélkedtek Évának, az alvó Ádám oldalából (vö. Ter 2,21–23), és az új Évának, az Egyháznak a halál álmába merült Krisztus megnyitott oldalából való eredete kapcsolatáról: Krisztus átszúrt oldalából, mondja János, vér és víz folyt ki (vö. Jn 19,34), a szentségek szimbóluma. [30] Annak szemlélése, „akit átszúrtak” (vö. Jn 19,37) eszünkbe juttatja az oksági kapcsolatot Krisztus áldozata, az Eucharisztia és az Egyház között. Valójában az Egyház „az Eucharisziából él”. [31] Mivel az Eucharisziában megjelenik Krisztus megváltó áldozata, mindenekelőtt azt kell felismernünk, hogy „oksági összefüggés van az Eucharisztia és az Egyház eredete között”. [32] Az Eucharisztia maga Krisztus, aki folyamatosan építve bennünket, mint a saját testét, nekünk ajándékozza magát. Éppen ezért abban a megdöbbentő kölcsönhatásban, mely az Egyházat építő Eucharisztia és az Eucharisziát létrehozó Egyház között van, [33] az elsődleges okságot ez a formula fejezi ki: az Egyház azért tudja ünnepelni és imádni az Eucharisziában jelenlévő Krisztus misztériumát, mert maga Krisztus előbb neki ajándékozta magát a keresztdozatban. Az Egyház lehetősége, hogy „létrehozza” az Eucharisziát, teljesen egészében abban az ajándékozásban gyökerezik, hogy Krisztus neki adta önmagát. Ebben az esetben is fölfedezhetünk egy meggyőző szempontot Szent János megfogalmazásában: „Ő előbb

szeretett minket” (1Jn 4,19). Így tehát mi is minden szentmisében megvalljuk Krisztus ajándékának elsőbbségét. Az Eucharisztia oksági hatása az Egyház eredetére végleg föltárja nemcsak a kronológiai, hanem ontológiai elsőbbségét annak, hogy Ő „előbb” szeretett minket. Ő örökre az, aki előbb szeret minket.

Az Eucharisztia és az egyházi közösség

15. Az Eucharisztia tehát alapvető az Egyház léte és tevékenysége szempontjából. Ezért az őskeresztények ugyanazzal a Krisztus teste kifejezéssel jelölték Krisztusnak a Szűz Máriától született testét, az eucharisztikus Testet és az Egyház testét.[34] Ez a hagyományban nagyon jelenlévő tény segít abban, hogy tudatosabbá váljék a Krisztus és az Egyház közötti elválaszthatatlanság. Az Úr Jézus, amikor áldozatul ajánlotta magát értünk, önmaga ajándékozásában hatékonyan előre hirdette az Egyház misztériumát. Jelentős, hogy a II. eucharisztikus ima, amikor a Szentlelket hívja, így fogalmazza az imádságot az Egyház egységéért: „Kérve kérünk, gyűjtsön egybe a Szentlélek mindnyájunkat, akik Krisztus testében és vérében részesülünk”. Ez a szöveg világosan érthetővé teszi, hogy az Eucharisztia Szentségének valósága a hívek egysége az egyházi közösségben. Így az Eucharisztia rámutat az Egyházra, mint a közösség misztériumának gyökerére.[35]

Az Eucharisztia és a közösség közti kapcsolatra már Isten Szolgája, II. János Pál pápa fölhívta a figyelmet Ecclesia de Eucharistia enciklikájában. Úgy beszélt Krisztus emlékezetéről, mint „az Egyházon belüli közösség legnagyobb szentségi megnyilvánulásáról”.[36] Az egyházi közösség egysége konkrétan a keresztény közösségekben nyilvánul meg, és megújul az eucharisztikus cselekményben, mely egyesíti és megkülönbözteti őket a részegyházakban, „amelyekben és amelyekből az egy és egyetlen katolikus Egyház áll”.[37] Éppen az egyetlen Eucharisztia valósága, melyet minden egyházmegyében a saját püspökük körül ünnepelnek, teszi számunkra érthetővé, hogy miként állnak fenn a részegyházak az Egyházban és az Egyházból. Ugyanis „az Úr eucharisztikus testének egyetlen és oszthatatlan volta magában foglalja az Ő misztikus testének egyetlenségét, mely az egy és oszthatatlan Egyház. Az eucharisztikus középpontból fakad minden ünneplő közösség és minden részegyház kellő nyitottsága: az Úr kitárt karjai vonzzák őket, s iktatják be egyetlen és oszthatatlan testébe”.[38] Ezért az Eucharisztia ünneplésében minden hívő a saját Egyházában, azaz Krisztus Egyházában van. Ezen eucharisztikus szempontból, ha helyesen értjük, az egyházi közösség természete szerint katolikus valóságnak mutatkozik.[39] Az egyházi közösség ezen eucharisztikus gyökerének a hangsúlyozása hatékonyan hozzájárulhat a Péter székével nem teljes közösségben lévő egyházakkal és egyházi közösségekkel folytatott ökumenikus dialógushoz is. Az Eucharisztia ugyanis objektíven az egység erős köteléke a katolikus Egyház és az ortodox egyházak között, melyek megőrizték az Eucharisztia misztériumának eredeti és sértetlen természetét. Ugyanakkor az Eucharisztia egyházi jellegéből következően kiváltságos téma lehet a reformációból született közösségekkel folytatott dialógusban is.[40]

Az Eucharisztia és a szentségek

Az Egyház szentségi természete

16. A II. Vatikáni Zsinat emlékeztet arra, hogy „az összes szentség, mint minden más egyházi szolgálat és az apostoli tevékenység is, a szent Eucharisziához tartozik és reá irányul. Az Eucharisziában ugyanis benne van az Egyház minden lelki java, tudniillik maga Krisztus, a

mi húsvéti bárányunk és élő kenyerek. Teste a Szentlélek által élő és éltető test: életet ad az embereknek, és ezzel felszólítja és készíti őket, hogy önmagukat, munkájukat és minden teremtményt övele együtt áldozatul mutassanak be.”[41] Az Eucharisztia a többi szentséggel és a keresztény egzisztenciával való bensőséges kapcsolatát gyökerében értjük meg, amikor magának az Egyháznak a misztériumát úgy szemléljük, mint szentséget.[42] E javaslatra vonatkozóan a II. Vatikáni Zsinat tanítja, hogy „az Egyház Krisztusban mintegy szentsége, azaz jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének”.[43] Miként Szent Ciprián mondja, az Egyház, amennyiben „az Atya, a Fiú és a Szentlélek egységétől egyesített nép”,[44] a szentháromságos közösség szentsége.

A tény, hogy az Egyház „az üdvösség egyetemes szentsége”,[45] mutatja, hogy a szentségi „ökonómia” [üdvrend] mennyire meghatározza a módot, ahogyan Krisztus, az egyetlen üdvözítő, a Szentlélek közvetítésével eléri sajátos körülmények közötti létünket. Az Egyház kapja és ugyanakkor kifejezi önmagát a hét szentségben, melyek révén Isten kegyelme konkrétan befolyásolja a hívők létét, azért, hogy az egész Krisztustól megváltott élet Isten előtt kedves kultusszá váljon. Ebben a távlatban szeretnék hangsúlyozni néhány elemet, melyeket a Szinódusi Atyák emeltek ki, s melyek segíthetnek megérteni valamennyi szentség Eucharisztiaival való kapcsolatát.

I. Az Eucharisztia és a keresztény beavatás

Az Eucharisztia a keresztény beavatás teljessége

17. Ha az Eucharisztia valóban az Egyház életének és küldetésének forrása és csúcspontja, abból mindenekelőtt az következik, hogy a keresztény beavatásnak arra kell irányulnia, hogy lehetőséget nyisson a szentáldozáshoz. Erre vonatkozóan, miként a Szinódusi Atyák mondták, föl kell tenni magunknak a kérdést, hogy vajon keresztény közösségeinkben eléggé tudatos-e a keresztség, a bérmálás és az Eucharisztia közötti kapcsolat.[46] Ugyanis soha nem feledkezhetünk meg arról, hogy az Eucharisztia miatt lettünk megkeresztelve és megbérmálva. Ez arra kötelez, hogy a lelkipásztori gyakorlatban a keresztény beavatás egységesebb szemléletét tartsuk szem előtt. A keresztség szentsége, mellyel hasonlóvá váltunk Krisztushoz,[47] beletestesültünk az Egyházba és Isten fiaivá váltunk, a kapu a többi szentséghez. Ezáltal tagjai lettünk Krisztus egyetlen testének (vö. 1Kor 12,13), a papi népnek. Az eucharisztikus áldozatban való részvétel pedig tökéletesíti bennünk mindazt, amit a keresztségben ajándékkul kaptunk. A Szentlélek ajándékait is Krisztus testének épülésére kaptuk (1Kor 12), és arra, hogy erősebb tanúságot tudjunk tenni az evangélium mellett a világban.[48] Ezért a szentséges Eucharisztia teljesíti be a keresztény beavatást és lesz középpontja és célja az egész szentségi életnek.[49]

A beavatás szentségeinek sorrendje

18. Ebben az összefüggésben figyelmet kell szentelnünk a beavatás szentségeinek sorrendjére. Az Egyházban különféle hagyományok élnek. E különbözőség nyilvánvalóan megmutatkozik Kelet egyházi szokásaiban[50] és a nyugati gyakorlatban, amennyiben különbség van a felnőttek beavatása[51] és a kisgyermek beavatása között.[52] De e különbségek nem dogmatikus természetűek, hanem lelkipásztori jellegűek. Konkrétan tisztázni kell, milyen gyakorlat segítheti jobban a hívőket abban, hogy az Eucharisztia szentsége középpontba kerüljön, mely felé az egész beavatás tart. A Püspöki Konferenciák, szorosán együttműködve a Római Kúria illetékes Dikasztériumaival, vizsgálják meg a beavatás jelenlegi gyakorlatának hatékonyságát, hogy a keresztény embert közösségeink nevelő tevékenysége egyre nagyobb

érettségre segítse, annak érdekében, hogy igazi eucharisztikus beállítottságra tehessen szert mindennapi életében, és így képes legyen korunknak megfelelő módon számot adni reményéről (vö. 1Pt 3,15).

A beavatás és az egyházi közösség, illetve a család

19. Mindig szem előtt kell tartanunk, hogy az egész keresztény beavatás a megtérés útja, melyet Isten segítségével és állandó kapcsolatban az egyházi közösséggel kell végigjárni akkor is, amikor egy felnőtt kéri a bebocsátást az Egyházba – miként ez azokon a helyeken történik, ahol először hirdetik az evangéliumot és sok szekularizált zónában –, vagy amikor a szülők kéri a szentségeket gyermekeik számára. A lelkipásztorkodásban a keresztény családot mindig be kell kapcsolni a beavatásba. A keresztelkedés, a bér mátkozás és az első szentáldozás nemcsak annak számára fontos pillanat, aki kapja a szentségeket, hanem az egész családnak is, melyet az egyházi közösség különféle részeinek támogatnia kell nevelő feladatában.[53] Itt szeretném hangsúlyozni az első szentáldozás fontosságát. Ez a nap nagyon sok hívő emlékezetében méltán marad meg úgy, mint az első, jóllehet még kezdetleges alkalom, amikor fölfogta a Jézussal való személyes találkozás fontosságát. A plébániai lelkipásztorkodásnak ki kell használnia e jelentős alkalom adottságait.

II. Az Eucharisztia és a kiengesztelődés szentsége

Belső összefüggésük

20. A Szinódusi Atyák joggal állapították meg, hogy az Eucharisztia iránti szeretet magával hozza a kiengesztelődés szentségének egyre nagyobb megbecsülését is.[54] Az e két szentség közötti kapcsolat következtében az Eucharisziáról szóló hiteles katekézis nem választható el a bűnbánat útjára való bátorítástól (vö. 1Kor 11,27–29). Kétségtelen, láthatjuk, hogy korunk hívei mennyire olyan kultúrában élnek, mely törölni akarja a bűn érzékét,[55] és olyan felületes magatartást sugall, mely feledtetni, hogy a kegyelem állapotában kell lennünk ahhoz, hogy méltón járulhassunk a szentáldozáshoz.[56] Valóban, a büntudat elvesztése mindig magával hoz bizonyos felületességet az Isten szeretete iránti fogékonyságban. Nagyon hasznos a hívők számára, ha emlékeztetjük őket azokra a mozzanatokra, melyek a szentmisében kifejezik a büntudatot és vele együtt Isten irgalmasságának tudatát.[57] Továbbá az Eucharisztia és a kiengesztelődés közötti kapcsolat emlékeztet arra, hogy a bűn soha nem kizárólag egyéni ügy; hanem mindig megsebzí az egyházi közösséget is, melynek a keresztség révén része lettünk. Ezért a kiengesztelődés, miként az egyházatyák mondták, bizonyos fáradtságos keresztség,[58] s ezzel azt hangsúlyozták, hogy a megtérés útjának a vége a teljes egyházi közösség helyreállítása is, mely azzal fejeződik ki, hogy a megtérő újra szentáldozáshoz járul.[59]

Néhány lelkipásztori utalás

21. A Szinódus emlékeztetett arra, hogy a püspök lelkipásztori feladata gondoskodni arról, hogy a saját egyházmegyéjében határozottan újjáéledjen az Eucharisziából születő megtérésre nevelés, és szorgalmazni a hívők körében a gyakori szentgyónást. A papok mind nagylelkűen, elkötelezetten és hozzáértéssel legyenek készségesek a gyóntatásra.[60] E javaslattal kapcsolatban föl kell hívni a figyelmet arra, hogy templomainkban a gyóntatószékek jól láthatók legyenek és fejezzék ki a szentség tartalmát. Kérem a lelkipásztorokat, hogy gondosan ügyeljenek a kiengesztelődés szentségének kiszolgáltatására, az általános feloldozás gyakorlatát kizárólag a megnevezett esetekre korlátozzák,[61]

tekintettel arra, hogy a bűnbánat szentségének rendes formája a személyes gyónás.[62] A szentségi feloldozás fontosságának fölfedezése szempontjából minden egyházmegyében legyen mindig penitenciárius.[63]

Végül az Eucharisztia és a kiengesztelődés szentsége kapcsolatának tudatosítása szempontjából nagy segítséget jelenthet az önmagunk és az elhunytak részére nyert búcsú kiegyensúlyozott és elmélyült gyakorlata. A búcsúval elnyerjük „Isten színe előtt a már megbocsátott bűnökért járó, ideig tartó büntetések elengedését”.[64] A búcsúk gyakorlata segít annak megértésében, hogy az elkövetett rosszat pusztán a saját erőnkől nem vagyunk képesek helyrehozni, és hogy minden egyes bűn kárt okoz az egész közösségnek; továbbá mivel a búcsúk gyakorlata kapcsolódik a Krisztus végtelen érdemeiről és a szentek közösségének érdemeiről szóló tanításhoz, megmutatja, „milyen bensőségesen egyek vagyunk egymással Krisztusban, és hogy kinek-kinek természetfölötti élete mennyire segítheti a többiekét is”.[65] Mivel a búcsúk elnyerésének föltételei között szerepel a gyónás és a szentáldozás, a búcsúk gyakorlata hatékonyan segítheti a hívőket a megtérés útján és az Eucharisztia keresztény életben betöltött központi szerepének fölfedezésében.

III. Az Eucharisztia és a betegek kenete

22. Jézus nemcsak a betegek gyógyítására küldte tanítványait (vö. Mt 10,8; Lk 9,2; 10,9), hanem külön szentséget is alapított számukra: a betegek kenetét.[66] Szent Jakab levele bizonyítja, hogy ez a szentségi cselekmény már az első keresztény közösségben megvolt (vö. 5,14–16). Amennyiben az Eucharisztia megmutatja, hogy Krisztus szenvedése és halála hogyan alakult át szeretetté, úgy a betegek kenete a szenvedőt hozzákapcsolja ahhoz a följajánláshoz, amelyben Krisztus önmagát adta mindenki üdvösségéért, hogy így a szenvedő ember is a szentek közösségének misztériumában részt vehessen a világ megváltásában. A kapcsolat a két szentség között főként a betegség súlyosbodásakor mutatkozik meg: „A haldoklóknak az Egyház a betegek kenete mellett följajánlja az Eucharisziát, mint útravalót.”[67] Az Atyához való átmentelkor a Krisztus testében és vérében való részesedés úgy mutatkozik, mint az örök élet magva és a föltámadás ereje: „aki eszi az én testemet és issza az én véretem, annak örök élete van, és én fel fogom támasztani őt az utolsó napon” (vö. Jn 6,54). Mivel a Szent Útravaló föltárja a beteg előtt a húsvéti misztérium teljességét, feltétlenül biztosítani kell a benne való részesedést.[68] A betegek iránti figyelem és lelkipásztori törődés az egész közösségnek is javára válik, tudva, hogy amit egynek a legkisebbek közül tettünk, magának Jézusnak tettük (vö. Mt 25,40).

IV. Az Eucharisztia és az Ordo szentsége

Krisztusnak, a főnek személyében

23. Az Eucharisztia és az Ordo szentsége közötti belső összefüggés Jézusnak a Cönakulumban elmondott szavaiból következik: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre” (Lk 22,19). Jézus ugyanis halálának előestéjén megalapította az Eucharisziát, és ugyanakkor alapította az Új Szövetség papságát is. Ő pap, áldozat és oltár: közvetítő az Atyaisten és a nép között (vö. Zsid 5,5–10), engesztelő áldozat (vö. 1Jn 2,2; 4,10), aki önmagát ajánlja föl a kereszt oltárán. Senki nem mondhatja „ez az én testem” és „ez az én vérem kelyhe”, csak Krisztusnak, az új és örök Szövetség egyetlen főpapjának nevében és személyében (vö. Zsid 8–9). A Püspöki Szinódus már más gyűlésein tárgyalta a fölszentelt papság témáját, részben a szolga identitása,[69] részben a jelöltek képzése[70] szempontjából. Ilyen körülmények között

a legutolsó szinódusi gyűlésben folytatott dialógus fényében néhány olyan értékre kell föl hívni a figyelmet, melyek az Eucharisztia és az Ordo szentsége közötti kapcsolattal függenek össze. Mindenekelőtt azt kell hangsúlyoznunk, hogy az Ordo és az Eucharisztia kapcsolata főként abban a szentmisében látható, melyet a püspök vagy a pap Krisztusnak, a főnek személyében mutat be.

Az Egyház tanítása szerint a papszentelés elengedhetetlen feltétel az Eucharisztia érvényes ünnepléséhez.[71] Ugyanis „a fölszentelt szolga egyházi szolgálatában maga Krisztus van jelen Egyháza számára mint testének feje, nyájának pásztor, a megváltás áldozatának főpapja”.[72] A fölszentelt szolga kétségtelenül „az egész Egyház nevében is cselekszik, amikor Isten elé terjeszti az Egyház imádságát, és különösen, amikor bemutatja az eucharisztikus áldozatot”.[73] Ezért a papoknak feltétlenül tudatában kell lenniük, hogy egész szolgálatuknak elsősorban nem önmagukat vagy a saját véleményüket kell kifejeznie, hanem Jézus Krisztust. Ellentmond a papi mivoltnak minden olyan kísérlet, mely magát a papot akarná a liturgikus cselekmény főszereplőjévé tenni. A pap elsősorban szolga, és mindig arra kell törekednie, hogy jel legyen, mely készséges eszközként Krisztus kezében Őrá mutat. Ez különösen megmutatkozik az alázatban, mellyel a pap vezeti a liturgikus cselekményt, engedelmesen követve a szertartást, melynek előírásait szívvel-lélekkel megtartja, kerülve mindazt, ami saját, oda nem való szereplésének szenzációját kelthetné. Éppen ezért ajánlom, hogy a klérus egyre inkább mélyítse el saját eucharisztikus szolgálatának azt a felfogását, mely szerint az nem más, mint Krisztusnak és Egyházának tett alázatos szolgálat. A papság, miként Szent Ágoston mondta, amoris officium („a szeretet szolgálata”),[74] a jó pásztor szolgálata, aki életét adja a juhokért (vö. Jn 10,14–15).

Az Eucharisztia és a papi cölibátus

24. A Szinódusi Atyák hangsúlyozni akarták, hogy a szolgálati papság a szentelés révén megköveteli a teljes Krisztushoz hasonlást. Tiszteletben tartva az eltérő keleti gyakorlatot és hagyományt, hangsúlyoznunk kell a papi cölibátus mély értelmét, melyet joggal felfoghatatlan gazdagságnak tartunk és amelyet az a keleti gyakorlat is megerősít, hogy püspököt csak azok közül választanak, akik cölibátusban élnek, és nagy tiszteletben tartják a cölebsz papokat. A papnak e döntésében ugyanis különleges kifejezést nyer az odaadás, mely hasonlónak teszi Krisztushoz, és önmagának kizárólagosan Isten országáért való fölajánlása.[75] Az a tény, hogy maga Krisztus, az örök pap küldetését szüzi állapotban élte egészen a keresztdozsig, biztos hivatkozási pont ahhoz, hogy erre vonatkozóan megőrizzük a latin Egyház hagyományát. Ezért nem elég a papi cölibátust merő funkcionális szempontokból megérteni. Valójában különleges hasonlást jelenít meg magának Krisztusnak az életstílusához. Egy ilyen döntés mindenekelőtt jegyesi természetű; azonosulás Krisztusnak, a Vőlegénynek a szívével, aki életét adja Menyasszonyáért. A nagy egyházi hagyománnyal, a II. Vatikáni Zsinattal[76] és Pápa elődeimmel[77] összhangban hangsúlyozom a cölibátusban megélt papi élet szépségét és fontosságát mint a Krisztus, az Egyház és Isten országa iránti teljes és kizárólagos odaadás jelét, s ezért megerősítem kötelező voltát a latin hagyomány számára. Az éretten, örömmel és odaadóan megélt papi cölibátus az egyik legnagyobb áldás mind az Egyház, mind a társadalom számára.

A paphiány és a hivatásgondozás

25. Az Ordo és az Eucharisztia szentsége közötti kapcsolattal összefüggésben a Szinódus foglalkozott a bizonyos egyházmegyékben mutatkozó paphiány kérdésével is. A paphiány

nemcsak missziós területeken, hanem sok régi keresztény hagyományú országban is mutatkozik. A probléma megoldásához kétségtelenül hozzásegít a papság egyenletesebb elosztása. Ezért olyan munkára van szükség, mely hajszalérrendszer-szerűen érzékeny. A püspökök vonják be a lelkipásztori gondok megoldásába – sajátos karizmáik figyelembevételével – az Istennek Szentelt Élet Intézményeit és az új egyházi szervezeteket, és a klérus minden tagját buzdítják a készségesebb engedelmességre, hogy az Egyházat ott szolgálják, ahol szükség van rájuk, áldozatok árán is.[78] Emellett a Szinóduson megvitatták azokat a teendőket is, melyeket elsősorban a fiatalok körében a papi hivatás érdekében kellene végrehajtani. Mindazonáltal egy ilyen helyzet nem oldódik meg egyszerű gyakorlati mesterfogásokkal. Kerülni kell, hogy a püspökök – a paphiány miatt egyébként érthető aggodástól indítva – elmulasszák megfelelően mérlegelni a hivatásokat és ne engedjenek különleges kiképzésre és papszentelésre olyan jelölteknek, akik nem rendelkeznek a papi szolgálathoz szükséges tulajdonságokkal.[79] Egy nem megfelelően képzett klérus, melyet a kellő mérlegelés nélkül szenteltek föl, aligha fog olyan tanúságtevő példát adni, mely alkalmas másokban fölébresztetni a vágyat, hogy nagylelkűen válaszoljanak Krisztus hívására. Valójában a hivatásgondozásnak az egész keresztény közösséget, minden formájában magában kell foglalnia.[80] Nyilvánvalóan ebben a hajszalér rendszerű lelkipásztori munkában helye van a családokkal való törődésnek is, melyek gyakran közömbösek vagy egyenesen ellenségesek a jelentkező papi hivatással szemben, hogy nagylelkűen nyiljanak meg az élet ajándéka előtt, és neveljék fiaikat arra, hogy az isteni akarat rendelkezését elfogadják. Összefoglalva, barátsággra van szükségünk ahhoz, hogy a fiataloknak meg tudjuk mutatni Krisztus követésének radikalitását és vonzó voltát.

Hála és reménység

26. Végül jobban kell hinnünk és remélnünk az isteni kezdeményezésben. Még ha bizonyos régiókban paphiány van is, nem szabad elveszítünk a bizalmat, hogy Krisztus továbbra is megszólít embereket, akik elhagyva minden más foglalkozást, teljesen a szent misztériumok ünneplésére, az evangélium hirdetésére és a lelkipásztori szolgálatra szentelik magukat. Szeretném kifejezni az egész Egyház háláját mindazon püspököknek és papoknak, akik hűséges odaadással és elkötelezettséggel végzik szolgálatukat. Természetesen az Egyház hálája a diakónusoknak is szól, akik a kézzártételt „nem a papságra, hanem a szolgálatra”[81] kapták. Miként a Szinódusi Gyűlés ajánlotta, különleges hálával fordulok a Fidei donum-papokhoz, akik hozzáértéssel és nagylelkű odaadással építik a közösséget, hirdetve Isten Igéjét és megtörve az Élet kenyerét, nem kímélve energiájukat az Egyház küldetésének szolgálatában.[82] Hálát kell adnunk Istennek nagyon sok papért, akik Krisztus szolgálatában szenvedtek, egészen életük föláldozásáig. Az ő életük tényekben mutatja meg, mit jelent maradéktalanul papnak lenni. Megrendítő tanúságtételekről van szó, melyek sok ifjút indíthatnak arra, hogy kövessék Krisztust és életüket adják másokért, így találva meg igazi saját életüket.

V. Az Eucharisztia és a házasság

Az Eucharisztia jegyesi szentség

27. Az Eucharisztia, a szeretet szentsége, különleges kapcsolatot mutat a házasságban egyesült férfi és nő szeretetével. Korunk egyik igénye e kapcsolat elmélyítése.[83] II. János Pál pápa több alkalommal is beszélt az Eucharisztia jegyesi jellegéről, és a házasság szentségével való különleges kapcsolatáról: „Az Eucharisztia megváltásunk szentsége. A Völegény és a Menyasszony szentsége.”[84] Egyébként „az egész keresztény élet magán

viseli Krisztus és az Egyház jegyesi szeretetének jegyét. Már a keresztség, a belépés Isten népébe, menyegzői misztérium; mintegy menyegzői fürdő, mely megelőzi a menyegzői lakomát, az Eucharisziát.”[85] Az Eucharisztia kimeríthetetlen módon megerősíti minden keresztény házasság fölbonthatatlan egységét és szeretetét. A keresztény házasságban ugyanis a szentség erejéből a házastársi kötelék bensőleg összefügg a vőlegény Krisztus és a menyasszony Egyház eucharisztikus egységével (vö. Ef 5,31–32). A kölcsönös házassági beleegyezésnek, melyet a férj és a feleség Krisztusban egymásnak ajándékozik, s mely az életnek és a szerelemnek a közösségébe állítja őket, szintén eucharisztikus dimenziója van. Ugyanis Szent Pál teológiájában a házastársi szeretet Krisztus Egyháza iránti szeretetének szentségi jele, annak a szerelemnek, melynek csúcspontja a kereszt, Krisztus emberiséggel való „nászának” kifejezése, mely ugyanakkor forrása és középpontja az Eucharisziának. Ezért az Egyház lélekben nagyon közel van mindazokhoz, akik családjukat a házasság szentségére alapították.[86] A család – a családi egyház[87] – az Egyház életének elsődleges tere, különösen a gyermekek keresztény nevelése szempontjából döntő szerepe miatt.[88] A Szinódus ebben az összefüggésben ajánlotta a nő családon és társadalmon belüli páratlan küldetésének elismerését, védelmét és támogatását.[89] A nő feleség és anya szerepe mással nem helyettesíthető érték, melynek soha nem szabad elsilányulnia.

Az Eucharisztia és a monogám házasság

28. A házasság, a család és az Eucharisztia belső összefüggésének fényében fontolóra vehetünk néhány lelkipásztori problémát. A hűség, fölbonthatatlan és kizárólagos kötelék, mely egyesíti Krisztust és az Egyházat, s melynek szentségi kifejezése az Eucharisztia, öszszecseng azzal az eredeti, antropológiai adattal, hogy a férfinak végérvényesen csak egy nővel szabad egyesülnie, és viszont (vö. Ter 2,24; Mt 19,5). A gondolatok e horizontján foglalkozott a Püspöki Szinódus azzal a gyakorlati lelkipásztori kérdéssel, mely azokon a területeken merül föl, ahol az evangéliumot poligámiában élőknek hirdetik. Akik ilyen helyzetben élnek és megnyílnak a keresztény hit előtt, azokat segíteni kell, hogy emberi felfogásukat bele tudják illeszteni Krisztus radikális újdonságába. A katekumenátus során Krisztus a maguk sajátos állapotában szólítja meg és hívja – bizonyos szükséges lemondások árán – a teljes egyházi közösségbe, a szeretet teljes igazságára őket. Az Egyház tapintatos, ugyanakkor határozott lelkipásztori tevékenységgel kíséri őket,[90] mindenekelőtt azért, hogy megmutatja nekik a keresztény misztériumokból az emberi természetre és érzelmekre sugárzó fényt.

Az Eucharisztia és a házasság fölbonthatatlansága

29. Ha az Eucharisztia kifejezi Istennek Krisztusban az Ő Egyháza iránti szeretetének visszafordíthatatlanságát, akkor érthető, miért foglalja magában a házasság szentségével kapcsolatban azt a fölbonthatatlanságot, melyre minden igazi szeretet csak vágyódhat.[91] Nagyon is indokolt tehát az a lelkipásztori figyelem, melyet a szinódus azokra a fájdalmas helyzetekre fordított, melyekben nem kevés hívő él, akik miután megkötötték a szentségi házasságot, elváltak és új házasságot kötöttek. Fájdalmas és bonyolult lelkipásztori probléma ez, a mai társadalmi élet valóságos csapása, mely egyre növekvő mértékben éri el a katolikus területeket is. A pásztoroknak az igazság iránti szeretetből kötelességük jól fölmérni a különböző helyzeteket, hogy az egyes hívőket lelkileg megfelelően segíteni tudják.[92] A Püspöki Szinódus megerősítette az Egyház Szentírásán alapuló gyakorlatát (vö. Mk 10,2–12), tudniillik hogy nem engedi szentségekhez járulni az újrászentesodott elváltakat, mert helyzetük és életállapotuk objektíve ellentmond a Krisztus és az Egyház közötti szeretet Eucharisztia szentségében jelzett és benne megvalósuló egységének. Mindazonáltal az újrászentesodott

elváltak helyzetük ellenére továbbra is az Egyházhhoz tartoznak, mely különleges figyelmet fordít rájuk, és azt kívánja, hogy amennyire csak lehetséges, keresztény stílusban éljenek: vegyenek részt a szentmisén, anélkül, hogy áldoznának, hallgassák Isten Igéjét, végezzenek szentségimádást, imádkozzanak, vegyenek részt a közösségi életben, tartsanak bensőséges kapcsolatot egy pappal vagy egy lelkivezetővel, gyakorolják odaadóan a szeretetet, a bűnbánat cselekedeteit, és gyermekeiknek legyenek jó nevelőik.

Ahol jogos kételyek merülnek föl a megkötött szentségi házasság érvényessége körül, minden szükségeset meg kell tenni a kétség megalapozottságának tisztázásáért. A kánonjog teljes megtartása mellett[93] biztosítani kell az egyházi bíróságok létét, lelkipásztori jellegüket, korrekt és gyors tevékenységüket.[94] Minden egyházmegyében elegendő számú, megfelelően fölkészített személynek kell lennie az egyházi bíróságok helyes működéséhez. Emlékeztetek arra, hogy „súlyos kötelesség” annak biztosítása, hogy az Egyház intézményes tevékenysége a bíróságokon egyre közelebb álljon a hívekhez”.[95] Mindazonáltal el kell kerülni még a látszatát is annak, hogy a lelkipásztori gondosság ellentétben áll a joggal. Sokkal inkább abból a föltételezésből kell kiindulni, hogy a jog és a lelkipásztorkodás alapvető találkozási pontja az igazság szeretete: ez ugyanis nem valami elvont dolog, hanem „minden hívő emberi és keresztény életútjába integrálisan beépül”.[96] Végül ahol nem ismerik el a házastársi kötelék semmisségét és objektív körülmények visszafordíthatatlanná teszik az együttélést, az Egyház ezeket a hívőket arra bátorítja, hogy kapcsolatukat Isten törvényének követelményei szerint, mint barátok, mint fivér és nővér éljék meg; így visszatérhetnek az eucharisztikus asztalhoz, megtartva az egyházi gyakorlatban bevált szokásokat. Hogy egy ilyen megoldás lehetséges és gyümölcsöző legyen, támogatást kell kapnia a lelkipásztorok és megfelelő egyházi kezdeményezések részéről, de soha nem szabad az ilyen kapcsolatokat megáldani, nehogy a hívők körében zavar támadjon a házasság értékére vonatkozóan.[97]

Tekintettel a kulturális körülmények bonyolultságára, melyek között az Egyház sok országban él, a Szinódus ajánlotta, hogy a lelkipásztorok igen nagy gondot fordítsanak a jegyesoktatásra és annak előzetes kiderítésére, hogy a jegyesek tisztában vannak-e a házasság szentsége érvényességének elengedhetetlen feltételeivel. Ennek komoly megvizsgálása elkerülhetővé teszi, hogy két fiatal pusztán érzelmi indítékból vagy felszínes meggondolással olyan felelősséget vállaljon, melyet később nem tudnak viselni.[98] Túlságosan nagy az az érték, amelyet az Egyház és az egész társadalom a házasságtól és a rá alapuló családtól vár, ezért semmifajta lelkipásztori erőfeszítést nem szabad soknak tartani. A házasság és a család olyan intézmény, melyet támogatni kell és meg kell óvni minden lehetséges hamisítástól, mert ami kár ezeket éri, valójában az emberi együttélést lényegében sebzi meg.

Az Eucharisztia és az eszkatológia

Az Eucharisztia az úton lévő embernek szóló ajándék

30. Amennyiben igaz, hogy a szentségek az időben – a föltámadott Krisztus győzelmének teljes megnyilvánulása felé – zárandókló Egyházhhoz tartozó dolgok,[99] akkor az is igaz, hogy különösen az eucharisztikus liturgiában lehetőséget kapunk az eszkatologikus beteljesedés izlelésére, mely felé minden ember és az egész teremtés tart (vö. Róm 8,19 sk.). Az ember igazi és örök boldogságra teremtett, melyet egyedül Isten szeretete képes megadni. De a mi megsebzett szabadságunk eltévedne, ha lehetetlen volna már most valamit megtapasztalnunk az eljövendő beteljesedésből. Egyébként minden embernek, hogy

megfelelő irányban tudjon haladni, a végső cél felé kell irányulnia. E végső cél valójában maga az Úr Krisztus, a bűnnek és a halálnak legyőzője, aki különleges módon jelenik meg közöttünk az eucharisztikus ünneplésben. Így bár még „idegenek és zarándokok” (1Pt 2,11) vagyunk ebben a világban, a hitben már részesedünk a föltámadott élet teljességében. Az eucharisztikus lakoma, amikor föltárja határozott eszkatologikus dimenzióját, segítségére jön úton lévő szabadságunknak.

Az eszkatologikus lakoma

31. E misztériumra reflektálva elmondhatjuk, hogy Jézus a maga eljövételével kapcsolatba került az Izrael népében, az egész emberiségben és alapjában magában a teremtésben jelenlévő várakozással. Önmaga odaajándékozásával objektíve megkezdte az eszkatologikus időt. Krisztus eljött, hogy meghirdesse Isten szétszórt népének összegyűjtését (vö. Jn 11,52), azáltal, hogy világosan kifejezte szándékát, hogy össze akarja gyűjteni a szövetség közösségét, beteljesítve Istennek az ősatyáknak adott ígéreteit (vö. Jer 23,3; 31,10; Lk 1,55.70). A tizenkettő meghívásában – mely Izrael tizenkét törzsével kapcsolatos – és megváltó halála előtt az utolsó vacsorán rájuk bízott parancsban, hogy ünnepeljék az Ő emlékezetét, Jézus megmutatta, hogy az egész általa alapított közösségre át akarja ruházni a feladatot, hogy a történelemben az Őbenne megkezdett eszkatologikus egység jele és eszköze legyen. Éppen ezért minden eucharisztikus ünneplésben szentségileg megvalósul Isten népének eszkatologikus egyesülése. Az eucharisztikus lakoma számunkra a végső lakoma elővételezése, melyet előre hirdettek a próféták (vö. Iz 25,6–9) és az Újszövetség mint „a bárány menyegzőjét” (Jel 19,7.9) írja le, melyet a szentek közösségének örömeiben ünnepelnek.[100]

Imádság az elhunytakért

32. Az eszkatologikus ünneplés – melyben az Úr halálát hirdetjük és hittel valljuk az Ő föltámadását, várva eljövetelét – az eljövendő dicsőség záloga, melyben a mi testünk is meg fog dicsőülni. Üdvösségünk emlékezetét ünnepelve erősödik bennünk a test föltámadásának reménye és a lehetőség reménye, hogy szemtől szembe újra találkozhatunk azokkal, akik előttünk jártak a hit jelével. E horizonton a Szinódusi Atyákkal együtt szeretném emlékeztetni az összes hívőket az elhunytakért mondott közbenjáró imádság fontosságára, különösen az értük följánlott szentmisékben,[101] hogy megtisztulva eljussanak Isten boldogító színelátására. Az ünnepelt és imádott Eucharishtiában rejlő eszkatologikus dimenzió újrafelfedezésével segítséget kapunk utunkon és megerősítést a dicsőség reményében (vö. Róm 5,2; Tit 2,13).

Az Eucharisztia és Szűz Mária

33. Az Eucharisztia és az egyes szentségek kapcsolatából és a szent misztériumok eszkatologikus jelentéséből kirajzolódik a keresztény lét teljes arca, mely arra hivatott, hogy minden pillanatban lelki kultusz, önmagából följánlott, Istennek kedves áldozat legyen. És ha igaz, hogy mi valamennyien még úton vagyunk reményünk teljes beteljesedése felé, ez nem zárja ki azt, hogy már most hálával ismerjük el, hogy mindaz, amit Isten nekünk ajándékozott, teljesen megvalósult Szűz Máriában, Isten Anyjában és a mi anyánkban: az ő testben és lélekben történt mennybevétele számunkra a biztos remény jele, mert nekünk, akik

az időben zarándokolunk, mutatja azt az eszkatologikus célt, melyet az Eucharisztia szentsége már most megízleltet velünk.

A szentséges Szűzben látjuk tökéletesen megvalósulva azt a szentségi módozatot is, mellyel Isten közeledik a maga üdvözítő kezdeményezésével az emberhez és átöleli őt. Az angyali üdvözletől pünkösdig a Názáreti Mária úgy jelenik meg, mint akinek a szabadsága teljesen Isten akaratának rendelkezésére áll. Az ő szeplőtelen fogantatása az isteni szó iránti feltétlen tanulékonyságában mutatkozik meg egész különlegesen. Az engedelmes hit határozza meg egész életét minden pillanatában Isten tevékenysége előtt. A figyelmesen hallgató Szűz teljes összhangban él az isteni akarattal; őrizi a szívében az Istentől jött szavakat, s mozaikszemekként összerakva azokat, tanulja egyre mélyebben megérteni a hallottakat (vö. Lk 2,19.51); Mária a nagy Hívő, aki teljes bizalommal Isten kezébe adja magát és ráhagyatkozik az Ő akaratára.[102] Ez a misztérium egyre intenzívebbé vált, egészen addig, hogy teljesen beleolvadt Krisztus megváltó küldetésébe. Miként a II. Vatikáni Zsinat tanítja, „maga a Boldogságos Szűz is a hit zarándokútját járta, Fiával való egybetartozását hűségesen vállalta egészen a keresztségig, mely alatt az isteni terv szerint ott állt (vö. Jn 19,25), meggyötört szíve eggyé forrt a szenvedésben Egyszülöttjével, akinek áldozatához anyai lélekkel csatlakozott, szeretetből beleegyezve a tőle született áldozati Bárány fölálkozásába; végül maga Jézus Krisztus a kereszten haldokolva anyául adta őt a tanítványnak: »Asszony, íme a te fiad!« (vö. Jn 19,26–27.)»[103] Mária az angyali üdvözet pillanatától a keresztségig hallgatta az Igét, aki benne testté lett, s végül elnémult a halál hallgatásában. Végül ő az, aki karjaiba vette a fölálkozott, immár élettelen testét annak, aki valóban szerette övét, „mindvégig” (Jn 13,1). Ezért valahányszor az eucharisztikus liturgiában Krisztus testéhez és véréhez közeledünk, őhöz is közeledünk, aki teljesen egyesülve vele, az egész Egyházért magára vállalta Krisztus áldozatát. A Szinódusi Atyák joggal mondják, hogy „Mária indította el az Egyház részesedését a Megváltó áldozatában”.[104] Ő a szeplőtelen, aki föltételek nélkül elfogadja Isten ajándékát és így kapcsolódik az üdvözítés művéhez. A Názáreti Mária, a születő Egyház ikonja, a modellje annak, hogy miként vagyunk hivatva valamennyien befogadni azt az ajándékot, amit Jézus önmagából készít az Eucharishtiában.

MÁSODIK RÉSZ

AZ EUCHARISZTIA MISZTÉRIUM, AMELYET ÜNNEPELNÜNK KELL

„Bizony, bizony mondom nektek: Nem Mózes adott nektek kenyeret az égből, hanem Atyám adja nektek az igazi mennyei kenyeret” (Jn 6,32)

A lex orandi és a lex credendi

34. A Püspöki Szinódus sokat foglalkozott az eucharisztikus hit és ünneplés benső kapcsolatával, kiemelte a lex orandi és a lex credendi közötti összefüggést, és hangsúlyozta a liturgikus cselekmény elsőbbségét. Az Eucharishtiát mint a hit hitelesen ünnepeelt misztériumát annak világos tudatában kell megélni, hogy a hívő megértés (intellectus fidei) alapján mindig kapcsolatban van az Egyház liturgikus cselekményével.[105] E témakörben a teológiai reflexió soha nem szakadhat el a Krisztus által alapított szentségi rendtől. Másrészt a liturgikus cselekményt nem szabad csak úgy általában tekinteni, elszakítva a hit

misztériumától. A mi hitünk és az eucharisztikus liturgia forrása ugyanis egy és ugyanaz az esemény: az ajándék, melyben Krisztus önmagát adta a húsvéti misztériumban.

A szépség és a liturgia

35. A hitt és ünnepeelt misztérium kapcsolata különleges módon nyilvánul meg a szépség teológiai és liturgikus értékében. A liturgiának ugyanis, mint a keresztyén kinyilatkoztatás egészének is, benső kapcsolata van a szépséggel: veritatis splendor, „az igazság ragyogása”. A liturgiában fölragyog a húsvéti misztérium, mely által maga Krisztus vonz bennünket magához és hív közösségbe. Jézusban, miként Szent Bonaventúra szokta mondani, a kezdetek szépségét és ragyogását szemléljük.[106] E sajátosság, melyre hivatkozunk, nem pusztán esztéticizmus, hanem az a mód, ahogyan Isten szeretetének igazsága elér bennünket Krisztusban, elbűvöl és magával ragad, úgyhogy kilépünk önmagunkból és vonzódunk a mi igazi hivatásunk, a szeretet felé.[107] Isten már a teremtésben bepillantást enged a kozmosz szépségébe és harmóniájába (vö. Bölcs 13,5; Róm 1,19–20). Az Ószövetségben bőséges jeleit találjuk Isten hatalma ragyogásának, mely dicsőségével együtt mutatkozik meg a választott nép körében művelt csodái által (vö. Kiv 14; 16,10; 24,12–18; Szám 14,20–23). Az Újszövetségben végleg beteljesedik a szépség e megnyilvánulása Istennek Jézus Krisztusban adott kinyilatkoztatásában:[108] Ő az isteni dicsőség teljes kinyilatkoztatása. A Fiú megdicsőülésében az Atya dicsősége tükröződik és közli önmagát (vö. Jn 1,14; 8,54; 12,28; 17,1). Mindazonáltal ez a szépség nem egyszerűen a formák harmóniája; „a legszebb az emberek fiai között” (Zsolt 45[44],3) titokzatosan az is, akinek „nem volt szépsége, sem ékessége, hogy szemléljük őt” (Iz 53,2). Jézus Krisztus megmutatja nekünk, hogy a szeretet igazsága hogyan tudja átfőrtámasztani a halál sötét misztériumát a föltámasztás ragyogó fényességévé. Itt Isten dicsőségének ragyogása meghalad minden evilági szépséget. Az igazi szépség Isten szeretete, mely véglegesen a húsvéti misztériumban mutatkozott meg irántunk.

A liturgia szépsége része ennek a misztériumnak; Isten dicsőségének legmagasabb rendű kifejezése, s bizonyos értelemben az Ég lehajlása a földre. A megváltó áldozat emlékezete magán viseli Jézus azon szépségének vonásait, amelyről Péter, Jakab és János tanúskodik, amikor a Mester úton Jeruzsálem felé színében átváltozott előttük (vö. Mk 9,2). Éppen ezért a szépség nem dekoratív eleme a liturgikus cselekménynek; hanem inkább alkotó eleme, mint magának Istennek és az Ő kinyilatkoztatásának sajátossága. Mindennek azt kell tudatosítania bennünk, hogy mekkora figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a liturgikus cselekmény a maga természetének megfelelően ragyogni tudjon.

Az eucharisztikus ünneplés a „teljes Krisztus” műve

A teljes Krisztus a föben és a testben

36. A liturgia benső szépségének alanya a föltámasztott és a Szentlélekben megdicsőült Krisztus, aki magába foglalja cselekményében az Egyházat.[109] Ebben a távlatban nagyon meggyőző Szent Ágoston szavaira hivatkozni, melyek hatásosan írják le az Eucharisztia hitének e dinamikáját. A nagy hippói szent az eucharisztikus misztériumra hivatkozva kiemeli, hogy Krisztus mennyire hasonlónak tesz bennünket önmagához: „A kenyér, melyet az oltáron láttok, melyet megszentelt Isten szava, Krisztus teste. A kehely, pontosabban amit a kehely tartalmaz, melyet megszentelt Isten szava, Krisztus vére. Ezekkel az Úr Krisztus nekünk akarta adni a testét és a vérét, melyet kiontott értünk a bűnök bocsánatára. Ha ezeket

jól veszitek magatokhoz, ti magatok azzá váltok, akit magatokhoz vettetek.”[110] Éppen ezért „nem csupán krisztusivá, hanem magává Krisztussá válunk”. [111] Ebből következően szemlélhetjük Isten titokzatos tevékenységét, mely mélységes egységet hoz létre az Úr Jézus és közöttünk: „Nem szabad tehát azt hinnünk, hogy Krisztus csak a főben van és a testben nincsen, hanem Ő teljes egészében a főben is és a testben is jelen van”. [112]

Az Eucharisztia és a föltámadott Krisztus

37. Mivel tehát az eucharisztikus liturgia lényege szerint *actio Dei*, „Isten cselekménye”, amely a Szentlélek által bevon bennünket Jézusba, alapja nem a mi önkényes intézkedésünktől függ és nem követheti a pillanatnyi divat változásait. Itt is érvényes Szent Pál kétségbevonhatatlan tétele: „A lerakott alapon kívül, amely Jézus Krisztus, mást senki nem rakhat” (1Kor 3,11). Emellett a nemzetek apostola biztosít afelől, hogy az Eucharisziával kapcsolatban nem a maga személyes tanítását közli, hanem azt, amit maga is kapott (vö. 1Kor 11,23). Az eucharisztikus ünneplés ugyanis az élő hagyományt foglalja magában. Az Egyház az eucharisztikus áldozatot Krisztus parancsának engedelmeskedve mutatja be a föltámadott megtapasztalása és a Szentlélek kiáradása alapján. Ezért a keresztyén közösség kezdettől fogva az Úr napján gyűlt össze a kenyértörésre. A nap, amelyen Krisztus föltámadt a halottak közül, a vasárnap, a hét első napja, melyben az ószövetségi hagyomány a teremtés első napját látta. A teremtés napja most az „új teremtés” napja lett, szabadulásunk napja lett, melyen megemlékezünk a meghalt és föltámadott Krisztusról. [113]

Ars celebrandi, „az ünneplés művészete”

38. A Szinódus folyamán többször is fölmerült az ajánlás, hogy el kell kerülni minden lehetséges szétválasztást az *ars celebrandi*, azaz az előírásoknak megfelelő ünneplés művészete és a hívek teljes, aktív és gyümölcsöző részvétele között. Ugyanis az első föltétel, mellyel elősegíthetjük Isten népének a szent szertartásban való részvételét, magának a szertartásnak a megfelelő végzése. Az *ars celebrandi* az *actuosa participatio* legjobb feltétele. [114] Az *ars celebrandi* a liturgikus előírások teljes egésze iránti hívő engedelmességből fakad, mert épp ez az ünneplési mód biztosítja 2000 éve az összes hívők hitéletét, akik arra hivatottak, hogy mint Isten népe, királyi papság és szent nemzet (vö. 1Pt 2,4–5.9) éljék át az ünneplést. [115]

A püspök, „a leiturgosz”

39. Jóllehet Isten egész népe részt vesz az eucharisztikus liturgiában, az ünneplés pontos végzése azonban kikerülhetetlenül azok feladata, akik megkapták az *Ordo* szentségét. A püspököknek, a papoknak és a diakónusoknak – mindegyiküknek a maguk fokozatában – fő kötelességüknek kell tekinteniük az ünneplést. [116] Mindenekelőtt a megyéspüspököknek: ugyanis ő mint „Isten misztériumainak első szétosztója a rábízott részegyházban, az egész liturgikus élet őrzője, előmozdítója és vezetője”. [117] Mindez döntő jelentőségű a részegyházak életében, nemcsak azért, mert a püspökkel való közösség a föltétele annak, hogy joghatósága területén minden ünneplés törvényes legyen, hanem azért is, mert ő maga kiemelkedő módon saját egyházának leiturgosza. [118] Neki kell biztosítania egyházmegyéjében az ünneplések harmonikus egységét. Ezért „a püspöknek kell gondoskodnia arról, hogy a papok, a diakónusok és a hívek egyre inkább megértsék a szertartások és a liturgikus szövegek hiteles értelmét, és így eljussanak az Eucharisztia

tevékeny és gyümölcsöző ünneplésére”. [119] Különösen buzdítok arra, hogy tegyenek meg minden szükségeset annak érdekében, hogy a székesegyházban végzett püspöki liturgia az előírások teljes megtartásával történjék, hogy így a területen lévő összes templomok mintaképének lehessen tekinteni. [120]

A liturgikus könyvek tiszteletben tartása és a jelek gazdagsága

40. Amikor az ars celebrandi fontosságát hangsúlyozzuk, világossá válik a liturgikus előírások értéke is. [121] Az ars celebrandinak támogatnia kell a szent iránti érzéket és azoknak a külső formáknak a használatát, melyek ezt az érzéket nevelik, mint pl. a szertartás, a liturgikus ruhák, a berendezés és a szent hely harmóniája. Az eucharisztikus ünneplésnek nagyon javára válik, ha a papok és a liturgikus lelkipásztorkodás felelősei gondot fordítanak a hatályos liturgikus könyvek és előírások megismertetésére, valamint a Római Misekönyv Általános Rendelkezései és a Szentmise Olvasmányrendje gazdagságának bemutatására. Az egyházi közösségekben talán föltételezhető lenne ezek ismerete és helyes értékelése, de gyakran nem így van. Valóban ezeknek a szövegeknek a tartalma nagyon gazdag, őrzik és kifejezik Isten zárandok népének a hitét 2000 éves történelmében. Továbbá a helyes ars celebrandi szempontjából fontos, hogy figyeljünk a liturgiában használatos összes kifejezési formára: a beszédre és az énekekre, a gesztusokra és a csöndre, a mozgásokra és a ruhák liturgikus színére. A liturgia ugyanis természete szerint a közlés változatos regisztereit használja, melyek az egész embert meg tudják szólítani. A gesztusok egyszerűsége és a meghatározott sorrendben és kellő időben adott jelek józansága többet közölnek és jobban bekapcsolják a résztvevőket, mint a felesleges művésziességek. A szertartás sajátos struktúrája iránti figyelem és engedelmesség, miközben kifejezik az Eucharisztia ajándék jellegének elismerését, megmutatják a szolga akaratát is, hogy alázattal és hálával akarja fogadni ezt a kimondhatatlan ajándékot.

A művészet az ünneplés szolgálatában

41. A szépség és a liturgia közti mély összefüggés miatt nagy figyelmet kell fordítanunk minden művészeti megnyilvánulásra, ami az ünneplés szolgálatában áll. [122] Az ars sacra, a „szent művészet” fontos része kétségtelenül a templomi építészet, [123] melyben kiemelkedő szerepe van a szentély részeinek: az oltárnak, a feszületnek, a tabernáculumnak, az ambónak és a papi széknek. Szem előtt kell tartani, hogy a szakrális építészet célja az, hogy a hit misztériumait s különösen az Eucharisztia ünneplő Egyház számára megfelelő teret alkossunk a liturgikus cselekmények végzéséhez. [124] A keresztény templom természetét ugyanis az a liturgikus cselekmény határozza meg, mely föltételezi a hívők összejövetelét [ecclesia], akik Isten templomának élő kövei (vö. 1Pt 2,5). Ugyanez az elv érvényes az egész szent művészetre, különösen a festészetre és a szobrászatra, melyekben a vallásos ikonográfiának a szentségek jelentését föltáró oktatásra [szentségi műsztatógia] kell irányulnia. Azoknak a formáknak komoly ismerete, melyeket a szent művészet az évszázadok során kialakított, nagy segítséget jelent azok számára, akik a megbízást adják az építészeknek és a művészeknek a liturgikus cselekményhez kapcsolódó alkotások elkészítésére. Ezért elengedhetetlen, hogy a seminaristák és a papok képzésében fontos tantárgyként helyet kapjon a művészettörténet, különös hangsúllyal a liturgikus szabályok szerint épült szakrális épületekre. Röviden összefoglalva, mindabban, ami az Eucharisztiaival kapcsolatos, érvényesülnie kell a szépérzéknek. Figyelmet és gondosságot kell fordítani a liturgikus ruhákra, a bútorzatra és a szent edényekre is, hogy szerves egységben ébresszék az Isten misztériumát megillető csodálatot, kifejezzék a hit egységét és növeljék az áhitatot. [125]

A liturgikus ének

42. Az ünneplés művészetében kiemelkedő helyet foglal el a liturgikus ének.[126] Szent Ágoston méltán mondja egyik híres beszédében: „Az új ember tudja, hogy milyen az új ének. Az éneklés az öröm kifejezése, s ha kicsit figyelmesebben meggondoljuk, a szeretet kifejezése.”[127] Isten ünneplésre összegyűlt népe Isten dicséretét énekli. Az Egyház a maga 2000 éves története folyamán olyan zenét és énekeket alkotott és alkot ma is, melyek a hitnek és a szeretetnek öröksége, amely nem veszhet el. A liturgiában valójában nem mondhatjuk, hogy minden ének egyforma értékű. E tekintetben kerülni kell a felületes improvizációt vagy az olyan zenei műfajok bevezetését, melyek nincsenek tekintettel a liturgia tartalmára. A liturgia elemeként az éneknek be kell épülnie az ünneplés sajátos formájába.[128] Következésképpen teljesen – szövegében, dallamában, megszólalásában – meg kell felelnie az ünnepelt misztérium tartalmának, a szertartás részeinek és a liturgikus időknak.[129] Végezetül figyelembe véve a különböző dicséretes irányzatokat és hagyományokat, kívánom – a Szinódusi Atyák kérésének megfelelően –, hogy kellően értékeljék a gregorián éneket,[130] mint a római liturgia saját énekét.[131]

Az eucharisztikus ünneplés részei

43. Miután szóltam az ars celebrandi szinóduson fölmerült tartópilléreiről, szeretném fölhívni a figyelmet az eucharisztikus ünneplés struktúrájának néhány részére, melyekre a mi korunkban különös gondot kell fordítanunk, hogy hűségesek maradjunk a II. Vatikáni Zsinat által elindított liturgikus megújulás mély szándékához, folytatva az egész nagy egyházi hagyományt.

A liturgikus cselekmény belső egysége

44. Mindenekelőtt reflektálnunk kell a szentmise szertartásának belső egységre. Kerülni kell, hogy akár a katekézisekben, akár az ünneplés módjában teret adjunk annak a felfogásnak, mely szerint a szentmise két részből áll. Az igeliturgia és az eucharisztikus liturgia – a bevezető és a záró szertartáson kívül – „oly szorosan összetartoznak, hogy egyetlen istentiszteleti cselekményt alkotnak”.[132] Ugyanis benső kapcsolat van Isten Igéje és az Eucharisztia között. Isten Igéjét hallgatva születik vagy erősödik a hit (vö. Róm 10,17); az Eucharisziában a testté lett Ige önmagát adja nekünk lelki eledelül.[133] És így „Isten Igéjének és Krisztus testének két asztaláról kapja és adja a híveknek az élet kenyerét”.[134] Ezért állandóan szem előtt kell tartani, hogy Istennek az Egyház által a liturgiában olvasott és hirdetett Igéje a vele egytermészetű céljához, az Eucharisziához vezet.

Az igeliturgia

45. A Szinódussal együtt kérem, hogy az igeliturgiát mindig jól készítsék elő és kellő módon végezzék. Éppen ezért nagyon ajánlom, hogy a liturgiákban nagy figyelmet fordítsanak arra, hogy Isten Igéjét jól felkészített lektorok olvassák. Soha ne feledjük, hogy „amikor az Egyház olvassa a Szentírást, maga Isten beszél a népéhez és a szavában jelenlévő Krisztus hirdeti az evangéliumot”.[135] Ha a körülmények javallják, elhangozhat néhány bevezető szó, melyek segítik a hívőket a jobb megértésben. Hogy Isten szavát jól megértsük, egyházas lelkülettel és azzal a tudattal kell hallgatnunk és befogadnunk, hogy egységben van az eucharisztikus áldozattal. Ugyanis az Ige, amit hirdetünk és hallgatunk, a megtestesült Ige (vö. Jn 1,14), és

benső kapcsolatban van Krisztus személyével és szentségi jelenlétével. Krisztus nem a múltban, hanem a jelenünkben beszél, mert jelen van a liturgikus cselekményben. A keresztyén kinyilatkoztatás e szentségi horizontján[136] Isten Igéjének megismerése és tanulmányozása lehetővé teszi, hogy jobban értékeljük, ünnepeljük és éljük az Eucharisziát. Itt is a maga teljes egészében megmutatkozik az állítás, mely szerint „aki nem ismeri a Szentírást, nem ismeri Krisztust”. [137]

E célból a hívőket – lelkipásztori kezdeményezésekkel, igeliturgiákkal és imádságos olvasással (lectio divina) – segíteni kell abban, hogy értékelni tudják a Szentírásnak a szentmise olvasmányaiban rejlő kincseit. Továbbá ne feledkezzünk meg az imádság hagyományos formáinak: az Imaórák Liturgiája – főként a Laudes, a Vesperás, a Kompletórium – és a Vigiliák imádkozásának támogatásáról. A zsoltárok imádkozása, a szentírásolvasás és a zsoltó nagy hagyománya elvezethet a Krisztus-esemény és az üdvösség rendjének elmélyült megtapasztalásához, mely gazdagíthatja az eucharisztikus ünneplés megértését és a benne való részvételt. [138]

A homília

46. Isten Igéjének fontosságával kapcsolatban merül föl a homília minősége javításának szükségessége. A homília ugyanis „a liturgikus cselekmény része”; [139] az a feladata, hogy segítse Isten Igéjének teljesebb megértését és hatékony megvalósítását a hívők életében. Ezért a főszentelt szolgálóknak „a Szentírás megfelelő ismeretére támaszkodva gondosan elő kell készíteniük a homíliát”. [140] Kerüljék az elvont vagy teljesen általánosságokban mozgó homíliát. Kérem azokat, akik homíliát mondanak, hogy Isten hirdetett Igéjét szorosán kössék össze a szentségi ünnepléssel [141] és a közösség életével, oly módon, hogy Isten Igéje valóban támasza és élete legyen az Egyháznak. [142] Ezért gondolni kell a homília oktató és buzdító céljára. Alkalmasnak látszik ezért, hogy a hároméves olvasmányrendből kiindulva jól meggondolt tematikus homíliákat mondjanak végig a liturgikus éven, tárgyalva a keresztyén hit nagy témáit, a Tanítóhivatal tekintélyével a Katolikus Egyház Katekizmusában s legutóbb a Kompendiumban javasolt négy pillérre támaszkodva: hitvallás, keresztyén misztérium ünneplése, élet Krisztusban, keresztyén imádság. [143]

Az áldozati adományok oltárhoz vitele

47. A Szinódusi Atyák fölhívták a figyelmet az áldozati adományok átadására is. Nem egyszerű „közjátékról” van szó az igeliturgia és az áldozati liturgia között, amit egyébként az is kizár, hogy a szentmise két részből álló egyetlen cselekmény. Ez az alázatos és egyszerű gesztus nagy jelentőségű: az oltárhoz vitt kenyérben és a borban Krisztus az egész teremtést átveszi, hogy átformálja és bemutassa az Atyának. [144] Az oltárhoz visszük a világ minden szenvedését és fájdalmát is, azzal a bizonyossággal, hogy mindez értékes Isten szemében. E cselekménynek nincs szüksége oda nem való bonyolításokra ahhoz, hogy hiteles tartalmát át lehessen élni. Lehetővé teszi annak az eredeti részvételnek a megvalósítását, melyet Isten vár az embertől, hogy vigye végbe az isteni művet önmagában, és így adja meg teljes értelmét az emberi munkának, mely az eucharisztikus ünneplés által egyesül Krisztus megváltó áldozatával.

Az eucharisztikus ima (a szentmise kánonja)

48. Az eucharisztikus ima (a szentmise kánonja) „az ünneplés középponti és csúcsmozzanata”. [145] Jelentősége megérdemli, hogy megfelelően hangsúlyozzuk. A

miscskönyvben található különféle eucharisztikus imák az Egyház élő hagyományából valók, és kimeríthetetlen teológiai és spirituális gazdagság jellemzi őket. A hívőknek el kell jutniuk oda, hogy megfelelően tudják értékelni ezeket. A Római Miscskönyv Általános Rendelkezései segítenek ebben, mert felsorolják az összes eucharisztikus ima alapvető elemeit: hálaadás, akklamáció, epiklészisz, az alapítás elbeszélése, konszekráció, megemlékezés, felajánlás, közbenjárás és záró doxológia.[146] Megvilágosodik az eucharisztikus lelkiség és a teológiai reflexió, ha szemléljük az átváltoztatásban a Szentlélek segítségül hívása és az alapítás elbeszélése közötti mélységes egységet,[147] amelyben „megtörténik az áldozat, melyet maga Krisztus alapított az utolsó vacsorán”.[148] Ugyanis „az Egyház különleges hívással kéri a Szentlélek hatalmát, hogy az emberektől följánlott adományok konszekráltsanak, azaz Krisztus testévé és vérévé váljanak, és hogy a szeplőtelen áldozat, amit a szentáldozásban kapnak, üdvösségére váljon azoknak, akik részesednek benne.”[149]

A békecsók

49. Az Eucharisztia természete szerint a béke szentsége. Az eucharisztikus misztérium e dimenziója a liturgikus ünneplésben külön is kifejezést nyer a békecsókkváltás szertartásában. Kétségtelenül nagyon értékes jelről van szó (vö. Jn 14,27). A mi korunkban, melyet annyi konfliktus terhel, e cselekmény már csak a közösségi érzés szempontjából is különlegesen fontos, mert az Egyház egyre inkább sajátos feladatának tekinti, hogy kérje az Úrtól a béke és az egység ajándékát önmaga és az egész emberi család számára. A béke vágya elfojthatatlanul jelen van mindenki szívében. A béke és a megbékélés minden jóakarató ember lelkéből fölszálló szavának szószólója az Egyház, és ahhoz fordul, aki „a mi békénk” (Ef 2,14) és aki meg tudja békéltetni a népeket és személyeket akkor is, ha az emberi próbálkozások zátonyra futottak. Innen érthető az az intenzitás, amit gyakran lehet érezni a liturgikus ünneplésben a béke átadásakor. Mindazonáltal a Püspöki Szinóduson hangsúlyozták, hogy e cselekményt korlátok között kell tartani, mert túlzó formákat ölthet és kavarodást támaszthat a közösségben éppen a szentáldozás előtt. Jó emlékeztetnünk arra, hogy semmit nem von le e cselekmény értékéből, ha megtartjuk az ünneplés légköréhez illő józanságot, például úgy, hogy a béke átadását a közvetlen mellettünk állókra korlátozzuk.[150]

Az áldoztatás és a szentáldozás

50. Az ünneplés egy másik mozzanata, melyre figyelni kell, a szentáldozás kiosztása és fogadása. Kérek mindenkit, különösen a fölszentelt szolgákat és azokat, akik megfelelő fölkészítés után valós szükséghelyzetben fölhatalmazást kaptak az áldoztatásra, hogy tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy ez a cselekmény a maga egyszerűségében feleljen meg a szentségben jelenlévő Úr Jézussal való személyes találkozás értékének. Ami az előírásos áldoztatást illeti, itt csak utalok az ide vonatkozó dokumentumokra.[151] Minden keresztény közösség hűségesen tartsa magát az érvényben lévő szabályokhoz, meglátva bennük annak a hitnek és szeretetnek a kifejezését, mellyel valamennyien tartozunk e magasztos Szentségnek. Továbbá ne mulasszuk el az áldozás utáni hálaadás drága idejét: egy megfelelő ének éneklése mellett nagyon hasznos lehet a szent csend megtartása is.[152] Ezzel kapcsolatban szeretném fölhívni a figyelmet egy olyan lelkipásztori problémára, mely napjainkban gyakran előfordul. Arra gondolok, hogy bizonyos körülmények között, például nászmiséken, gyászmiséken vagy hasonló alkalmakkor a gyakorló hívőkön kívül olyanok is jelen vannak az ünneplésen, akik már évek óta nem áldoztak vagy esetleg olyan helyzetben vannak, hogy nem áldozhatnak. Máskor más keresztény felekezethez vagy más valláshoz tartozó személyek vannak jelen. Hasonló helyzetek adódhatnak a turisták által látogatott templomokban, főként a nagy városokban. Érthető, hogy ilyenkor meg kell találni a módját,

hogy mindenki figyelmét fölhívják a szentáldozás jelentőségére és a szentáldozás feltételeire. Ahol viszont olyan helyzet alakul ki, amelyben nem lehet biztosítani az Eucharisztia kellő tiszteletét, meg kell gondolni, hogy az eucharisztikus ünneplés helyett nem igeliturgiát kellene-e inkább tartani.[153]

Az elbocsátás: „Ite, missa est”

51. Végül szeretnék arról szólni, amit a Szinódusi Atyák az eucharisztikus ünneplés végén elhangzó elbocsátásról mondtak. Az áldás után a diakónus vagy a pap a népet e szavakkal bocsátja el: Ite, missa est. E köszöntésben benne foglaltatik az ünneplést szentmise és a keresztény világi küldetése közötti kapcsolat. Az ókorban a „missa” egyszerűen „elbocsátást” jelentett, de a keresztény használatban egyre mélyebb jelentést nyert. Az „elbocsátás” ezt a jelentést kapta: „küldetés”. E köszöntés összefoglaló módon fejezi ki az Egyház missziós természetét. Azonban hasznos segíteni Isten népét abban, hogy az egyházi életnek ezen alkotó elemét azáltal is elmélyíthesse, hogy a liturgiából erre készíttetést kap. Hasznos lehet tehát a népért mondott könyörgések és a záró áldás olyan új szövegeit készíteni és jóváhagyatni, melyek kifejezik ezt a kapcsolatot.[154]

Tevékeny részvétel

Hiteles részvétel

52. A II. Vatikáni Zsinat joggal különös hangsúlyt helyezett Isten népének az eucharisztikus ünneplésben való tevékeny, teljes és gyümölcsöző részvételére.[155] Kétségtelen, hogy az elmúlt évek megújulása jelentős haladást hozott a Zsinati Atyák által óhajtott irányban. Mindazonáltal nem szabad eltitkolnunk a tényt, hogy néha bizonyos értetlenség mutatkozik éppen e részvétel tartalma körül. Ezért világossá kell tennünk, hogy e szavak nem egyszerű külső aktivitásra utalnak az ünneplés során. Valójában a zsinat által óhajtott tevékeny részvételt lényegretörőbben kell értenünk az ünneplést misztérium és a mindennapi élettel való kapcsolatának tudatosabb felfogásából kiindulva. Változatlanul érvényben van a Sacrosanctum Concilium zsinati konstitúció ajánlása, mely buzdította a híveket, hogy az eucharisztikus liturgián ne „mint idegenek vagy néma szemlélők” legyenek jelen, hanem „tudatosan, teljesen és tevékenyen vegyenek részt a szent cselekményben”. [156] A Zsinat a reflexiót kibontva folytatta: a hívek „tanuljanak Isten ígéből, merítsenek erőt az Úr testének terített asztaláról, adjanak hálát Istennek, a szeplőtelen áldozatot nemcsak a pap keze által, hanem vele együtt följajánlván tanulják meg önmagukat följajánlani és napról napra váljanak egygyé Istennel és egymás között a Közvetítő Krisztus segítségével”. [157]

A részvétel és a papi szolgálat

53. A liturgikus cselekmény szépsége és összhangja fontos kifejezést nyer a rendben, mely szerint mindenki hivatott a tevékeny részvételre. Ez magával hozza az ünneplésbe foglalt szerepek hierarchiájának elfogadását. Jó emlékeztetni arra, hogy a tevékeny részvétel önmagában nem azt jelenti, hogy valami különleges szolgálatot kell végezni. Mindenekelőtt nem használna a hívők tevékeny részvétele ügyének a zűrzavar, mely az egyházi közösségekben a kire-kire tartozó, különböző feladatokra vonatkozó megkülönböztetési képesség hiányából támadna.[158] Különösen fontos, hogy világos legyen a pap sajátos feladata. Az Egyház hagyománya szerint ő az, aki nem helyettesíthető abban, hogy vezesse az egész eucharisztikus

ünneplést az első köszöntéstől a befejező áldásig. A szentelés erejéből fakadóan ő jeleníti meg Jézus Krisztust, az Egyház fejét és a maga sajátos módján magát az Egyházat is.[159] Ugyanis minden eucharisztikus ünneplést a püspök vezet „személyesen, vagy munkatársai, a papok által”.[160] A pap mellett segítők a diakónus, akinek az ünneplésben van néhány saját feladata: előkészíti az oltárt és szolgál a papnak, hirdeti az evangéliumot, esetleg homíliát mond, előimádkozza a híveknek az egyetemes könyörgés szándékait és áldoztatja a híveket.[161] Az Ordo szentségéhez kötött e szolgálatokhoz kapcsolódóan más szolgálatok is vannak, melyeket dicséretes módon szerzetesek vagy fölkészült világi hívők végeznek.[162]

Az eucharisztikus ünneplés és az inkulturáció

54. A II. Vatikáni Zsinat alapvető megállapításaiból kiindulva többször is hangsúlyozva lett a hívők tevékeny részvételének jelentősége az eucharisztikus áldozatban. E részvétel elősegítése érdekében teret lehet adni bizonyos körülmények és különböző kultúrák sajátosságaihoz való alkalmazkodásnak.[163] A történet visszaélések nem homályosítják el ennek az alapelvnek a fényét, melyhez igazodni kell Krisztus ugyanazon misztériumát különböző kulturális helyzetekben élő és ünneplő Egyháza valós szükségletei szerint. Az Úr Jézus ugyanis épp a megtestesülés misztériumában, mivel tökéletes emberként asszonytól született (vö. Gal 4,4), közvetlen kapcsolatba került nemcsak az Ószövetségen belüli, hanem az összes népekben élő várakozásokkal is. Ezzel megmutatta, hogy Isten a saját életközegünkben akar velünk találkozni. Éppen ezért, hogy a hívők hatékonyabban vehessenek részt a szent misztériumokban, hasznos az inkulturáció folyamatának elindítása az eucharisztikus ünneplés keretében, szemmel tartva a Római Misekönyv Általános Rendelkezései által följánlott alkalmazkodás lehetőségeit.[164] E lehetőségeket az Istentiszteleti és Szentségi Kongregációnak Varietates legitimae IV. instrukciója (1994. I. 25.),[165] és II. János Pál pápának az Ecclesia in Africa, Ecclesia in America, Ecclesia in Asia, Ecclesia in Oceania és Ecclesia in Europa kezdetű szinódus utáni buzdításai szerint kell értelmezni.[166] Erre vonatkozóan ajánlom a Püspöki Konferenciáknak, hogy a korábban kiadott kritériumok és eligazítások és az új alkalmazások között kiegyensúlyozottan járjanak el,[167] mindig összhangban az Apostoli Szentszékkal.

A „tevékeny részvétel” személyes feltételei

55. A hívők szent szertartásban való tevékeny részvételével kapcsolatban a Szinódusi Atyák kiemelték a személyi feltételeket is, melyek a gyümölcsöző részvételhez ki-ki számára szükségesek.[168] E feltételek egyike kétségtelenül az állandóan megtérő lelkület, melynek jellemeznie kell minden hívő életét. Nem várhatunk tevékeny részvételt az eucharisztikus liturgiában, ha felszínesen vagyunk jelen, anélkül, hogy előbb megvizsgálánánk a saját életünket. E belső felkészültséget elősegíti például az összeszedettség és a csend, legalább néhány perccel a liturgia kezdete előtt, a böjt, és amikor szükséges, a szentgyónás. Az Istennel megbékélt szív alkalmassá tesz az igazi részvételre. Arra is föl kell hívni a hívők figyelmét, hogy lehetetlen a szent misztériumokban való tevékeny részvétel, ha ugyanakkor nem vesznek részt tevékenyen a teljes egyházi életben, mely magában foglalja a missziós feladatot is, hogy Krisztus szeretetét bevigyék a társadalomba.

Kétségtelen, az Eucharisziában akkor részesedünk teljesen, amikor személyesen az oltárhoz járulunk szentáldozáshoz.[169] Mindazonáltal ügyelni kell arra, hogy e jogos megállapítás ki ne alakítson bizonyos automatizmust a hívők között, mintha abból a tényből fakadóan, hogy valaki a liturgia idején a templomban tartózkodik, joga, netán kötelessége volna az

Eucharisztia asztalához járulni. A szentmisén való részvétel akkor is szükséges, érvényes, tartalmas és gyümölcsöző, ha valaki nem járulhat szentáldozáshoz. Ilyen körülmények között jó ápolni a Krisztussal való teljes egyesülés vágyát, például a lelki áldozás gyakorlásával, melyre II. János Pál pápa emlékeztetett,[170] és amelyet a lelki élet szent mesterei ajánlottak.[171]

Nem katolikus keresztények részvétele

56. A részvétellel kapcsolatban föltétlenül szólnunk kell azon egyházak vagy egyházi közösségek keresztényeiről, akik nincsenek teljes közösségben a katolikus Egyhazzal. Ezzel kapcsolatban el kell mondanunk, hogy az Eucharisztia és az Egyház egysége közötti benső kapcsolat egyrészt felébreszti bennünk a forró vágyat, hogy egy napon az összes krisztushívővel együtt ünnepelhessük az isteni Eucharisziát, és így majd láthatóan kifejezhessük annak az egységnek a teljességét, melyet Krisztus tanítványai számára kért (vö. Jn 17,21). Másrészt a tisztelet, mellyel tartozunk Krisztus teste és vére szentségének, megakadályozza, hogy egyszerű „eszközt” csináljunk belőle, melyet különbségtételek nélkül használunk az egység elérése érdekében.[172] Az Eucharisztia ugyanis nemcsak a Jézus Krisztussal való személyes közösségünket fejezi ki, hanem magában foglalja az Egyházzal való teljes communiót is. Ezért ez az az indíték, mely miatt fájdalommal, de nem reménytelenül kérjük a nem katolikus keresztényeket, hogy értsék meg és tartsák tiszteletben a Bibliára és a hagyományra támaszkodó meggyőződésünket. Mi úgy tartjuk, hogy az eucharisztikus közösség és az egyházi közösség oly bensőségesen összetartozik, hogy általánosságban lehetetlenné teszik az egyikhez járulást a másik nélkül nem katolikus keresztények esetében. Még nagyobb érzéketlenség volna egy valóságos és szoros értelemben vett koncelebráció a katolikus Egyhazzal teljes közösségben nem lévő Egyházak és Egyházi Közösségek szolgáltaival. Mindazonáltal igaz marad, hogy az örök üdvösségre való tekintettel megvan a lehetőség arra, hogy egyes nem katolikus keresztényeket az Eucharisziához, a bűnbánat szentségéhez és a betegek kenetéhez bocsássunk. Ez pontos föltételekkel körülírt, meghatározott és kivételes helyzeteket tételez föl.[173] E föltételeket világosan felsorolja a Katolikus Egyház Katekizmusa[174] és annak Kompendiuma,[175] melyeket mindenkinek hűségeseleg meg kell tartania.

Részvétel a tömegtájékoztató eszközök segítségével

57. A kommunikációs eszközök hatalmas fejlődése következtében az utóbbi évtizedekben a „részvétel” sokkal tágabb jelentést kapott, mint korábban. Valamennyien örömmel ismerjük el, hogy ezek az eszközök az eucharisztikus ünnepléssel kapcsolatban is új lehetőségeket kínálnak.[176] Ez a lehetőség az e szektorban dolgozó lekipásztori munkatársaktól sajátos előkészületet és élő felelősségérzetet követel. Ugyanis a televízióban közvetített szentmise elkerülhetetlenül minta jelleget ölt. Ezért különleges figyelmet kell fordítani arra, hogy az ünneplés méltó helyen és jó előkészítés után a liturgikus szabályok betartásával történjék. Ami pedig a kommunikációs eszközök által lehetővé tett részvételt illeti, aki az ilyen adásokat nézi, annak tudnia kell, hogy rendes körülmények között nem tesz eleget a szentmisén való részvétel kötelezettségének. A képek ugyanis megjelenítik a valóságot, de önmagukban nem reprodukálják.[177] Amennyire dicsérendő, hogy öregek és betegek rádiós és televíziós közvetítés által vesznek részt ünnepi szentmisén, ugyanez nem mondható el arról, aki az ilyen közvetítésekre hivatkozva föl akarná menteni magát a templomba menéstől, hogy az Egyház élő közösségében vegyen részt eucharisztikus ünneplésben.

A betegek „tevékeny részvétele”

58. Tekintettel azok állapotára, akik egészségi vagy életkori okokból nem tudnak elmenni a templomba, szeretném az egész egyházi közösség figyelmét fölhívni arra, hogy lelkipásztori feladat lelki segítséget nyújtani a betegeknek, akár otthon, akár kórházakban. A Püspöki Szinódus többször is visszatért erre a témára. Gondoskodni kell arról, hogy e testvéreink gyakran áldozhassanak, s ily módon erősítve kapcsolatukat a megfeszített és föltámadott Krisztussal, érezhessék, hogy teljesen beletartoznak az Egyház életébe és küldetésébe azáltal, hogy Urunk áldozatával egyesülve följánlják saját szenvedésüket. Különös figyelmet érdemelnek a fogyatékosok; amennyiben állapotuk ezt megengedi, a keresztény közösségnek segítenie kell, hogy a kultusz helyén vehessenek részt az ünneplésben. Gondoskodni kell arról, hogy a szakrális épületekből eltávolítsák az esetleges építészeti akadályokat, melyek lehetetlenné teszik a fogyatékosok bejutását. Végül, amennyire lehetséges, biztosítani kell a megkeresztelt és megbérmált értelmi fogyatékosok bejutását, ők ugyanis az Eucharisziát a család és az őket körülvevő közösség hitében is fogadják.[178]

A börtönben lévőkre fordított figyelem

59. Az Egyház spirituális hagyománya Krisztus kifejezett szavaira támaszkodva (vö. Mt 25,36) a börtönben lévők meglátogatását az irgalmasság testi cselekedetei között tartja számon. Az ilyen helyzetben lévőknek különösen szükségük van arra, hogy maga az Úr meglátogassa őket az Eucharisztia szentségében. Az egyházi közösség közelségének megtapasztalása és a szentáldozás az életnek egy ilyen különleges és fájdalmas időszakában minden bizonnyal segít a hit útját járni, és később is a személy teljes szociális rehabilitálásában. A szinódusi gyűlés kívánságainak megfelelően kérem az egyházmegyéket, keressék a módját, hogy a lehetőségek határai szerint fordítsanak energiát a lelkipásztori szolgálatban a rabok lelki gondozására.[179]

Az elvándorlók és az Eucharisziában való részvétel

60. A Szinódus, érintve azok problémáját, akik különböző okokból kénytelenek elhagyni a saját földjüket, különös hálával fordult azok felé, akik az elvándorlók lelkipásztori gondozásával foglalkoznak. Különös figyelmet kell fordítani azokra az elvándorlókra, akik keleti katolikus egyházakhoz tartoznak, és hazájuk elhagyásának gondjához kapcsolódik az a nehézség is, hogy nem tudnak a saját szertartásuk szerint részt venni a liturgiában. Éppen ezért ahol csak lehetséges, saját szertartásukhoz tartozó papok szolgálatát engedélyezni kell számukra. Kérem a püspököket, minden esetben Krisztus szeretetével fogadják ezeket a testvéreket. A más szertartáshoz tartozó hívőkkel való találkozás alkalom lehet a kölcsönös gazdagodásra. Külön is gondolok arra a segítségre, amely elsősorban a klérus számára adódhat a különböző hagyomány megismeréséből.[180]

A nagy koncelebrációk

61. A szinódusi gyűlés megfontolás tárgyává tette azon nagy ünnepeken történő részvétel minőségét, amikor rendkívüli körülmények között nemcsak igen sok hívő van jelen, hanem sok pap is koncelebrál.[181] Egyrészt könnyű fölismerni ezen alkalmak értékét, különösen amikor a püspök vezeti a liturgiát papsága és diakónusai körében. Másrészt ilyen körülmények között problémák jelentkezhetnek a papság egységének látható kifejezésében, különösen a szentmise kánonjában és az áldoztatáskor. El kell kerülni, hogy ezek a nagy koncelebrációk szétszóródást váltsanak ki. Ehhez megfelelő eszközökkel és szervezéssel kell

biztosítani a kultusz helyét, oly módon, hogy lehetőséget nyújtsunk a papoknak és a híveknek a teljes és valós részvételre. Mindenesetre szem előtt kell tartani, hogy kivételes koncelebrációkról van szó és azok alkalmát a rendkívüli helyzetekre kell korlátozni.

A latin nyelv

62. A mondottakkal nem akarjuk beárnyékolni e nagy liturgiák értékét. Különösen gondolok most a ma egyre gyakoribb nemzetközi találkozók szentmiséire. Ezeket megfelelően értékelni kell. Ahhoz, hogy az Egyház egyetemességét és egységét jobban kifejezzük, a Püspöki Szinódus javaslatait követve, összhangban a II. Vatikáni Zsinat útmutatásaival[182] – az olvasmányokat, a homíliát és a hívek közös könyörgését kivéve –, jó, ha az ilyen szentmiséket latin nyelven végzik; ugyanígy latinul imádkozzák az Egyház hagyományának legismertebb imádságait,[183] és esetleg a gregorián ének tételeit. Még általánosabban kérem, hogy a leendő papokat a szemináriumi évektől kezdve készítsék föl arra, hogy értsék és végezni tudják a szentmisét latinul, továbbá, hogy használni tudják a latin szövegeket és énekelni tudják a gregoriánt; ne mulasszák el megtanítani a híveknek latinul a legáltalánosabb imádságokat és a liturgia bizonyos részeinek gregorián énekeit.[184]

Eucharisztikus ünneplések kis csoportokban

63. Ezekről nagyon különböző az a helyzet, amikor bizonyos lelkipásztori körülmények között éppen a tudatosabb, tevékenyebb és gyümölcsözőbb részvétel érdekében kedvelik a kiscsoportos szentmiséket. Elismerve az ilyen megoldás nevelő értékét, hangsúlyoznunk kell, hogy összhangban kell lenniük az egyházmegye lelkipásztori tervének egészével. Ugyanis az ilyen megoldások elveszítenék nevelő jellegüket, ha a részegyház életével szemben vagy azzal párhuzamosan gondolnák el. Ezzel kapcsolatban a Szinódus kiemelt néhány kritériumot, melyekhez tartanunk kell magunkat: a kis csoportoknak a közösség egységesülését és nem széthullását kell szolgálniuk; ennek a konkrét gyakorlatban érvényesülnie kell; e csoportoknak hozzá kell járulniuk az egész közösség gyümölcsöző részvételéhez, s amennyire csak lehetséges, meg kell őrizniük az egyes családok liturgikus életének egységét.[185]

A benső részvétellel átélt ünneplés

A misztériumokba beavató (műsztagogikus) katekézis

64. Az Egyház nagy liturgikus hagyománya tanítja, hogy a gyümölcsöző részvételhez elengedhetetlen, hogy személyesen megfeleljünk az ünnepelt misztériumnak azáltal, hogy följajánljuk Istennek a saját életünket, egyesítve Krisztus áldozatával az egész világ üdvösségéért. Éppen ezért a Püspöki Szinódus ajánlotta: gondoskodjunk arról, hogy a hívekben a belső fölkészültség összhangban legyen a cselekményekkel és a szavakkal. Ha ez hiányozna, bármilyen elevenek volnának is a szentmiséink, fenyegetne a merő ritualizmus veszélye. Éppen ezért olyan nevelést kell előmozdítani, mely az eucharisztikus hitben fölkészíti a hívőket arra, hogy személyesen éljék át azt, amit ünneplünk. Fontosságára való tekintettel, melyek lehetnek e személyes és tudatos részvételre nevelés megfelelő eszközei? A Szinódusi Atyák egyhangúan mutattak rá a misztériumokba beavató katekézis útjára, mely a híveket egyre inkább beavatja az ünnepelt misztériumokba.[186] Az ünneplés művészete és a tevékeny részvétel közötti kapcsolat érdekében mindenekelőtt azt kell hangsúlyoznunk, hogy „az Eucharisziáról szóló legjobb katekézis maga a jól ünnepelt

Eucharisztia”.[187] A liturgiának ugyanis természete szerint megvan a maga nevelő hatása arra, hogy bevezesse a híveket az ünneplést misztérium megismerésébe. Éppen ezért az Egyház ősi hagyományában a keresztény fölkészítés – anélkül, hogy elhanyagolták volna a hit tartalmának rendszeres oktatását – mindig tapasztalati jellegű volt, s benne meghatározó volt a hiteles tanúk által hirdetett Krisztussal való eleven és meggyőző találkozás. Ebben az értelemben a tanú az, aki elsősorban bevezet a misztériumokba. Az ilyen találkozás kétségtelenül elmélyül a katekézisben, s forrását és csúcspontját az eucharisztikus ünneplésben találja meg. A keresztény tapasztalat ezen alapvető struktúrájából következik egy, a misztériumokba beavató út, amelyen három elemnek jelen kell lennie:

a) Mindenekelőtt a szertartásoknak az üdvöztető események fényében történő magyarázatáról van szó, az Egyház élő hagyományával összhangban. Az eucharisztikus ünneplés végtelen gazdagságában állandó hivatkozások történnek az üdvtörténetre. A megfeszített és föltámadott Krisztusban mi valóban megkaptuk az egész valóságot összefoglaló középpont ünneplését (vö. Ef 1,10). A keresztény közösség kezdettől fogva az egész ószövetségi előtörténettel kapcsolatban olvasta Jézus életének és különösen a húsvéti misztériumnak az eseményeit.

b) A misztériumokba beavató katekézisnek ezután be kell vezetnie a jelenlévőket a szertartásokban előforduló jelek értelmébe. Ez a feladat különösen sürgető egy technikával annyira átítatott korban, mint a miénk, melyben fenyeget a veszedelem, hogy elveszítjük a jelek és szimbólumok felfogásának képességét. E műsztagogikus katekézis nem egyszerűen információt ad át, hanem föl kell ébreszteni és nevelnie kell a hívők érzékenységét a jelek és cselekmények nyelvének értésére, melyek a szavakkal együtt alkotják a szertartást.

c) Végül a misztériumokba beavató katekézisnek be kell mutatnia, mit jelentenek a szertartások a keresztény élet számára, annak minden dimenziójában: a munkában és elkötelezettségben, a gondolkodásban és érzelmekben, a tevékenységben és a pihenésben. A műsztagogikus képzés része annak megvilágítása, hogy a szertartásban ünneplést misztériumok kapcsolatban vannak a hívők missziós felelősségével. Ezért a műsztagógia végeredménye annak tudata, hogy az ünneplést misztériumok lassanként átalakítják az életet. Egyébként az egész keresztény nevelés célja a hívő „új emberré”, felnőtt hitre formálása, mely képessé teszi arra, hogy környezetében tanúságot tegyen az őt életető keresztény reményről.

Ahhoz, hogy egyházi közösségeinkben egy ilyen nevelő feladatot meg tudjunk oldani, megfelelően fölkészített nevelőkre van szükségünk. Kétségtelen, hogy Isten egész népének éreznie kell a feladatát e nevelésben. Minden keresztény közösség arra hivatott, hogy a hitben ünneplést misztériumokba bevezető nevelés helye legyen. E tekintetben a Szinódusi Atyák hangsúlyozták, hogy jobban be kell vonni az Istennek szentelt élet, a lelkeségi mozgalmak és egyesületek közösségeit, melyek sajátos karizmáikkal új lendületet adhatnak a keresztény nevelésnek.[188] A Szentlélek a mi korunkban is árasztja ajándékait, hogy támogassa az Egyház apostoli küldetését, melynek feladata a hit terjesztése és az érett hitre való nevelés.[189]

Az Eucharisztia iránti tisztelet

65. Hogy az eucharisztikus katekézis hatott a hívekre, annak meggyőző jele, ha növekszik bennük a köztünk jelenlévő Isten misztériuma iránti érzék. Ez az Eucharisztia iránti tisztelet sajátos megnyilvánulásaiban mutatkozik meg, melyekbe a misztériumokba történő beavatás

során be kell vezetni a híveket.[190] Általában a cselekmények és testtartások fontosságára gondolok, például a térdre borulásra a szentmise kánonja alatti kiemelkedő pillanatokban. Megőrizve a jelek törvényes különbözőségeit az egyes kultúrákban, mindegyik elevenen fejezze ki annak tudatát, hogy minden ünneplésben Isten végtelen fölsége előtt állunk, aki alázatosan közeledik felénk a szentségi jelekben.

Szentségimádás és eucharisztikus jámborság

Belső kapcsolat az ünneplés és az imádás között

66. A Szinódus egyik legkiemelkedőbb eseménye volt, amikor a Szent Péter-bazilikában szentségimádást tartottunk. Ezzel az imádságos cselekménnyel a Püspökök Gyűlése föl akarta hívni a figyelmet – nemcsak szavakkal – az eucharisztikus ünneplés és a szentségimádás közötti benső kapcsolat jelentőségére. Az Egyház hitének e jelentőségteljes megnyilvánulásában az Egyház útjának – melyet a II. Vatikáni Zsinat által szándékolt liturgikus megújulás után tettünk meg – egyik fontos eleme látható. A megújulás első lépései közben a szentmise és a szentségimádás benső kapcsolatát nem elég világosan fogtuk föl. Akkoriban elterjedt ellenvetés volt például, hogy az eucharisztikus kenyeret nem azért kaptuk, hogy szemléljük, hanem azért, hogy együk. Valójában az Egyház imádságos tapasztalatának fényében ez a szembeállítás minden alapot nélkülözött. Már Szent Ágoston megmondta: „Senki ne egye ezt a kenyeret anélkül, hogy előbb ne imádta volna; vétkeznénk, ha nem imádnánk”. [191] Az Eucharisziában ugyanis Isten Fia jön elénk és egyesülni akar velünk; a szentségimádás nem egyéb, mint az eucharisztikus ünneplés természetszerű fejleménye, ami nem más, mint az Egyház imádásának legnagyobb tette. [192] Magunkhoz venni az Eucharisziát annyit jelent, hogy imádjuk azt, akit befogadunk. Éppen így és csak így válunk eggyé Övele, és bizonyos módon a mennyei liturgia szépségét ízleljük. A szentmisén kívüli szentségimádás folytatja és elmélyíti azt, ami a liturgikus ünneplésben történt. Ugyanis „csak az imáadásban érlelődhet az igaz és mély összeszedettség. És éppen az Úrral való személyes találkozás e tetteben érlelődik a szociális küldetés is, melyet az Eucharisztia magában foglal, és le akarja bontani a falakat nemcsak köztünk és az Úr között, hanem és elsősorban azokat a falakat, amelyek a többiektől választanak el minket.” [193]

A szentségimádás gyakorlata

67. Ezért a Szinódusi Gyűléssel együtt nagyon ajánlom az Egyház pásztorainak és Isten népének mind a személyes, mind a közösségi szentségimádást. [194] Igen nagy segítséget fog nyújtani egy erről szóló katekézis, melyben megmagyarázzák a hívőknek ezen istentiszteleti cselekmény jelentőségét, mely azután lehetővé teszi a liturgikus ünneplés mélyebb és gyümölcsözőbb átélését. A lehetőség keretei között, főként a nagyobb településeken jó lenne kijelölni templomokat vagy kápolnákat a folyamatos szentségimádás helyéül. Emellett ajánlom, hogy a katekézisben, különösen az első szentáldozásra való fölkészítésben, ébresszék föl a kicsinyekben a Jézus társaságában időzés iránti érzéket és ennek szépségét, s tanítsák őket csodálni Jézus jelenlétét az Eucharisziában.

Elismerésemet és bátorításomat szeretném kifejezni az Istennek szentelt élet mindazon intézményeinek, melyeknek tagjai idejük jelentős részét szentségimádással töltik. Ezzel ugyanis mindenkinek példát adnak arra, hogy egy ember hogyan engedi formálni önmagát az

Úr valóságos jelenléte által. Ugyanígy bátorítani akarom a hívők társulatait és egyesületeit, amelyek sajátos feladatuknak tekintik a szentségimádást, s ezzel az egész Egyház számára a szemlélődés kovászaként jelei annak, hogy Krisztus az egyes emberek és a közösségek életének középpontja.

Az eucharisztikus áhítat formái

68. A személyes kapcsolat, melyet egy-egy hívő ápol az Eucharisziában jelenlévő Jézussal, mindig az egyházi közösség egészére utalja őt, táplálva benne annak tudatát, hogy Krisztus testéhez tartozik. Ezért amellet, hogy egyes híveket hívok, hogy találjanak időt az Oltáriszentség előtti imádságra, fontosnak tartom buzdítani a plébániákat és a többi egyházi csoportokat, hogy végezzenek közösségi szentségimádást. Természetesen az eucharisztikus áhítat már meglévő formái mind megőrzik értéküket. Gondolok például a szentséges körmenetekre, mindenekelőtt Úrnapján, a negyvenórás szentségimádásra, a helyi, nemzeti és nemzetközi eucharisztikus kongresszusokra és a többi hasonló kezdeményezésre. A helyi körülményekhez alkalmazva és megfelelően modernizálva, ma is érdemes gyakorolni ezeket az áhítat-formákat.[195]

A tabernákulum helye a templomban

69. Az Eucharisztia őrzése és a Krisztus áldozatának szentsége iránti tisztelet és imádás fontosságával kapcsolatban a Püspöki Szinódus fölöttette a kérdést, hogy vajon templomainkban megfelelő helyen van-e a tabernákulum.[196] A tabernákulum megfelelő helye ugyanis segít fölismerni Krisztus valóságos jelenlétét az Oltáriszentségben. Ezért a helynek, ahol őrzik a szentségi színeket, könnyen felismerhetőnek kell lennie az örökmécsről is mindazoknak, akik belépnek a templomba. E célból figyelembe kell venni a templom építészeti adottságait: azokban a templomokban, ahol nincs szentségi kápolna és megmaradt a főoltár a tabernákulummal, továbbra is érdemes megtartani ezt a struktúrát az Eucharisztia őrzése és imádása céljából, elkerülve azt, hogy a celebráns székét a tabernákulum elé helyezték. Új templomban jó a szentély közelében kialakítani a szentségi kápolnát; ahol erre nincs mód, tanácsos a tabernákulumot a szentélyben megfelelően kiemelt helyre, az apszis zónájának középpontjába, vagy más jól látható helyen elhelyezni. E körültekintő szabályozás emeli a – művészileg is a legnagyobb gonddal megépített – tabernákulum méltóságát. Nyilvánvalóan figyelembe kell venni mindazt, amit erre vonatkozóan a Római Misekönyv Általános Rendelkezései mondanak.[197] E témakörben a végső szót mindig a megyéspüspök mondja ki.

HARMADIK RÉSZ

AZ EUCHARISZTIA MISZTÉRIUM, AMELYET ÉLNÜNK KELL

**„Miként az élő Atya küldött és én az Atya által élek,
úgy az is, aki engem eszik, általam fog élni” (Jn 6,57)**

A keresztény élet eucharisztikus formája

A lelki istentisztelet – logiké latreía (Róm 12,1)

70. Az Úr Jézus, aki az igazság és a szeretet eledele lett számunkra, amikor életének ajándékáról beszél, biztosít bennünket, hogy „aki ezt a kenyeret eszi, örökké élni fog” (Jn 6,51). De ez az „örök élet” már ebben az időben elkezdődik azzal az átváltoztatással, amelyet az eucharisztikus ajándék indít el bennünk: „aki engem eszik, általam fog élni” (Jn 6,57). Jézus e szavai megértetik velünk, hogy a „hitt” és „ünnepl” misztériumban olyan dinamizmus lakik, mely az Eucharisziát új élet forrásává teszi bennünk és alakítja a keresztény létet. Amikor ugyanis magunkhoz vesszük Jézus Krisztus testét és véré, egyre felnőttébb és tudatosabb módon válunk az isteni élet részeseivé. Itt is érvényes, amit Szent Ágoston a Vallomásaiban az örök Logoszról, az élet eledeléről mond: kiemelve ennek az eledelnek a különlegességét, a szent doktor úgy véli, hogy hallja: „Én a nagyok eledele vagyok: növekedj és egyél engem. És nem én fogok hasonlónak válni hozzád, mint a tested eledele, hanem te válsz hasonlónak hozzám.”[198] Ugyanis nem az eucharisztikus eledel alakul át bennünk, hanem titokzatos módon mi alakulunk hasonlónak Őhöz. Krisztus úgy táplál, hogy egyesít önmagával; „önmagába von be minket”. [199]

Az eucharisztikus ünneplés itt teljes erejében mutatkozik meg, mint az egyházi lét forrása és csúcsa, amennyiben egyidejűleg fejezi ki a logiké latreía, az új és végleges kultusz létrejöttét és beteljesedését.[200] Szent Pálnak a rómaiakhoz szóló szavai ebből a szempontból a legösszefoglalóbb megfogalmazása annak, hogy az Eucharisztia hogyan formálja át egész életünket Isten előtt kedves lelki kultusszá: „Testvérek, Isten irgalmára kérlek benneteket: Adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemi hódolatotok” (Róm 12,1). Ebben a buzdításban fölmerül egy új kultusz képe, a személynek az egész Egyházzal közösségben történő teljes fölajánlása. Az Apostol testünk fölajánlását sürgető szava hangsúlyozza egy, a testtől egyáltalán nem független kultusz emberi konkrétumát. A szent Hippói Püspök is emlékeztet ezzel kapcsolatban arra, hogy „ez a keresztények áldozata: sokan vannak, s ugyanakkor egy testet alkotnak Krisztusban. Az Egyház e misztériumot az oltár szentségével ünnepli, melyet a hívők jól ismernek, s amely világosan mutatja, hogy amit fölajánl, abban önmagát ajánlja föl.”[201] A katolikus tanítás ugyanis állítja, hogy az Eucharisztia mint Krisztus áldozata az Egyház és ezért a hívők áldozata is.[202] Az áldozat (latinul sacrificium, ami annyit jelent, mint „szentté tett”) sürgetése itt az egzisztenciális sűrűséget jelenti, amely benne foglaltatik emberi valóságunk Krisztus által megvalósított átformálásában (vö. Fil 3,12).

Az eucharisztikus kultusz mindent átfogó hatékonysága

71. Az új keresztény kultusz a lét minden szempontját átfogja és átformálja: „Tehát akár esztek, akár isztok vagy bármi mást tesztek, tegyetek mindent Isten dicsőségére” (1Kor

10,31). A keresztény ember életének minden cselekedetében arra hivatott, hogy igaz kultuszt nyújtson Istennek. Innen ölt formát a keresztény élet bensőleg eucharisztikus természete. Az Eucharisztia, amennyiben magában foglalja a hívő embert mindennapi konkrétságában, napról napra lehetővé teszi az ember – aki kegyelemből arra hivatott, hogy Isten Fiának képmása legyen – fokozatos átalakulását (vö. Róm 8,29). Nincs semmi hitelesen emberi dolog – gondolat és érzélem, szó és tett –, ami ne találná meg az Eucharisztia szentségében a megfelelő formáját ahhoz, hogy tökéletesen lehessen megélni. Itt merül fel a Krisztus által az Eucharisziával elhozott radikális újdonság teljes antropológiai értéke: az istentisztelet az emberi életben nem zsugorítható néhány különleges és magánéleti pillanatra, hanem természete szerint arra irányul, hogy a személy minden összetevőjét áthassa. Az Isten előtt kedves kultusz így új életstílussá válik, mely minden körülmények között és minden apró részletet fölmagasztal, ha Krisztushoz kapcsolódva, Istennek följánlott áldozatként élük meg. Isten dicsősége az élő ember (vö. 1Kor 10,31). És az ember élete Isten látása.[203]

„Iuxta dominicam viventes” – a vasárnap szerint élni

72. Ez a radikális újdonság, melyet az Eucharisztia hoz az emberi életbe, a keresztény lelkiismeretben kezdettől fogva megmutatkozott. A hívők nagyon gyorsan felfogták azt a mélyreható befolyást, melyet az eucharisztikus ünneplés gyakorolt életstílusukra. Antiochiai Szent Ignác mondta ki ezt az igazságot, amikor a keresztényeket úgy minősítette, mint „akik új reménységet nyertek”, és úgy mutatta be őket, mint akik „a vasárnap szerint élnek” (iuxta dominicam viventes).[204] A nagy antiochiai vértanú megfogalmazása világosan mutatja az eucharisztikus valóság és a mindennapi keresztény élet kapcsolatát. A keresztények sajátos szokása, hogy – Szent Jusztinosz vértanú elbeszélése szerint[205] – a szombat utáni első napon összegyűlnek Krisztus föltámadását ünnepelni, olyan tényező, mely meghatározza a Krisztussal való találkozástól megújult létformát. Szent Ignác formulája – „a vasárnap szerint élni” – hangsúlyozza azt a mintajelleget is, amellyel ez a szent nap a hét többi napja számára rendelkezik. A vasárnap ugyanis nemcsak abban különbözik a többi naptól, hogy – mintegy bizonyos szünetként a napok megszokott ritmusában – elmaradnak a megszokott tevékenységek. A keresztények ezt a napot mindig a hét első napjának tekintették, mert ezen emlékeztek meg a Krisztus által elhozott radikális újdonságról. Ezért a vasárnap az a nap, melyen a keresztény ember megtalálja létének azt az eucharisztikus formáját, mely szerint e hivatásának megfelelően állandóan élnie kell. „A vasárnap szerint élni” azt jelenti: a Krisztustól nyert szabadulás tudatában élni, és úgy kibontakoztatni az életet, mint Istennek följánlott áldozatot, mert Krisztus győzelme minden ember bensőleg megújított életvitelében mutatkozik meg teljesen.

Megélni a vasárnap parancsolatát

73. A Szinódusi Atyák ennek az új életelvnek a tudatában, melyet az Eucharisztia olt bele a keresztény emberbe, minden hívő számára megerősítették a vasárnap parancsolatának fontosságát, mint a hiteles szabadság forrását ahhoz, hogy minden áldott nap úgy tudjanak élni, ahogyan ünnepeltek „az Úr napján”. A hitélet ugyanis veszélybe kerül, amikor már nem figyel arra, hogy részt akarjon venni az eucharisztikus ünneplésen, melyen a húsvéti győzelemről emlékezünk meg. A vasárnapi liturgikus összejövetelen való részvétel a többi testvérekkel együtt, akikkel Jézus Krisztusban egy testet alkotunk, a keresztény lelkiismeret követelménye, s ugyanakkor a keresztény lelkiismeret formálója. Elveszíteni a vasárnap, az Úr megszentelendő napja iránti érzéket, annak jele, hogy elveszett a hiteles keresztény szabadság, az Isten fiainak szabadsága iránti érzék.[206] Ezzel kapcsolatban drága kincsként megmaradnak szeretett Elődöm, II. János Pál pápa megállapításai, melyeket Dies

Domini[207] apostoli levelében a vasárnap keresztény dimenzióiról tett: a vasárnap az Úr napja a teremtés műve alapján; Krisztus napja, mert az új teremtés napja és a feltámadott Krisztus ajándékának, a Szentlélek eljövételének napja; az Egyház napja, mert a keresztény közösség ekkor jön össze ünnepelni; az ember napja, mert az öröm, a pihenés és a felebaráti szeretet napja.

Ez a nap tehát az elsődleges ünnepnap, amelyen minden keresztény abban a környezetben, amelyben él, az idő értelmének hírnöke és őrzője lehet. Ugyanis ebből a naptól fakad a lét keresztény értelme és az idő, a kapcsolatok, a munka, az élet és halál új megélési módja. Jó dolog tehát, ha az Úr napján az egyházi szervezetek a vasárnapi szentmise körül sajátosan keresztény programokat szerveznek: baráti találkozókat, hitoktatási alkalmakat gyermekeknek, fiataloknak és felnőtteknek, zárandoklatokat, szeretetgyakorlatokat s különféle imádságos alkalmakat. E jelentős értékek miatt – bármennyire a vasárnaphoz tartozik a szombat este az első vesperástól kezdve, s ezen az estén is eleget lehet tenni a vasárnapi misehallgatás kötelezettségének – hangsúlyoznunk kell, hogy a vasárnap megérdemli, hogy azt szenteljük meg, hogy a végén ne legyen belőle „Isten nélküli” nap.[208]

A pihenés és a munka értelme

74. Végül nagyon határozottan emlékeztetnünk kell arra, hogy az Úr napja a pihenés és a munkaszünet napja is. Nagyon óhajtuk, hogy ezt a polgári társadalom is ismerje el, úgy, hogy lehetőség legyen a munkaszünetre büntető következmények nélkül. A keresztények ugyanis nem a zsidó hagyomány szombatjától függetlenül látták az Úr napjában a mindennapi munkától való megpihenés napját. Ennek pontos jelentése volt, mert a munka relativizálását jelentette, azt, hogy a munka célja az ember: a munka van az emberért, és nem az ember a munkáért. Könnyű észrevenni a védelmet, ami ebből az ember számára következik, aki ezáltal kiemelkedik a rabszolgaság egyik formájából. Miként volt már alkalmam kifejezni: „a munkának elsődleges jelentősége van az ember önmegvalósítása és a társadalom fejlődése szempontjából, ezért mindig a személy méltóságának tiszteletben tartásával és a közjó szolgálatában kell megszervezni és végezni. Ugyanakkor elengedhetetlen, hogy az ember ne legyen a munka rabszolgájává, ne bálványozza, ne abban találja meg az élet végső és meghatározó célját.”[209] Az Istennek szentelt napon az ember megtalálja létének és munkás tevékenységének értelmét.[210]

Pap nélküli vasárnapi összejövetelek

75. Ha újra fölfedezzük a vasárnapi szentmise jelentőségét a keresztény életben, magától fölvetődik a pap nélküli közösségek problémája, akik számára lehetetlen a szentmise ünneplése az Úr napján. Meg kell mondanunk, hogy nagyon különböző helyzetekkel állunk szemben. A Szinódus mindenekelőtt azt ajánlja a híveknek, hogy még áldozatok árán is próbáljanak meg eljutni az egyházmegye olyan templomába, ahol biztosítva van pap jelenléte.[211] Ahol viszont a nagy távolságok gyakorlatilag lehetlenné teszik a vasárnapi szentmisén való részvételt, fontos, hogy a keresztény közösség összegyűljön dicsérni az Urat és megemlékezni a neki szentelt napról. Természetesen megfelelő oktatást kell kapniuk arról, hogy mi különbség van a szentmise és a pap nélküli összejövetelek között. Ebben az esetben az Egyház lelkipásztori gondoskodásának abban kell kifejeződnie, hogy felügyel arra, hogy a diakónus vagy az illetékes hatóság által megbízott világi hívő vezette igeliturgia a Püspöki Konferencia által e célra megalkotott és jóváhagyott szertartással történjék.[212] Emlékeztetek arra, hogy az Ordináriusok jogköre áldoztatási felhatalmazást adni ilyen

liturgiákhoz, gondosan mérlegelve az ilyen engedély célszerűségét. Továbbá úgy kell eljárni, hogy az ilyen összejövetelek ne támasszanak zavart a pap és a szentségek egyházi életben betöltött központi szerepét illetően. A világi hívők szerepének fontossága, akiket köszönet illet a keresztény közösségnek tett szolgálataikért, soha nem fedheti el a papok helyettesíthetetlen szolgálatát az Egyház életében.[213] Ezért éberem kell örködni, hogy a papra váró közösségek ne adjanak helyt olyan egyháztani véleményeknek, amelyek nem felelnek meg az evangéliumi igazságnak és az Egyház hagyományának. Inkább legyenek kiemelkedő imádságos közösségek, melyek azért könyörögnek, hogy Isten küldjön számukra szíve szerinti papokat. Ezzel kapcsolatban megindító, amit II. János Pál pápa 1979-ben a papoknak szóló nagycsütörtöki levelében írt. Megemlékezett azokról a helyekről, ahol a diktatórikus hatalom megfosztotta papjától a népet, s ők egy templomban vagy kegyhelyen összejöttek, az oltárra helyezték a megőrzött stólat, elimádkozták a szentmise szövegét, de „a konsekráció helyén csöndet tartottak” annak bizonyosságaként, hogy „mennyre vágyták hallani azt a szót, amelyet hatásosan csak egy pap ajkai tudnak kimondani”. [214] Éppen ezért, tekintettel az eucharisztikus áldozatból fakadó páratlan jóra, kérem az összes papot, hogy legyenek készek a lehető legtöbbször felkeresni a rájuk bízott közösségeket, hogy nem maradjanak hosszú ideig a szeretet e szentsége nélkül.

A keresztény lét egyik eucharisztikus formája, az egyházi hovatartozás

76. A vasárnapnak mint az Egyház napjának fontossága felhívja figyelmünket a benső kapcsolatra, amely Jézusnak a rossz és a halál fölötti győzelme és a mi Egyházhoz, mint az Ő testéhez tartozásunk között fennáll. Ugyanis az Úr napján minden keresztény ember megváltott létének közösségi dimenzióját is megtalálja. Részt venni a liturgikus cselekményben, magunkhoz venni Krisztus Testét és Véréit, azt is jelenti, hogy egyre mélyebben és bensőségesebben Hozzá tartozunk, aki értünk meghalt (vö. 1Kor 6,19; 7,23). Valóban, aki eszik Krisztusból, Őerte él. Az eucharisztikus misztériummal kapcsolatban értjük meg a szentek egyességének mély értelmét. A közösségnek mindig egyszerre van horizontális és vertikális dimenziója: közösség Istennel és közösség a testvérekkel. E két dimenzió titokzatosan találkozik az eucharisztikus ajándékban. „Ahol lerombolják az Istennel való közösséget, ami közösség az Atyával és a Fiúval és a Szentlélekkel, az emberek közötti közösség gyökerét és forrását is tönkreteszik. S ahol nem él az emberek közötti közösség, nem él és nem igaz a Szentháromsággal való közösség sem.”[215] Ezért arra hivatva, hogy Krisztus tagjai, tehát egymás tagjai is legyünk (vö. 1Kor 12,27), ontológiailag a keresztségre alapuló és az Eucharisziával táplált valóságot alkotunk, olyan valóságot, mely igényli, hogy közösségeink életében érzékelhető módon jelenjék meg.

A keresztény lét eucharisztikus formája kétségtelenül egyházi és közösségi forma. Az egyházmegyék és plébániák által, melyek az Egyházat hordozó struktúrák egy részterületen, minden hívő konkrét tapasztalatot nyerhet Krisztus Testéhez tartozásáról. A társulásoknak, egyházi mozgalmaknak, új közösségeknek – a Szentlélektől korunk számára kapott eleven karizmáikkal – és az Istennek szentelt élet intézményeinek feladata, hogy a maguk sajátos módján segítsék a híveknek felfogni, hogy nem önmagukéi, hanem az Úré ők (vö. Róm 14,8). A szekularizáció, melynek nem véletlenül nagyon individualista jellege van, káros hatásait főleg az elszigetelt és sehova nem tartozó személyekben fejti ki. A kereszténység kezdetétől fogva társaságot jelentett, állandóan az Ige hallgatásából, a szentmiséből és a Szentlélek indításaiból élő kapcsolatok hálózatát jelenti.

Lelkiség és eucharisztikus kultúra

77. A Szinódusi Atyák határozottan állították, hogy „a hívőknek szüksége van arra, hogy mélyebben megértsék az Eucharisztia és a mindennapi élet kapcsolatait. Az eucharisztikus lelkiség nem merül ki a szentmisén való részvételben és az eucharisztikus áhítatokban, hanem átfogja az egész életet.”[216] E megállapítás mindannyiunk számára nagyon jelentős. El kell ismernünk, hogy az imént említett szekularizáció egyik legsúlyosabb következménye a keresztény hitnek a lét peremére szorítása, mintha az emberek konkrét élete szempontjából teljesen jelentéktelen volna. A „mintha Isten nem léteznék” életmód tévedése már mindenki előtt ott áll. Újra fel kell fedoznünk, hogy Jézus Krisztus nem egyszerű magánmeggyőződés vagy elvont tanítás, hanem valóságos személy, kinek jelenléte a történelemben képes megújítani mindenki életét. Ezért az Eucharisziát mint az Egyház küldetésének és életének forrását és csúcspontját lelkiséggé, „Lélek szerinti” életté (Róm 8,4; vö. Gal 5,16.25) kell lefordítani. Jelentőségteljes, hogy Szent Pál a Rómaiakhoz írt levelének abban a részében, amelyben arra hív, hogy az új, lelki kultuszt éljük, ugyanakkor felszólít a gondolkodás- és életmód megváltoztatására: „Ne hasonlítok a világhoz, hanem gondolkodástokban megújulva alakuljatok át, hogy felismerjétek, mi az Isten akarata, mi a helyes, mi a kedves előtte és mi a tökéletes” (12,2). Így tehát a nemzetek Apostola hangsúlyozza az igazi lelki kultusz és az új életfelfogás–életvitel közötti kapcsolatot. A keresztény élet eucharisztikus formájának integrális része a lelkület megújítása: „Akkor majd nem leszünk éretlenek, akiket a megtévesztő emberi tanítás és a tévedésbe ejtő álnokság minden szele magával sodor” (Ef 4,14).

Az Eucharisztia és a kultúrák evangelizálása

78. A mondottakból következik, hogy az eucharisztikus misztérium dialógusba állít a különféle kultúrákkal, de bizonyos értelemben kihívást is jelent számukra.[217] El kell ismernünk ennek a lelki kultusznak, a logiké latreának interkulturális jellegét. Jézus Krisztus jelenléte és a Szentlélek kiáradása olyan események, amelyek folyamatosan képesek szembesülni minden kultúrával, hogy evangéliumi értelemben megerjesszék azokat. Ez következőképpen magával hozza az elszántságot, hogy meggyőződéssel támogassuk a kultúrák evangelizálását annak tudatában, hogy Krisztus minden ember és az egész emberi történelem igazsága. Az Eucharisztia értékelési kritériuma mindannak, amivel egy keresztény a különböző kulturális megnyilatkozásokban találkozik. E fontos folyamatban megérthetjük, milyen jelentőségteljesek Szent Pál szavai, aki az első Tesszaloniki levélben arra szólít, hogy „mindent vizsgáljatok meg, és ami jó, azt tartsátok meg” (5,21).

Az Eucharisztia és a világi hívők

79. Krisztusban, aki az Egyháznak, tulajdon Testének a Feje, az összes keresztények „választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, tulajdonul kiválasztott nép” (1Pt 2,9), hogy annak dicsőségét hirdessék, aki a sötétségből meghívta őket csodálatos világosságára. Az Eucharisztia mint megéleendő misztérium, mindannyiunknak saját életkörülményeink közepette felkínálja, hogy egzisztenciális helyzetekben naponta éljük meg a keresztény újdonságot. Ha az eucharisztikus áldozat táplálja és növeli bennünk mindazt, amit a keresztységben – mely mindegyikünket meghívott az éltszentségre[218] – kaptunk, akkor ennek meg kell mutatkoznia éppen azokban a helyzetekben és életállapotokban, amelyben ki-ki él. Napról napra Isten előtt kedves kultusszá válunk, ha életünket hivatásként éljük. A liturgikus összejövetelből kiindulva maga az Eucharisztia szentsége kötelez, hogy mindennapi életünkben minden Isten dicsőségére történjék.

Mivel a világ „szántó föld” (Mt 13,38), ahol Isten jó magként helyezi el fiait, a világi hívők – a keresztség és bérmálás kegyelméből és az Eucharisziával megerősítve –, arra hivatottak, hogy a Krisztus által hozott radikális újdonságot az élet szokványos körülményei között éljék meg.[219] Ápolniuk kell magukban a vágyat, hogy az Eucharisztia egyre mélyebben ivódjék bele mindennapi életükbe, és tegye őket felismerhető tanúkká munkahelyükön és az egész társadalomban.[220] Különös bátorítással fordulok a családokhoz, hogy merítsenek indításokat és erőt ebből a Szentségből. A férfi és a nő szeretete, az élet elfogadása, a nevelés azok a kiváltságos helyek, melyeken az Eucharisztia meg tudja mutatni, hogy át tudja formálni és beteljesedésre tudja vinni a lét értelmét.[221] A lekipásztorok soha ne hagyjanak fel azzal, hogy támogassák, neveljék és bátorítsák a világi híveket, hogy teljesen életszentségre szóló hivatásuk szerint éljenek ebben a világban, melyet Isten annyira szeretett, hogy a Fiát adta oda, hogy üdvözüljön a világ (vö. Jn 3,16).

Az Eucharisztia és a papi lelkiség

80. A keresztyén lét eucharisztikus formája kétségkívül egész különlegesen mutatkozik meg a papi életben. A papi lelkiség bensőjében eucharisztikus. E lelkiség magva már a papszentelés liturgiájában elhangzik a szentelő püspök szavaiban: „Vedd a szent nép áldozati adományait az eucharisztikus áldozathoz. Fontold meg, mit teszel, kövesd, amit ünnepsz, alakítsd lelkedet az Úr Krisztus keresztségének misztériumához.”[222] Hogy létének egyre inkább eucharisztikus formája legyen, a papnak már a felkészülés éveiben és utána is nagy teret kell biztosítania a lelki élet számára.[223] Arra hivatott, hogy állandóan hiteles, istenkereső ember legyen, ugyanakkor maradjon az emberek gondjai közelében. Az intenzív lelki élet teszi lehetővé számára, hogy egyre mélyebb közösségbe kerüljön az Úrral, és segíti, hogy át tudja adni magát Isten szeretetének; így lesz az ő tanúja minden körülmények között, nehézségekben és sötét órákban is. Ezért a Szinódusi Atyákkal együtt ajánlom a papoknak „a naponkénti szentmisét, akkor is, ha nincsenek jelen hívek”.[224] Ez az ajánlás elsősorban minden szentmise objektíven végtelen értékével van összhangban; és indoka a páratlan lelki hatékonyság is, mert ha figyelemmel és hittel élük át, a szentmise a szó legmélyebb értelmében alakít, mert hasonlóbba tesz Krisztushoz és megerősíti a papot hivatásában.

Az Eucharisztia és az Istennek szentelt élet

81. Az Eucharisztia és a különféle egyházi hivatások kapcsolatának összefüggésében különösen felragyog „az Istennek szentelt férfiak és nők prófétai tanúságtétele”, akik a szentmisében és a szentségimádásban találják meg az erőt az engedelmes, szegény és szüzi Krisztus radikális követéséhez”.[225] A szerzetesek és szerzetesnők, bár sokféle szolgálatot végeznek a nevelésben, a szegénygondozásban, a tanításban és a betegápolásban, tudják, hogy életük fő célja „az isteni igazságok szemlélése és az állandó egyesülés Istennel”.[226] A lényeges szolgálat, amit az Egyház az Istennek szentelt élettől vár, sokkal inkább a lét, mint a cselekvés rendjébe tartozik. Ebben az összefüggésben szeretném kiemelni a szüzesség tanúságtételének jelentőségét épp az Eucharisztia misztériumával kapcsolatban. Ugyanis a papi cölibátussal való kapcsolat mellett az eucharisztikus misztérium bensőséges kapcsolatot mutat az Istennek szentelt szüzességgel, mert ez az Egyház kizárólagos Krisztusnak ajándékozottságának a kifejezése, akit radikális és termékeny hűséggel Völegényeként fogad.[227] Az Istennek szentelt szüzesség indítékot és táplálékot talál az Eucharisziában ahhoz, hogy teljesen Krisztusnak ajándékozza magát. Ezenfelül bátorítást és késztetést merít az Eucharisziából, hogy a mi korunkban is annak az ingyenes és termékeny szeretetnek legyen a jele, mellyel Isten szereti az emberiséget. Végül sajátos tanúságtétele által az Istennek szentelt élet objektíve hirdeti és elővételezi „a bárány menyegzős lakomáját” (Jel

19,7.9), ami az egész üdvtörténet célja. Ebben az értelemben az Istennek szentelt élet hatásos utalás arra az eszkatologikus horizontra, melyre minden embernek szüksége van, hogy helyesen tájolja be választásait és életre szóló döntéseit.

Az Eucharisztia és az erkölcsi átalakulás

82. Ha fölfedezzük a keresztény lét eucharisztikus formájának a szépségét, akkor reflektálnunk kell azokra az erkölcsi energiákra is, melyeket e létforma mozgósít Isten fiai igazi szabadságának támogatására. Ezzel egy olyan témát elevenítünk föl, mely a Szinóduson merült föl a lét eucharisztikus formája és az erkölcsi átalakulás kapcsolatáról. II. János Pál pápa tanítja, hogy „a keresztény ember erkölcsi életének lelki kultusz (Róm 12,1; vö. Fil 3,3) értéke van, mert Isten dicsőségének és szentségének abból a kimeríthetetlen forrásából táplálkozik, ami a szentségek, főként az Eucharisztia. A keresztény ember ugyanis, részesedvén a kereszt áldozatában, közösségbe kerül Krisztus ajándékozó szeretetével, alkalmassá és elkötelezetté válik arra, hogy ugyanezt a szeretetet élje az élet minden helyzetében és cselekedetében.”[228] Röviden: „magában a »kultuszban«, az eucharisztikus közösségben van jelen a szeretettség (a szeretet, amit kapunk) és a szeretet továbbadása. Az az Eucharisztia, mely nem válik tevékeny szeretetté, önmagában töredékes.”[229]

A lelki kultusz erkölcsi értékére utaló emlékeztetést nem szabad moralizálva értelmezni, mert elsősorban a szív szeretete dinamizmusának boldog fölfedezése abban, aki befogadja az Úr ajándékát, ráhagyatkozik és megtalálja az igazi szabadságot. Az erkölcsi átalakulás, melyet a Krisztus által alapított új kultusz magában foglal, a szív nekifeszülése és vágya arra, hogy egész létével megfeleljen az Úr szeretetének, saját törekvésének teljes tudatában. Amiről beszélünk, nagyon jól látható a Zakeusról szóló evangéliumi elbeszélésben (vö. Lk 19,1–10). A vámos, miután házába fogadta Jézust, teljesen átalakult: elhatározza, hogy vagyona felét a szegényeknek adja, és négyszeresen téríti meg azok kárát, akiket megkárosított. Az erkölcsi törekvés, mely akkor születik meg bennünk, amikor vendégül látjuk Jézust az életünkben, a hálából fakad, hogy érdemtelenül megtapasztalhattuk az Úr közelségét.

Eucharisztikus következetesség

83. Fontos hangsúlyoznunk azt, amit a Szinódusi Atyák eucharisztikus következetességnek neveztek, amelyre valamennyien meghívást kaptunk. Az Isten előtt kedves kultusz ugyanis soha nem csak magáncselekmény, melynek ne lennének következményei a társas kapcsolatainkra: megkívánja hitünk nyilvános megvallását. Ez minden megkereszteltre érvényes, de különösen sürgető azok számára, akiknek társadalmi vagy politikai helyzetük következtében állást kell foglalniuk alapvető értékekkel kapcsolatban, mint például az emberi élet tisztelete és védelme fogantatásától a természetes halálig, a férfi és nő házasságára alapuló család, a gyermekek nevelésének szabadsága és a közjó előmozdítása minden formában.[230] Ezek az értékek nem tárgyalás témái. Éppen ezért a katolikus politikusoknak és törvényhozóknak súlyos társadalmi felelősségük tudatában különösen is érezniük kell helyesen formált lelkiismeretük parancsát, hogy képviseljék és támogassák az emberi természetén alapuló értékeket.[231] Mindez pedig objektív kapcsolatban van az Eucharisziával (vö. 1Kor 11,27–29). A püspököknek állandóan emlékeztetniük kell ezekre az értékekre; ez része a rájuk bízott nyájjal kapcsolatos feladatuknak.[232]

Az Eucharisztia misztérium, melyet hirdetni kell

Az Eucharisztia és a misszió

84. A pápai székfoglalási szentmise homíliájában mondtam: „Számunkra nincs szebb annál, mint ha elér és megragad minket az evangélium és Krisztus. Mert számunkra nincs szebb annál, mint megismerni Őt és közölni másokkal a vele való barátságot.”[233] Ez az állítás hangsúlyosabb jelentést kap, ha az eucharisztikus misztériumra gondolunk. A szeretetet ugyanis, melyet a szentségben ünneplünk, nem tarthatjuk meg magunknak. E szeretet természete szerint igényli, hogy mindenki velünk közöljön. Amire a világnak szüksége van, az Isten szeretete, a Krisztussal való találkozás és a belé vetett hit. Ezért az Eucharisztia nem csupán az Egyház életének, hanem a küldetésének is forrása és csúcspontja: „Egy igazán eucharisztikus Egyház missziós egyház”. [234] Nekünk is meggyőződéssel kell elmondanunk a testvéreinknek: „Amit láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek is, hogy ti is közösségben legyetek velünk!” (1Jn 1,3.) Valóban, nincs szebb, mint találkozni Krisztussal és közölni Őt mindenki velünk. Egyébként az Eucharisztia alapítása maga elővételezi azt, ami Jézus küldetésének a szíve: az Atya őt a világ megváltására küldte (vö. Jn 3,16–17; Róm 8,32). Az utolsó vacsorán Jézus rábízta tanítványaira azt a szentséget, mely aktualizálja önfeláldozását engedelmesen az Atya iránt, mindannyiunk üdvösségéért. Nem járulhatunk az eucharisztikus asztalhoz anélkül, hogy engedjük magunkat bevonni a misszióba, mely Isten szívéből kiindulva el akar érni minden embert. Ezért a keresztény lét eucharisztikus formájának alkotórésze a missziós törekvés.

Az Eucharisztia és a tanúságtétel

85. Az ünnepeelt szent misztériumokból fakadó első és alapvető küldetés az életünkkel való tanúságtétel. Az ajándék feletti csodálat, melyet Isten Krisztusban adott nekünk, új erőt ad létünknek, hogy az Ő szeretetének tanúi legyünk. Akkor válunk tanúkká, amikor cselekedeteink, szavaink és létmódunk által valaki Más jelenik meg és közli magát. Elmondható, hogy a tanúságtétel az eszköz, mellyel Isten szeretetének igazsága eléri az embert a történelemben, és meghívja, hogy szabadon fogadja be ezt a radikális újdonságot. A tanúságtételben Isten kiteszi magát az ember szabadsága kockázatának. Maga Jézus, a hűséges és igazmondó tanú (vö. Jel 1,5; 3,14), azért jött, hogy tanúságot tegyen az igazságról (vö. Jn 18,37). E gondolatsorban föl kell idéznem az öskeresztények kedvelt gondolatát, mely nekünk, mai keresztényeknek is szól: az önfeláldozásig, a vértanúságig tartó tanúságtételt az Egyház története folyamán mindig úgy tekintették, mint az új lelki kultusz csúcspontját: „adjátok oda a testeteket” (Róm 12,1). Gondoljunk például Szent János tanítványa, Szmirnai Szent Polikárp vértanúságára: az egész drámai történetet liturgiaként írták le, sőt, olyan eseményként, melyben maga a vértanú vált Eucharisztivá. [235] Gondoljunk arra az eucharisztikus tudatra is, melyet Antiochiai Szent Ignác fejez ki vértanúságával kapcsolatban: úgy tekint magát, mint „Isten búzája”, és a vértanúságban „Krisztus tiszta kenyere” akar lenni. [236] A keresztény ember, aki a vértanúságban föláldozza az életét, teljes közösségbe lép Jézus Krisztus húsvétjával, és ő maga válik Ővele együtt Eucharisztivá. Ma is vannak az Egyházban vértanúk, akikben felülmúlhatatlanul megmutatkozik az Isten iránti szeretet. De még ha nem is kéri tőlünk a vértanúságot, tudjuk, hogy az Isten előtt kedves kultusz megkívánja a belső készséget a vértanúságra, [237] és megmutatkozik a világ előtt tett örömteli és meggyőződéssel tanúságtételben, a következetes keresztény életben azon körülmények között, ahova az Úr meghív, hogy hirdessük Őt.

Jézus Krisztus, az egyetlen Üdvözítő

86. Az Eucharisztia és a misszió belső kapcsolatának hangsúlyozása fölfedeztetni velünk igehirdetésünk végső tartalmát. Minél elevenebb a keresztény nép szívében az Eucharisztia iránti szeretet, annál világosabb lesz számára a missziós feladat: Krisztust hordozni; nemcsak egy eszmét vagy egy általa sugallt etikát, hanem az Ő személyének ajándékát. Aki nem közli testvérel a Szeretet igazságát, még nem adott oda mindent. Az Eucharisztia, mint üdvösségünk szentsége, feltétlenül emlékeztet Krisztusnak és az Ő vére árán megszerzett üdvösségnek egyetlen voltára. A hitt és ünnepeelt eucharisztikus misztériumból megszületik az igény, hogy mindenkit folyamatosan a missziós tevékenységre neveljünk, melynek középpontja Jézusnak, az egyetlen Üdvözítőnek a hirdetése.[238] Ez meg fogja akadályozni, hogy merő szociális vállalkozássá silányítsuk az emberi fejlődést segítő műveket, melyeket mindig magába foglal a hiteles evangelizáció.

Vallásszabadság

87. Ebben az összefüggésben hangot akarok adni annak, amit az Atyák a szinódusi gyűlésen elmondtak a nagy nehézségekről, melyek a kisebbségben vagy vallásszabadságtól megfosztottan élő keresztény közösségek küldetését terhelik.[239] Valóban hálát kell adnunk az Úrnak minden püspökért, papért, szerzetesért és világi hívőkért, akik életüket áldozzák az evangélium hirdetéséért és életüket kockáztatva vallják meg hitüket. A világnak nem kevés régiója van, melyekben pusztán az Egyházhoz tartozás hősies tanúságtétel, és ahol mellőzéseknek és erőszaknak teszi ki magát a hitvalló. Ilyen körülmények között is az egész Egyház szolidaritásáról biztosítom azokat, akik a kultuszszabadság hiányától szenvednek. Ahol hiányzik a vallásszabadság, ott – tudjuk – a legfontosabb szabadság hiányzik, hiszen a hitben az ember léte végső céljával kapcsolatban fejezi ki belső döntését. Imádkozzunk tehát, hogy minden államban tere legyen a vallásszabadságnak, hogy a keresztények, miként a többi vallások tagjai is, személyesen is, közösségben is szabadon élhessenek meggyőződésük szerint.

Az Eucharisztia misztérium, melyet föl kell ajánlanunk a világnak

Az Eucharisztia a világ életéért megtört kenyér

88. „A kenyér, amelyet én adok, az én testem a világ életéért” (Jn 6,51). Az Úr e szavakkal föltárja minden emberért odaadott élete ajándékának igazi jelentését. E szavak megmutatják a mély együttérzést is, melyet Ő minden személy iránt tanúsít. Az evangéliumok ugyanis sokszor beszélnek Jézus emberek, különösen a szenvedők és a bűnösök iránti érzelmeiről (vö. Mt 20,34; Mk 6,34; Lk 19,41). Mély emberi érzelmekkel fejezi ki Isten minden emberre irányuló üdvözítő szándékát, hogy igazán élni tudjanak. Minden szentmise szentségileg aktualizálja az ajándékot, melyet Jézus a saját életéből formált meg a kereszten értünk és az egész világot. Ugyanakkor az Eucharisziában Jézus annak tesz minket tanúivá, hogy Isten együtt érez minden testvérrel és nővérrel. Így születik meg az eucharisztikus misztérium körül a szeretetszolgálat a felebarát felé, amely „abban áll, hogy azokat az embertársaimat is, akiket első látásra nem szívlelhetek, vagy egyáltalán nem is ismerek, Isten kedvéért szeretem. Ez csak az Istennel való bensőséges találkozás által lehetséges, amiből akaratközösség születik és behatol az érzelmekbe. Ekkor tanulom meg, hogy azt a másikat ne csak a szememmel és érzelmeimmel nézzem, hanem Jézus Krisztus szempontjából lássam.” [240] Ily módon

azokban, akikhez közeledem, fölismerem a testvéreket, akikért az Úr életét adta, mert „mindvégig” (Jn 13,1) szerette őket. Következésképpen amikor közösségeink ünneplik az Eucharisziát, egyre inkább tudatosítaniuk kell, hogy Krisztus áldozata mindenkiért van, ezért az Eucharisztia minden Őbenne hívőt arra készítet, hogy „megtört kenyér” legyen mások számára, és legyen elkötelezett egy igazságosabb és testvériesebb világ mellett. A kenyerek és halak megszaportására gondolva föl kell ismernünk, hogy Krisztus ma is buzdítja tanítványait: „ti adjatok nekik enni” (Mt 14,16). Valóban, mindegyikünk hivatása, hogy Jézussal együtt megtört kenyér legyünk a világ életéért.

Az eucharisztikus misztérium szociális tartalma

89. A Krisztussal való egyesülés, mely a szentségben valósul meg, egészen új szociális kapcsolatokra is képessé tesz minket: „A szentség »misztikájának« szociális jellege van. (...) A Krisztussal való egyesülés egyidejűleg egyesülés mindazokkal, akiknek Ő ajándékozza magát. Krisztust nem birtokolhatom egyedül, csak másokkal közösségben, akik már az övéi, vagy az övéi kell, hogy legyenek.”[241] Ezzel kapcsolatban világosan ki kell fejeznünk az eucharisztikus misztérium és a szociális elkötelezettség közötti kapcsolatot. Az Eucharisztia a fivérek és nővérek közötti kommunió szentsége, akik elfogadják a Krisztusban való megbékélést, aki zsidókból és pogányokból egy népet formált, lebontva az ellenségeskedés falát, mely elválasztotta őket (vö. Ef 2,14). Csak ez a megbékélésre való állandó törekvés teszi lehetővé azt, hogy méltón vegyük magunkhoz Krisztus testét és véréit (vö. Mt 5,23–24),[242] Krisztus ugyanis áldozatának emlékezete által erősíti a testvérek közötti közösséget, s különösen a harcoló feleket sürgeti, hogy a dialógusra és az igazságosság szolgálatára kitérülve sietessék a megbékélést. Kétségtelen, hogy az igaz béke építésének föltételei az igazságosság helyreállítása, a megbékélés és a megbocsátás.[243] Ennek tudatából születik meg az igazságtalan struktúrák átformálására irányuló akarat is, hogy helyreálljon az Isten képére és hasonlatosságára teremtett ember méltóságának tisztelete. E feladat konkrét megoldása révén válik az Eucharisztia azzá az életben, amit az ünneplésben jelez. Miként már volt módom állítani, az Egyháznak nem feladata föl vállalni a politikai harcot a lehető legigazságosabb társadalom megvalósításáért; mindazonáltal nem maradhat távol az igazságosságért folyó küzdelemtől. Az Egyháznak „érveléssel kell belépnie az értelem küzdelmébe, és föl kell ébresztenie a lelki erőket, melyek nélkül az igazságosság, mely mindig lemondásokat is követel, nem valósítható meg és nem is védhető meg”.[244]

Az összes keresztények szociális felelősségével összefüggésben a Szinódusi Atyák emlékeztetnek arra, hogy Krisztus áldozata a szabadítás áldozata, mely állandóan megszólít és felszólít bennünket. Ezért felszólítással fordulok minden hívőhöz, hogy legyenek valóban a béke és az igazságosság munkásai: „Ugyanis, aki az Eucharisziában részesedik, annak elkötelezettnek kell lennie a béke építésére, sok erőszaktól és háborútól – s különösen ma, a terrorizmustól, a gazdasági korrupciótól és a szexuális kizsákmányolástól – szenvedő világunkban.”[245] Mindezen problémák nagyon aggasztóak, mert gyakran további megalázó jelenségeket gerjesztenek. Tudjuk, hogy e szituációkat nem lehet felszínesen megközelíteni. Éppen az ünneplés misztérium erejéből kell tiltakoznunk az olyan körülmények ellen, melyek ellenkeznek az ember méltóságával, akiért Krisztus a véréit ontotta, ezzel bizonyítván minden egyes személy nagy értékét.

Az igazság eledele és az ember nyomorúsága

90. Nem maradhatunk tétlenek a globalizáció bizonyos folyamatai láttán, melyek nem ritkán növelik világméretben a gazdagok és a szegények közötti szakadékot. Kárhozzátunk kell a

föld kincseinek eltékozlását, ami égbekiáltó különbségeket okoz (vö. Jak 5,4). Lehetetlen például hallgatnunk, látva „a világ különböző részein a nagy menekülttáboroknak vagy a menekülteknek megrendítő képeit, akiket befogadtak, hogy a rosszabb sorsot elkerüljék, de nagyon szükségét szenvedők valamennyien. Ezek az emberek nem a mi fivéreink és nővéreink? Az ő gyermekeik a boldogságnak nem ugyanazzal a törvényes várakozásával születtek a világra, mint a többiek?”[246] Az Úr Jézus, az élet kenyere sürget és hívja föl a figyelmünket a szűkölködéssre, melyben az emberiség nagy része még szenved: olyan helyzetekben, melyekért gyakran nyilvánvalóan és nyugtalanító módon emberek felelősek. Ugyanis „a rendelkezésünkre álló statisztikai adatok alapján állítható, hogy a globális fegyverkezésre költött mérhetetlen összegek kevesebb mint fele elegendő volna arra, hogy maradandóan megszüntessük a szegények megszámlálhatatlan seregének nyomorúságát. Ez felhívás az emberi lelkiismerethez. Annak a népességnek, mely a szegénység küszöbe alatt él – és inkább a nemzetközi politikai, kereskedelmi és kulturális kapcsolatoktól függő helyzetek, mint kezelhetetlen körülmények miatt –, közös elkötelezettségünk az igazság mellett új reményt adhat és kell is adnia.”[247]

Az igazság eledele arra készítt, hogy kárhoztassuk az emberhez méltatlan helyzeteket, melyekben az igazságtalanság és a kizsákmányolás miatt éhen halnak emberek, és új erőt és bátorságot ad, hogy megállás nélkül fáradozzunk a szeretet civilizációjának építéséért. A keresztények kezdettől fogva törődtek azzal, hogy megosszák a javaikat (vö. ApCsel 4,32) és segítsék a szegényeket (vö. Róm 15,26). A liturgikus összejöveteleken gyűjtött adományok ennek eleven emléke, de aktuális szükséglet is. Az egyházi jótékonyági intézmények, különösen a különböző szintű Karitás-szervezetek, nagyon értékes szolgálatot tesznek a szükségét szenvedő személyek, főként a legszegényebbek megsegítésére. Ezek az intézmények az Eucharisziából, a szolgáló szeretet szentségéből merítve indításokat, e szeretetnek válnak konkrét megnyilvánulásává; ezért minden elismerést és bátorítást megérdemelnek szociális szolgálatukért a világban.

Az Egyház szociális tanítása

91. Az Eucharisztia misztériuma e világ struktúrái közepette képessé tesz és sürget arra, hogy meghonosítsuk azokat az új kapcsolatokat, melyeknek kimeríthetetlen forrása Isten ajándéka. Az imádság, melyet a szentmisében megisméltünk: „mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma”, arra kötelez, hogy a nemzetközi, állami és magánintézményekkel együttműködve tegyünk meg minden lehetségeset azért, hogy szűnjék meg vagy legalább csökkenjen a világban az éhség és az alultápláltság botránya, mely miatt milliók szenvednek, főként a fejlődő országokban. Különösen az Eucharisztia iskolájában nevelődött laikus keresztény hivatott arra, hogy közvetlen politikai és társadalmi felelősséget vállaljon. Azonban ahhoz, hogy feladatait jól tudja végezni, a szolgáló szeretetre és az igazságosságra irányuló konkrét neveléssel kell felkészíteni. Ezért, miként a Szinódus kívánta, az egyházmegeyékben és a keresztény közösségekben ismertetni és terjeszteni kell az Egyház szociális tanítását.[248] Ebben a drága örökségben, mely a legkorábbi egyházi hagyományból fakad, megtaláljuk azokat az elemeket, melyek mélységes bölcsességgel irányítják a keresztények magatartását a kínzó szociális kérdésekkel kapcsolatban. Ezt az Egyház egész története folyamán kiérlelt tanítást realizmus és kiegyensúlyozottság jellemzi, ezért segíteni tud a megtevesztő kompromisszumok és az üres illúziók elkerülésében.

A világ megszentelése és a teremtés megmentése

92. Végül, hogy mély eucharisztikus lelkeség bontakozzék ki, mely eredményesen tud beavatkozni a szociális területen is, a keresztény népnek, mely hálát ad az Eucharisztia által, tudnia kell, hogy e hálaadást az egész teremtés nevében végzi, s ezzel törekszik és fáradozik szorgalmasan a világ megszenteléséért.[249] Maga az Eucharisztia nagyon erős fényvel világítja meg az emberi történelmet és az egész kozmoszt. Ebben a szentségi összefüggésben tanuljuk napról napra, hogy minden egyházi eseménynek jel természete van, mellyel Isten önmagát közli és megszólít bennünket. Így a lét eucharisztikus formája valóban hozzájárulhat a történelem és a világ értelmezési módjának hiteles megváltozásához. Maga a liturgia nevel minderre, amikor a följajánlaskor a pap áldó és kérő imádsággal fordul Istenhez a kenyérrel, „a föld termésével”, és a borral, „a szőlőtő és az emberi munka gyümölcseivel”. E szavakkal – azon túlmenően, hogy a följajánlásban benne van minden emberi tevékenység és fáradság – a szertartás arra készíti, hogy a földet Isten teremtményének lássuk, mely megtermi nekünk mindazt, amire szükségünk van. A föld nem közömbös dolog, nem pusztá anyag, amit kényünk-kedvünk szerint elhasználhatunk. Sokkal inkább Isten jóságos tervének része, és ez a terv valamennyiünket arra hív, hogy fiak és leányok legyünk Isten egyetlen Fiában, Jézus Krisztusban (vö. Ef 1,4–12). A jogos aggodalmak az ökológiai állapotért, melyben a világ a föld sok részén van, bátorítást nyernek a keresztény remény távlatában, mely arra kötelez, hogy felelősen dolgozzunk a teremtés megmentéséért.[250] Az Eucharisztia és a kozmosz kapcsolatában ugyanis fölfedezzük Isten tervének egységét és arra kapunk indítást, hogy ápoljuk a teremtés és az „új teremtés” közötti mély kapcsolatot, mely az új Ádám, Krisztus föltámadásából vette kezdetét. Ebben az új teremtésben már most részünk van a keresztiség erejéből (vö. Kol 2,12 skk.), és ezért az Eucharisziával táplált keresztény életünk előtt megnyílik az új világ, az új ég és az új föld távlata, ahova az égből, Istentől száll alá az új Jeruzsálem, „mely szép, mint a völegényének fölékesített menyasszony” (Jel 21,2).

Egy eucharisztikus kompendium szükséges volta

93. E reflexiók végén, melyekkel a Szinóduson fölmerült javaslatoknál akartam időzni, ide kapcsolom még a kérést, melyet az Atyák fogalmaztak meg, segíteni akarva a keresztény népet abban, hogy egyre jobban higgye, ünnepelje és élje az eucharisztikus misztériumot. Az illetékes dikasztériumok gondozásában meg fog jelenni egy Kompendium, mely magában foglalja majd a Katolikus Egyház Katekizmusának szövegeit, imádságokat, a Misszáléban található misekánonok magyarázatait, és mindazt, ami hasznos lehet a szentmise és a szentségimádás pontos megértéséhez és helyes ünnepléséhez.[251] Kívánom, hogy ez a segédeszköz járuljon hozzá ahhoz, hogy a mi Urunk húsvétjának emlékezete napról napra egyre inkább az Egyház életének és küldetésének forrása és csúcspontja legyen. Ez készíteni fog majd minden hívőt arra, hogy a saját életéből igazi lelki kultuszt formáljon.

BEFEJEZÉS

94. Drága fivérem és nővérem, az Eucharisztia az életszentség minden formájának forrása, és mi valamennyien az élet teljességére kaptunk meghívást a Szentlélekben. Hány szent élete lett hiteles eucharisztikus jámborságuk miatt! Antiochiai Szent Ignációl Szent Ágostonig, Szent Antal apáttól Szent Benedekig, Assisi Szent Ferencről Aquinói Szent Tamásig, Assisi Szent Klárától Sziénai Szent Katalinig, Baylon Szent Pascaltól Eymard Szent Péter-Julianig, Liguori Szent Alfonzról Boldog Charles de Foucauld-ig, Vianney Szent Jánostól Lisieux-i

Szent Teréz, Pietrelcinai Szent Piótól Boldog Kalkuttai Teréz, Boldog Piergiorgio Frassatitól Boldog Ivan Mertzig – hogy csak néhányat említsünk a sok név közül – az életszentség mindig az Eucharisztia szentségében találta meg a maga központját. Ezért az Egyházban e szentséges misztériumot valóban hinni kell, áhítattal ünnepelni és intenzíven élni kell. Az ajándék, mellyel Jézus önmagát adja szenvedése emlékének szentségében, arra figyelmeztet, hogy a sikeres élet nem más, mint a szentháromságos életben való részesedés, melyet Őbenne véglegesen és hatékonyan megkaptunk. A szentmise és a szentségimádás lehetővé teszi számunkra, hogy közeledjünk Isten szeretetéhez és személyesen ragaszkodjunk Hozzá, egészen a szeretett Úrral való egyesülésig. Életünk följánlása, a hívők egész közösségével való kommunió és a minden emberrel való szolidaritás a „logiké latreía”, az Isten előtt kedves és szent lelki kultusz összetevői (vö. Róm 12,1), melyben egész konkrét emberi valóságunk átalakul Isten dicsőségére. Ezért felszólítom az összes lelkipásztort, hogy a legnagyobb figyelmet fordítsák a hitelesen eucharisztikus keresztény lelkiség nevelésére. A papok, a diakónusok, s mindazok, akik valamilyen eucharisztikus szolgálatot végeznek, magából a gondosan és mindig előkészülettel végzett szolgálatból erőt és indítást nyerhetnek személyes és közösségi megszentelődésükhöz. Buzdítom az összes világi hívőt, különösen a családokat, hogy Krisztus szeretetének szentségében találjanak mindig energiát ahhoz, hogy a föltámadott Úr jelenlétének hiteles jelévé alakítsák át az életüket. Kérem az összes szerzetest és szerzetesnőt, hogy saját eucharisztikus létükkel mutassák meg, micsoda fénye és szépsége van annak, ha valaki teljesen az Úrhoz tartozik.

95. A 4. század elején a keresztény kultuszt a birodalmi hatóságok még tiltották. Néhány észak-afrikai keresztény, akik fontosnak tartották az Úr napjának megünneplését, semmibe vették a tilalmat. Megkínózták őket, s ők közben kijelentették, hogy számukra lehetetlen élni az Eucharisztia, az Úr eledele nélkül: „sine dominico non possumus”. [252] Ezek az abitinai vértanúk sok-sok szenttel és boldoggal együtt, akik az Eucharisziát tették életük középpontjává, járjanak közben értünk, és tanítsanak a föltámadott Krisztussal való hűséges találkozásra. Mi sem tudunk élni az üdvösségünk szentségében való részesedés nélkül, és szeretnénk iuxta dominicam viventes lenni, azaz átfordítani életté azt, amit az Úr napján ünneplünk. Ez a nap ugyanis a mi végső szabadulásunk napja. Lehet-e csodálkozni, hogy szeretnénk, ha minden áldott nap azt az új életet élnénk, melyet Krisztus az Eucharisztia misztériumával hozott el?

96. A Boldogságos Szűz Mária, a szeplőtelen Szűz, az új és örök szövetség Szekrénye kíséren minket az eljövendő Úrral való találkozás felé vezető úton. Őbenne találjuk meg az Egyház legtökéletesebben megvalósult lényegét. Az Egyház Máriában, az „eucharisztikus Asszonyban” – miként Isten Szolgája, II. János Pál pápa nevezte őt [253] – a saját legszebb ikonját látja, és úgy tekinti, mint az eucharisztikus élet páratlan mintáját. Ezért amikor az oltáron jelen van a verum Corpus natum de Mariae Virgine [a Szűz Máriától született valóságos test], a pap a liturgikus közösség nevében a kánon szavaival megerősíti: „megemlékezünk elsősorban a dicsőséges és mindenkor Szűz Máriáról, Istenünknek és Urunknak, Jézus Krisztusnak édesanyjáról”. [254] Az ő szent nevét segítségül hívják és tisztelik a keleti keresztény hagyományok kánonjaiban is. A hívők pedig „Máriának, az Egyház anyjának ajánlják létüket és munkájukat. Arra törekedve, hogy Mária érzülete éljen bennük, segítik az egész közösséget, hogy az Atya előtt kedves, élő áldozatként éljenek.” [255] Ő a tota pulchra, az egészen szép, mert benne tükröződik Isten dicsőségének ragyogása. A mennyei liturgia szépsége, melynek a mi közösségeinkben is tükröződnie kell, őbenne hűséges tükörré talál. Tőle kell megtanulnunk, hogy mi magunk is eucharisztikus és egyházas személyek legyünk, hogy Szent Pál szavai szerint mi is „szeplőtelenül”

jelenhessünk meg az Úr színe előtt, ahogyan ő ezt tőlünk kezdettől fogva várja (vö. Kol 1,21; Ef 1,4).[256]

97. A Boldogságos Szűz Mária közbenjárására gyűjtsa meg bennünk is a Szentlélek azt a tüzet, melyet az emmauszi tanítványok éreztek lángolni magukban (vö. Lk 24,13–35), és újítsa meg életünkben az eucharisztikus csodálatot a ragyogás és a szépség iránt, melyek Isten szent misztériuma végtelen szépségének hatékony jelében, a liturgikus szertartásban jelennek meg. Azok a tanítványok útra keltek és sietve visszatértek Jeruzsálembe, hogy megosszák örömeiket hitbeli testvéreikkel. Az igazi öröm ugyanis az, hogy fölismerjük: az Úr közöttünk marad mint hűséges útítársunk. Az Eucharisztia fölfedeztetéi velünk, hogy a meghalt és föltámadott Krisztus kortársunk testének, az Egyháznak misztériumában. A szeretet e misztériumának leszünk a tanúi. Kívánom, hogy valamennyien örömmel és csodálattal járuljunk a szent Eucharisziával való találkozáshoz, hogy megtapasztaljuk és hirdessük a többieknek azon szavak igazságát, melyekkel Jézus tanítványaitól búcsúzott: „Én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig” (Mt 28,20).

Kelt Rómában, Szent Péternél, 2007. február 22-én, Szent Péter Katedrája ünnepén, pápaságom második évében.

XVI. BENEDEK

---

[1] Vö. Aquinói Szent Tamás: Summa Theologiae III, 73, 3.

[2] Szent Ágoston: In Iohannis Evangelium tractatus, 26,5: PL, 35, 1609.

[3] XVI. Benedek: Allocutio ad plenariam Sessionem Congregationis pro Doctrina fidei (2006. II. 10.) AAS 98 (2006), 255.

[4] Vö. XVI. Benedek: Allocutio ad Participes Consilii Ordinarii Secretariae Generalis Synodi Episcoporum (2006. VI. 1.): L'Osservatore Romano, 2006. VI. 2. 5. o.

[5] Vö. Propositio 2.

[6] Itt a folytonosságot szemmel tartó hermeneutika szükséges voltára utalok a II. Vatikáni Zsinat utáni liturgikus fejlődés helyes értelmezése szempontjából is. Vö. XVI. Benedek: Sermo ad Romanam Curiam (2005. XII. 22.): AAS 98 (2006), 44–45.

[7] Vö. AAS 97 (2005), 337–352.

[8] Vö. Anno dell'Eucaristia: suggerimenti e proposte (2004. X. 15.): L'Osservatore Romano, 2004. X. 15. supplemento.

[9] Vö. AAS 95 (2003), 433–475. Emellett említünk kell az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció Redemptionis Sacramentum instrukcióját (2004. III. 25.): AAS 96 (2004), 549–601, melyet II. János Pál pápa kifejezetten akart.

[10] Hogy csak a legfontosabbakat említsük: Trienti Zsinat: Doctrina et canones de ss. Missae sacrificio, DS, 1738–1759; XIII. Leó pápa: Mirae caritatis enc. (1902. V. 28.): AAS (1903),

115–136; XII. Pius pápa: Mediator Dei enc. (1947. XI. 20.): AAS 39 (1947), 521–595; VI. Pál p.: Mysterium fidei enc. (1965. IX. 3.): AAS 57 (1965), 753–774; II. János Pál pápa: Ecclesia de Eucharistia enc. (2003. IV. 17.): AAS 95 (2003), 433–475; Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció: Redemptionis Sacramentum instrukció (1967. V. 25.): AAS 59 (1967), 539–573; Liturgiam authenticam instr. (2001. III. 28.): AAS 93 (2001), 685–726.

[11] Vö. Propositio 1.

[12] 14. p.: AAS 98 (2006), 229.

[13] KEK 1327.

[14] Propositio 16.

[15] XVI. Benedek: Székfoglaló homília (2005. V. 7.): AAS 97 (2005), 752.

[16] Vö. Propositio 4.

[17] De Trinitate, VIII, 8, 12: CCL 50, 287.

[18] XVI. Benedek: Deus caritas est enc., 12: AAS 98 (2006), 228.

[19] Vö. Propositio 3.

[20] Liturgia Horarum: Úrnapi himnusz.

[21] XVI. Benedek: Deus caritas est enc. 13: AAS 98 (2006), 228.

[22] XVI. Benedek: Marienfeldi homília, Köln, (2005. VIII. 21.): AAS 97 (2005), 891–892.

[23] Vö. Propositio 3.

[24] Vö. Missale Romanum: Prex Eucharistica IV.

[25] Catechesis XXIII, 7: PG 33, 1114–1115.

[26] Vö. De Sacerdotio, VI, 4: PG 48, 681.

[27] Ua., III, 4: PG 48, 642.

[28] Vö. Propositio 22.

[29] Vö. Propositio 42: „Az eucharisztikus összejövétel a Szentlélekben történik, aki átalakít és megszentel bennünket. Ez az összejövétel fölébreszti a tanítványokban a erős szándékot, hogy másoknak is bátran hirdessék, amit ők maguk hallottak és láttak, hogy elvezessék őket ugyanarra a Krisztussal való találkozásra. Így a tanítvány misszionárius lesz, aki az eucharisztikus lakomáról küldve határtalan küldetéssel indul útnak.”

[30] Vö. LG 3; Vö. pl. Aranyszájú Szent János: Catechesis 3,13–19; SC 50, 174–177.

[31] II. János Pál pápa: *Ecclesia de Eucharistia* enc., 1: AAS 95 (2003), 433.

[32] Ua., 21: AAS 95 (2003), 447.

[33] Vö. II. János Pál pápa: *Redemptor hominis* enc. (1979. III. 4.), 20: AAS 71 (1979), 309–316; *Dominicae Cena*e apostoli levél (1980. II. 24.), 4: AAS 72 (1980), 119–121.

[34] Vö. *Propositio* 5.

[35] Aquinói Szent Tamás: *STh* III, 80, 4: „Ebben a szentségben, mint a többiben is a sacramentum annak jele, ami a sacramentum tárgya (res sacramenti). Ennek a szentségnek azonban mint fentebb mondtuk, kettős a tárgya: az egyik, amit jelöl és tartalmaz, ti. maga Krisztus; a másik amit jelöl, de nem tartalmaz, ti. Krisztus titokzatos teste, mely a szentek közössége. Mindaz tehát, aki ezt a szentséget magához veszi, ezzel magával jelzi, hogy Krisztussal egyesült és a tagjai közé testesült. Ez azonban a (szeretet által) megformált hit által történik, amivel senki nem rendelkezik, akinek halálos bűne van.”

[36] 38. p.: AAS 95 (2003), 458.

[37] *LG* 23.

[38] *Hittani Kongregáció: Communio* nis notio levele a katolikus Egyház püspökeihez az Egyházzól mint *communio* ról (1992. V. 28.), 11: AAS 85 (1993), 845.

[39] *Propositio* 5: „A »katolikus« név azt az egységből fakadó egyetemességet jelenti, melyet az Eucharisztia, bármely Egyházban ünneplik is, épít és ápol. Így az Eucharisziát az egyetemes Egyházban ünneplő részegyházak felelőssége, hogy a maguk sajátosságait az egységben tegyék láthatóvá. A testvéri szeretet e megőrzendő kapcsolata a szentháromságos közösség nyoma. A Zsinatok és Szinódusok a történelem folyamán az Egyháznak e testvéri arculatát jelenítik meg.”

[40] Vö. Ua.

[41] *PO* 5.

[42] Vö. *Propositio* 14.

[43] *LG* 1.

[44] *De Orat*ione Dominica, 23: *PL* 4, 553.

[45] *LG* 48; vö. 9. p.

[46] Vö. *Propositio* 13.

[47] Vö. *LG* 7.

[48] Vö. Ua. 11; *AG* 9, 13.

[49] Vö. II. János Pál pápa: *Dominicae Cenae nagycsütörtöki levél a papokhoz* (1980. II. 24.), 7: AAS 72 (1980), 124–127; PO 5.

[50] Vö. CCEO 710. k.

[51] Vö. *Ordo initiationis christianae adultorum*. Ált. bevezetés. 34–36. pp.

[52] Vö. *Ritus Baptismi puerorum*. Bevezetés 18–19. pp.

[53] Vö. *Propositio* 15.

[54] Vö. *Propositio* 7; *Ecclesia de Eucharistia* 36: AAS 95 (2003), 457.

[55] Vö. II. János Pál pápa: *Reconciliatio et Paenitentia* szinódus utáni apostoli buzdítás (1984. XII. 2.), 18: AAS 77 (1985), 224–228.

[56] Vö. KEK 1385.

[57] A *Confiteorra*, ill. azokra a szavakra kell gondolnunk, melyeket a pap és a közösség mond a szentáldozás előtt: „Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj, hanem csak egy szóval mondd és meggyógyul az én lelkem.” A liturgia a pap számára is előír néhány nagyon szép imádságot, melyekben bűnbocsánatot kér, és halkán elmondja, mielőtt a híveket a szentáldozásra hívja: „Szabadíts meg engem szent Tested és véred által minden vétkektől és minden bajtól. Add, hogy mindig ragaszkodjam törvényeidhez és soha el ne szakadjak Tőled.”

[58] Vö. Damaszkuszi Szent János: *De recta fide*, IV, 9: PG 94, 1124C; Nazianzi Szent Gergely: *Sermo* 19, 17: PG 36, 356A; Trienti Zsinat: *Doctrina de sacramento paenitentiae*, cap. 2. DS 1672.

[59] Vö. LG 11; *Reconciliatio et Paenitentia*, 30: AAS 77 (1985), 256–257.

[60] Vö. *Propositio* 7.

[61] II. János Pál pápa: *Misericordia Dei motu proprio* (2002. IV. 7.): AAS 94 (2002), 452–459.

[62] A szinódusi atyákkal együtt emlékeztetünk arra, hogy a nem szentségi bűnbánati liturgiák, melyekről a Szertartáskönyv szól, hasznosak lehetnek a keresztyén közösségekben a megtérés és a közösség lelkületének felébresztésére, melyek előkészítik a lelkeket a szentség vételére. Vö. *Propositio* 7.

[63] Vö. CIC 508. k.

[64] VI. Pál pápa: *Indulgentiarum doctrina* apostoli konstitúció (1967. I. 1.), *Normae*, n. 1: AAS 59 (1967), 21.

[65] Ua. 9: AAS 59 (1967), 18–19.

[66] Vö. KEK 1499–1531.

[67] Ua. 1524.

[68] Vö. Propositio 44.

[69] Vö. Püspöki Szinódus II. Általános Gyűlése: *Ultimis temporibus dokumentum a papi szolgálatról* (1971. XI. 30.): AAS 63 (1971), 898–942.

[70] Vö. II. János Pál pápa: *Pastores dabo vobis* szinódus utáni apostoli buzdítás (1992. III. 25.), 42–69: AAS 84 (1992), 729–778.

[71] Vö. LG 10; Hittani Kongregáció: *Sacerdotium ministeriale* levél a katolikus püspökökhöz az Eucharisztia szolgáltaival kapcsolatos néhány kérdéstről (1983. VIII. 6.): AAS 75 (1983), 1001–1009.

[72] KEK 1548.

[73] KEK 1552.

[74] Vö. In Iohannis Evangelium tractatus 123,5: PL 35, 1967.

[75] Vö. Propositio 11.

[76] Vö. PO 16.

[77] Vö. XXIII. János pápa: *Sacerdotii nostri primordial enc.* (1959. VIII. 1.): AAS 51 (1959), 545–579; VI. Pál pápa: *Sacerdotalis caelibatus enc.* (1967. VI. 24.): AAS 59 (1967), 657–697; II. János Pál pápa: *Pastores dabo vobis* 29: AAS 84 (1992), 703–705; XVI. Benedek pápa: *Beszéd a Római Kúriához* (2006. XII. 22.): *L'Osservatore Romano*, 2006. XII. 25. 6. o.

[78] Vö. Propositio 11.

[79] Vö. OT 6; CIC 241. k. 1.§ és 1029. k.; CCEO 342. k. 1.§, 758. k.; II. János Pál pápa: *Pastores dabo vobis* 11, 34, 50: AAS 84 (1992), 673–675; 712–714; 746–748; Klérus Kongregációja: *Dives Ecclesiae* direktórium a papi szolgálatról és életről (1994. III. 31.), 58: LEV, 1994, 56–58.; A Katolikus Nevelés Kongregációja: *Instructio circa criteria ad vocationes discernendas eorum qui inclinantur ad homosexualitatem, intuitu eorundem admissionis ad Seminarium et ad Ordines Sacros* (2005. XI. 4.): AAS 97 (2005), 1007–1013.

[80] Vö. Propositio 12; II. János Pál pápa: *Pastores dabo vobis* 41: AAS 84 (1992), 726–729.

[81] LG 29.

[82] Vö. Propositio 38. (A Fidei donum-papok XII. Pius Fidei donum enciklikája értelmében missziós területen meghatározott ideig dolgozó, egyházmegyei kötelékben lévő papok. A ford. megj.)

[83] Vö. II. János Pál pápa: *Familiaris consortio* szinódus utáni apostoli buzdítás (1981. XI. 22.), 57: AAS 74 (1982), 149–150.

[84] *Mulieris dignitatem* apostoli levél (1988. VIII. 15.), 26: AAS 80 (1988), 1715–1716.

[85] KEK 1617.

[86] Vö. Propositio 8.

[87] Vö. LG 11.

[88] Vö. Propositio 8.

[89] Vö. *Mulieris dignitatem*: AAS 80 (1988), 1653–1729; Hittani Kongregáció: *Epistula de mutuis relationibus inter viros et mulieres* (2004. V. 31.): AAS 96 (2004), 671–687.

[90] Vö. Propositio 9.

[91] Vö. KEK 1640.

[92] Vö. II. János Pál pápa: *Familiaris consortio* 84: AAS 74 (1982), 184–186; Hittani Kongregáció: *Annus Internationalis Familiae* levél a katolikus Egyház püspökeihez az újraraházasodott elváltak szentáldozásáról (1994. IX. 14.): AAS 86 (1994), 974–979.

[93] Vö. *Törvéyszövegek Pápai Tanácsa: Dignitas connubii* instrukciója az egyházi bíróságok számára házassági ügyekben (2005. I. 25.), Città del Vaticano 2005.

[94] Vö. Propositio 40.

[95] XVI. Benedek: *Beszéd a Rota Romana Bírósághoz az ítélkezési év kezdetén* (2006. I. 28.): AAS 98 (2006), 138.

[96] Vö. Propositio 40.

[97] Vö. Ua.

[98] Vö. Ua.

[99] Vö. LG 48.

[100] Vö. Propositio 3.

[101] Emlékeztetünk a II. eucharisztikus imádság reményteli szavaira: „Emlékezzél meg a feltámadás reményében elhunyt testvéreinkről, és mindazokról, akik irgalmasságodban bízva távoztak el az élők sorából, és bocsásd őket szent színed látására.”

[102] Vö. XVI. Benedek pápa: *Homília* (2005. XII. 8.): AAS 98 (2006), 15–16.

[103] LG 58.

[104] Propositio 4.

[105] *Vita utáni beszámoló* 4: *L'Osservatore Romano*, 2005. X. 14. 5. o.

[106] Vö. Sermo 1,7; 11,10; 22,7; 29,76: Sermones dominicales ad fidem codicum nunc denuo editi. Grottaferrata, 1977, pp. 135, 209 s., 292 s., 337; Vö. XVI. Benedek: Ad Ecclesiales Motus Novasque Communitates. Üzenet (2006. V. 22.): AAS 98 (2006), 463.

[107] Vö. GS 22.

[108] Vö. DV 2, 4.

[109] Propositio 33.

[110] Sermo 227,1: PL 38, 1099.

[111] Szent Ágoston: In Iohannis Evangelium tractatus 21,8: PL 35, 1568.

[112] Ua. 28,1: PL 35, 1622.

[113] Vö. Propositio 30. Az Egyház hét közben bemutatott szentmiséi is, melyekre hívja a híveket, mintaképét az Úr napjában, ti. Krisztus feltámadásának napjában találja meg: Propositio 43.

[114] Vö. Propositio 2.

[115] Vö. Propositio 25.

[116] Vö. Propositio 19.; Propositio 25: „A liturgikus cselekmény kifejezi az eucharisztikus misztérium szent természetét. Ennek kell átragyognia a miséző pap szavain és cselekedetein, miközben az Atyaisten előtt a hívekkel együtt vagy a hívekért imádkozik.”

[117] Institutio Generalis Missalis Romani, 22; Vö. SC 41; Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció: Redemptionis Sacramentum instrukció (2004. III. 25.), 19–25: AAS 96 (2004), 555–557.

[118] Vö. CD 14; SC 41.

[119] Institutio Generalis Missalis Romani, 22.

[120] Vö. Uo.

[121] Vö. Propositio 25.

[122] Vö. SC 112–130.

[123] Vö. Propositio 27.

[124] Vö. Uo.

[125] Mindezek tekintetében gondosan meg kell tartani mindazt, amit az Institutio Generalis Missalis Romani tartalmaz.

[126] Vö. Institutio Generalis Missalis Romani, 39–41; SC 112–118.

[127] Sermo 34,1: PL 38, 210.

[128] Vö. Propositio 25: „Mint minden művészi megnyilvánulásnak, az éneknek is bensőséges összhangban kell lennie a liturgiával, igazán szolgálva annak célját, ami a hit megélése, az imádság és az Eucharishtiában jelenlévő Jézus iránti csodálat és szeretet kifejezése.”

[129] Vö. Propositio 29.

[130] Vö. Propositio 36.

[131] Vö. SC 116; Institutio Generalis Missalis Romani, 41.

[132] Institutio Generalis Missalis Romani, 28; Vö. SC 56; Sacra Congregatio Rituum: Eucharisticum Mysterium instrukció (1967. V. 25.), 3: AAS 57 (1967), 540–543.

[133] Vö. Propositio 18.

[134] Ua. 18.

[135] Institutio Generalis Missalis Romani, 29.

[136] Vö. II. János Pál pápa: Fides et Ratio enc. (1998. IX. 14.), 13: AAS 91 (1999), 15–16.

[137] Szent Jeromos: Comm. in Isaiam, Prol.: PL 24,17; vö. DV 25.

[138] Vö. Propositio 31.

[139] Institutio Generalis Missalis Romani, 29; vö. SC 7, 33, 52.

[140] Propositio 19.

[141] Vö. SC 52.

[142] Vö. DV 21.

[143] Ezért a Szinódus szorgalmazta a hároméves olvasmányrendre támaszkodó lelkipásztori segédeszközök kidolgozását, hogy segítsék az olvasmányok magyarázatát szoros összefüggésben a hit tanításával. Vö. Propositio 19.

[144] Vö. Propositio 20.

[145] Institutio Generalis Missalis Romani, 78.

[146] Vö. Ua. 78–79.

[147] Vö. Propositio 22.

[148] Institutio Generalis Missalis Romani, 79d.

[149] Ua. 79c.

[150] Szem előtt tartva régi, tiszteletreméltó hagyományokat és a szinódusi atyák óhajait, kértük a megfelelő Dikasztériumoktól, hogy vegyék fontolóra a béke jelének a szentmisén belül máshová helyezését, pl. az adományok oltárra vitele előtti helyre. Egy ilyen változat felhívhatja a figyelmet az Úr figyelmeztetésére, hogy áldozati adományunk felajánlása előtt meg kell békülnünk felebarátainkkal (vö. Mt 5,23 sk.). Vö. Propositio 23.

[151] Vö. Redemptionis Sacramentum instrukció 80–96: AAS 96 (2004), 574–577.

[152] Vö. Propositio 34.

[153] Vö. Propositio 35.

[154] Vö. Propositio 24.

[155] Vö. SC 14–20; 30 sk.; 48 sk.; Redemptionis Sacramentum instrukció 36–42: AAS 96 (2004), 561–564.

[156] 48. p.

[157] Ua.

[158] Vö. Congregatio pro Clericis et alia Dicasteria Curiae Romanae: Instr. de cooperatione laicorum in presbyterorum ministerio Ecclesiae de mysterio (1997. VIII. 15.): AAS 89 (1997), 852–877.

[159] Vö. Propositio 33.

[160] Institutio Generalis Missalis Romani, 92.

[161] Vö. Ua. 94.

[162] Vö. SC 37–42.

[163] Vö. AA 24; Institutio Generalis Missalis Romani, 95–111; Redemptionis Sacramentum instrukció 43–47: AAS 96 (2004), 564–566; Propositio 33: „E szolgálatokat különleges megbízással és az ünneplő közösség valós szükségleteinek megfelelően kell bevezetni. Azokat, a laikusokat, akikre rábízák, gondosan kell kiválasztani, megfelelően fel kell készíteni és folyamatosan tovább kell képezni. Kinevezésüknek meghatározott időre kell szólnia. A közösségnek ismernie kell őket és jó véleménnyel kell róluk lennie.”

[164] Vö. Institutio Generalis Missalis Romani, 386–399.

[165] AAS 87 (1995), 288–314.

[166] Szinódus utáni buzdítások: Ecclesia in Africa (14 Septembris 1995. IX. 14.), 55–71: AAS 88 (1996), 34–37; Ecclesia in America (1999. I. 22.), 16, 40, 64, 70–72: AAS 91 (1999), 752–753; 775–776; 799; 805–809; Ecclesia in Asia (1999. XI. 6.), 21 sk.: AAS 92 (2000),

482–487; *Ecclesia in Oceania* (2001. XI. 22.), 16: AAS 94 (2002), 382–384; *Ecclesia in Europa* (2003. VI. 28.), 58–60: AAS 95 (2003), 685–686.

[167] Vö. *Propositio* 26.

[168] Vö. *Propositio* 35; SC 11.

[169] Vö. KEK 1388; SC 55.

[170] Vö. *Ecclesia de Eucharistia enc.* (2003. IV. 17.), 34: AAS 95 (2003), 456.

[171] Pl. Aquinói Szent Tamás: *STh.*, III, q. LXXX, 1, 2; Nagy Szent Terézia: *A tökéletesség útja* 35. f. E tanítást a Trienti Zsinat is megerősítette (XIII. sess., VIII. c.).

[172] Vö. II. János Pál pápa: *Ut unum sint enc.* (1995. V. 25.), 8: AAS 87 (1995), 925–926.

[173] Vö. *Propositio* 41; UR 8, 15; *Ut unum sint enc.* 46: AAS 87 (1995), 948; *Ecclesia de Eucharistia enc.* 45–46: AAS 95 (2003), 463–464; CIC 844. k. 3–4. §; CCEO 671. k. 3–4.§; *Pontificium Consilium ad Unitatem Christianorum fovendam: Directoire pour l’application des principes et des Normes sur l’œcuménisme* (1993. III. 25.), 125, 129–131: AAS 85 (1993), 1087, 1088–1089.

[174] Vö. 1398–1401. pp.

[175] Vö. 293. p.

[176] Vö. Tömegtájékoztatás Pápai Tanácsa: *Aetatis novae lelkipásztori instrukció* (1992. II. 22.): AAS 84 (1992), 447–468.

[177] Vö. *Propositio* 29.

[178] Vö. *Propositio* 44.

[179] Vö. *Propositio* 48.

[180] Ilyen ismeretekre már a szemináriumban is szert tehetnek a papnövendékek. Vö. *Propositio* 45.

[181] Vö. *Propositio* 37.

[182] Vö. SC 36. és 54.

[183] Vö. *Propositio* 36.

[184] Vö. *Ua.*

[185] Vö. *Propositio* 32.

[186] Vö. *Propositio* 14.

[187] Propositio 19.

[188] Vö. Propositio 14.

[189] Vö. XVI. Benedek: Homília Pünkösöd első vesperásában (2006. VI. 3.): AAS 98 (2006), 509.

[190] Vö. Propositio 34.

[191] Enarrationes in Psalmos 98,9: CCLXXXIX, 1385; vö. XVI. Benedek: Beszéd a Római Kúriához (2005. XII. 22.): AAS 98 (2006), 44–45.

[192] Vö. Propositio 6.

[193] XVI. Benedek: Beszéd a Római Kúriához (2005. XII. 22.): AAS 98 (2006), 45.

[194] Vö. Propositio 6; Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció: Directorio su pietà popolare e liturgia (2001. XII. 17.), 164–165. pp. Città del Vaticano 2002, pp. 137–139; Eucharisticum Mysterium instrukció: AAS 57 (1967), 539–573.

[195] Vö. Vita utáni beszámoló, 11: L'Osservatore Romano, 2005. X. 14., 5.

[196] Vö. Propositio 28.

[197] Vö. 314. o.

[198] VII, 10, 16: PL 32,742.

[199] XVI. Benedek: Marienfeldi homília: AAS 97 (2005), 892; vö. Homília Pünkösöd vigíliáján (2006. VI. 3.): AAS 98 (2006), 505.

[200] Vö. Vita utáni beszámoló, 6, 47; L'Osservatore Romano, 2005. X. 14., 5–6. o.; Propositio 43.

[201] De civitate Dei, X,6: PL 41,284.

[202] Vö. KEK 1368.

[203] Vö. Szent Irenaeus: Adversus haereses IV,20,7: PG 7,1037.

[204] Ep. ad Magnesios, 9,1: PG 5,670.

[205] Vö. I. Apologia 67,1–6; 66: PG 6,430s. 427. 430.

[206] Vö. Propositio 30.

[207] Vö. AAS 90 (1998), 713–766.

[208] Propositio 30.

[209] Homília (2006. III. 19.): AAS 98 (2006), 324.

[210] E témáról helyesen mondja az Egyház szociális tanításának kompendiuma: „Az emberi munkához hozzátartozó pihenés lehetőséget ad a teljes szabadság, tudniillik az örök szombat várására (Zsid 4,9–10). A pihenés közben ugyanis az ember emlékezhet és újra átélheti Isten műveit a teremtéstől a megváltásig; teremtmény voltára is reflektálhat (vö. Ef 2,10), és hálát adhat Istennek életéért.” (258.)

[211] Vö. Propositio 10.

[212] Vö. Ua.

[213] Vö. XVI. Benedek: Beszéd a Kanada-Quebeci Püspöki Konferencia ad limina látogatáson részt vevő püspökeihez (2006. V. 11.): L'Osservatore Romano, 2006. V. 12., 5. o.

[214] 10. p.: AAS 71 (1979), 414–415.

[215] XVI. Benedek: Általános kihallgatás, 2006. III. 29: L'Osservatore Romano, 2006. III. 30., 4. o.

[216] Propositio 39.

[217] Vö. Vita utáni beszámoló, 30: L'Osservatore Romano, 2005. X. 14., 6. o.

[218] Vö. LG 39–42.

[219] Vö. II. János Pál pápa: Christifideles laici szinódus utáni apostoli buzdítás (1988. XII. 30.), 14. 16: AAS 81 (1989), 409–413; 416–418.

[220] Vö. Propositio 39.

[221] Vö. Ua.

[222] Pontificale Romanum. De ordinatione Episcopi, Presbyterorum et Diaconorum, Ritus ordinationis presbyteri, 150. o.

[223] Vö. II. János Pál pápa: Pastores dabo vobis szinódus utáni apostoli buzdítás (1992. III. 25.), 19–33; 70–81: AAS 84 (1992), 686–712; 778–800.

[224] Propositio 38.

[225] Propositio 39; vö. II. János Pál pápa: Vita consecrata szinódus utáni apostoli buzdítás (1996. III. 25.), 95: AAS 88 (1996), 470–471.

[226] CIC 663. k. 1. §.

[227] Vö. Vita consecrata szinódus utáni apostoli buzdítás 34: AAS 88 (1996), 407–408.

[228] Veritatis splendor enc. (1993. VIII. 6.), 107: AAS 85 (1993), 1216–17.

[229] XVI. Benedek pápa: Deus caritas est enc. 14: AAS 98 (2006), 229.

[230] Vö. II. János Pál pápa: Evangelium vitae enc. (1995. III. 25.), 107: AAS 87 (1995), 401–522; XVI. Benedek: Allocutio ad Pontificiam Academiam pro vita (2006. II. 27.): AAS 98 (2006), 264–265.

[231] Vö. Hittani Kongregáció: Nota doctrinalis de christifidelium rationibus in publicis negotiis gerendis (2002. XI. 24.): AAS 96 (2004), 359–370.

[232] Vö. Propositio 46.

[233] AAS 97 (2005), 711.

[234] Propositio 42.

[235] Vö. De martyrio sancti Polycarpi, XV,1: PG 5, 1039. 1042.

[236] Antiochiai Szent Ignác: Epistula ad Romanos, IV,1: PG 5, 690.

[237] Vö. LG 42.

[238] Vö. Propositio 42.

[239] Deus caritas est enc. 18: AAS 98 (2006), 232.

[240] Ua. 14. p.

[241] Vö. Propositio 42; Hittani Kongregáció: Dominus Iesus nyilatkozat (2000. VIII. 6.), 13–15: AAS 92 (2000), 754–755.

[242] Megindult lélekkel hallgattuk a szinódusi gyűlésen a tanúságtételeket, melyek arról szóltak, hogy milyen hatása van az Eucharisziának a megbékélés művében. Erről mondja a 49. Propositio: „A szentmisének köszönhetően egymással konfliktusban lévő népek összegyűlhetnek Isten Igéje köré, hallhatják az ingyenes megbocsátás prófétai üzenetét és elnyerhetik a megtérés kegyelmét, mely lehetővé teszi számukra, hogy ugyanabban a kenyérben és ugyanabban a kehelyben részesüljenek.”

[243] Vö. Propositio 48.

[244] Deus caritas est enc. 28: AAS 98 (2006), 239.

[245] Propositio 48.

[246] XVI. Benedek: Allocutio ad Coetum Legatorum apud Apostolicam Sedem (2006. I. 9.): AAS 98 (2006), 127.

[247] Ua.

[248] Vö. Propositio 48. Ehhez nagyon hasznos az Egyház szociális tanításának kompendiuma.

[249] Vö. Propositio 43.

[250] Vö. Propositio 47.

[251] Vö. Propositio 17.

[252] Martyrium Saturnini, Dativi et aliorum plurimorum, 7,9,10: PL 8, 707. 709–710.

[253] Vö. Ecclesia de Eucharistia enc. 53: AAS 95 (2003), 469.

[254] Prex Eucharistica I (Canon Romanus)

[255] Propositio 50.

[256] Vö. XVI. Benedek: Homília (2005. XII. 8.): AAS 98 (2006), 15.